

SƏMƏD VURĞUN

“Hey uçsam da yuvam sənsən!”

SƏMƏD VURĞUN

“Hey uçsam da yuvam sənsən!”

BAKI–2019

Tərtib edən

və ön sözün müəllifi: Elnur İmanbəyli

Məsləhətçi:

Aslan Salmansoy

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Səməd Vurğun. “Hey uçsam da yuvam sənsən!”

Bakı, “Zərdabi Nəşr” MMC. 2019. 280 səh.

Bu kitaba Səməd Vurğunun xalq tərəfindən daha çox sevilən şeirləri daxil edilmişdir. “Vətən və xalq sevgisi” adlı bölməyə daxil edilmiş şeirlərdə şair Azərbaycan təbiətinin gözəlliklərini – uca dağları, axar çayları, sərin bulaqları, geniş çöllərini tərənnüm edir. Eyni zamanda Azərbaycan oğul və qızlarının şücaəti, əzmi, vətəndaşlıq hissi böyük bir şövlə təsvir olunur. “Lirika” bölməsində böyük şairin həyat eşqi, yaşamaq həvəsi, ömür-gün yoldaşı Xavərə və ailə üzvlərinə olan dərin məhəbbəti, incə duyğuları oxucuların zövqünü oxşayacaq, qəlbinə nüfuz edəcək. Üçüncü bölmə – “Sözün hikməti” böyük şairin fəlsəfi fikirlərini, zəngin mənəvi dəyərlərini, ləyaqətli həyat yaşamaq uğrunda çağırışlarını, cəmiyyətin əyər-əksikləri ilə mübarizəsini ehtiva edir. “Tarix və sənət yadigarları” bölməsinə isə Azərbaycan tarixinin əhəmiyyətli hadisələrini özündə yaşadan, eyni zamanda əsl yüksək sənət nümunəsi olan şeirlər daxildir. Bu şeirlər həm də istedadın, zəkanın, müdrikliyin dövrdən və şəraitdən asılı olmayaraq üzə çıxacağıının və yaşayacağıının bariz nümunələridir.

ISBN 978 9952 526 04 2

© “Zərdabi Nəşr” MMC, 2019

“Hey uçsam da yuvam sənsən!”

Oxucalara “Ədibin Evi” tərəfindən təqdim edilən bu kitabın nəşr edilməsi fikri 2018-ci ilin oktyabr ayında ADA Universitetində, Azərbaycanda təhsil almış əcnəbi tələbələrin Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu çərçivəsində keçirilmiş görüşü zamanı yaranmışdır.

Bu görüşdə təhsilini son illərdə başa vurmuşlarla yanaşı, onilliklər əvvəl Azərbaycanda təhsil almış əcnəbilər də iştirak edirdilər. Çıxış edənlər xatirələrini yada salır, hələ də əksik olmayan tələbəlik hiss-həyəcanlarını auditoriya ilə bölüşür, Azərbaycana qarşı sevgi və məhəbbətlərini izhar edirdilər. Şübhəsiz 4-5 illik təhsil həyatını bir neçə dəqiqəlik çıxışla əhatə etmək mümkün olmurdu. Buna görə də natiqlər qısa zaman kəsiyi ərzində bacardıqları qədər çox şey ifadə etməyə çalışırdılar. Məqsəd eyni olduğu kimi, seçilən yol da eyni idi: çıxış edənlərin çoxu nitqlərini bu şeir parçası ilə bitirirdilər:

*“El bilir ki, sən mənimsəm,
Yurdum, yuvam, məskənim sən,
Anam doğma vətənim sən!
Ayrılarımı könül candan?
Azərbaycan, Azərbaycan!”*

*Mən bir uşaq, sən bir ana,
Odur ki, bağlıyam sana
Hankı səmtə, hankı yana
Hey uçsam da yuvam sənsən,
Elim, günüm, obam sənsən.”*

Bakıda tələbə olmuş bu əcnəbi qonaqlar Azərbaycan dilini qismən bilsələr də, Səməd Vurğunun “Azərbaycan” şeirini nəinki duya bilmiş, hətta ötən illər ərzində xatirələrində belə saxlaya bilmişlər. Uzun müddət sonra bir araya gələndə isə, keçmiş günlərin dəyərini bu misralarla ifadə edirdilər. Tələbələr isə Azərbaycana olan bu bağlılığı gurultu ilə alqışlayırdılar.

Kitabın nəşr olunması fikri bu tədbirdə yarandı. ADA Universitetinin Rektoru, səfir Hafiz Paşayev elə tədbirdəcə təklif etdi ki, Səməd Vurğunun məhz Azərbaycan xalqının vətən sevgisini, tarixini, dəyər və duyğularını təsvir edən, milyonların yaddaşına belə dərinləndən nüfuz etmiş şeirlərini bir arada çap etmək faydalı olardı.

Qeyd olunmalıdır ki, bu ADA Universitetində Səməd Vurğun yaradıcılığı ilə bağlı ilk təntənə deyildi. Bundan əvvəl də, 2012-ci ildə ADA Universitetinin bakalavr tələbələri Səməd Vurğuna həsr edilmiş ədəbi məclis təşkil etmişdilər. Səməd Vurğunun oğlu xalq şairi Vəqif Səmədoğlu, nəvəsi Aygün Vəkilova, Səməd Vurğunun yaxın dostu, məşhur futbolçu Ələkbər Məmmədov da iştirakçılar arasında idilər. Tədbirdə ADA Universitetinin Rektorunun çıxışını xatırlayaq: “Səməd Vurğunun adı Azərbaycanın adı ilə sıx bağlıdır.

Bu iki sözü bir-birindən ayırmaq mümkün deyil. Səməd Vurğunun “Azərbaycan” şeiri olmasaydı, azərbaycançılıq məfhumu bu gün bu qədər güclü olmazdı”

6 il sonra ADA Universitetində Səməd Vurğunun adı Azərbaycanın adı ilə yanaşı çəkilir, “Azərbaycan” şeiri isə həttə əcnəbilərin Azərbaycan sevgisinin himni kimi ifa edilirdi.

Bu kitabın “Ədibin Evi” tərəfindən nəşr edilməsi isə çox əlamətdardır. Azərbaycan mədəniyyətini təbliğ edən “Ədibin Evi” görkəmli yazıçı, alim və pedaqoq Mir Cəlalin 1929–1941-ci illərdə yaşadığı evdə yerləşir. Böyük ədibi Səməd Vurğunla yaxın dostluq, möhkəm ədəbi əlaqələr bağlamışdır. Mir Cəlal Səməd Vurğun yaradıcılığını çox yüksək qiymətləndirmişdir. Ədibin Səməd Vurğun haqqında dediyi – “Səməd Vurğun əlinə qələm aldığı gündən kağız

korlamamışdır.”, “Səməd Vurğun hər bir ailəyə atadan, anadan əziz bir sima kimi sevilən xoşbəxt sənətkardır”, “Azərbaycanı şeirə gətirən Səməd Vurğun oldu” – mülahizələri artıq aforizmə çevrilmişdir. Eyni zamanda Mir Cəlal Səməd Vurğun barədə çoxsaylı publisistik və ədəbi tənqidi məqalələr də yazmışdır. 1956-cı ildə “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetində dərc edilmiş “Əsl sənətkar” adlı məqalədə ədib belə yazır:

“Şair var ki, onu gənclər çox oxuyur, bəzi şairlər ziyalılar arasında daha çox məşhur olur, bəzisini isə mahnı, musiqi aləmində üstün tuturlar. Səməd Vurğunu isə ümumi

bir məhəbbətlə hamı oxuyur, hamı sevir. “Vaqif”, “Azərbaycan”, “Komsomol poeması”, “Zəncinin arzuları” kimi əsərlər şeirimizin qüdrətini göstərən və müasir gəncliyin ən çox sevdiyi əsərlərdir. Böyük Sabirdən sonra, xalq arasında ən çox oxunan, dillər əzbəri olan şair Səməd Vurğundur. Bu isə yazıçı üçün ən böyük səadətdir.

Bu kitabı Səməd Vurğunun xalq tərəfindən daha çox sevilən şeirləri daxil edilmişdir. “Vətən və xalq sevgisi” adlı bölməyə daxil edilmiş şeirlərdə şair Azərbaycan təbiətinin gözəlliklərini – uca dağları, axar çayları, sərin bulaqları, geniş çöllərini tərənnüm edir. Eyni zamanda Azərbaycan oğul və qızlarının şücaəti, əzmi, vətəndaşlıq hissi böyük bir şövqlə təsvir olunur. “Lirika” bölməsində böyük şairin həyat eşqi, yaşamaq həvəsi, ömür-gün yoldaşı Xavərə və ailə üzvlərinə olan dərin məhəbbəti, incə duyğuları oxucuların zövqünü oxşayacaq, qəlbinə nüfuz edəcək. Üçüncü bölmə – “Sözün hikməti” böyük şairin fəlsəfi fikirlərini, zəngin mənəvi dəyərlərini, ləyaqətli həyat yaşamaq uğrunda çağırışlarını, cəmiyyətin əyər-əksikləri ilə mübarizəsini ehtiva edir. “Tarix və sənət yadigarları” bölməsinə isə Azərbaycan tarixinin əhəmiyyətli hadisələrini özündə yaşadan, eyni zamanda əsl yüksək sənət nümunəsi olan şeirlər daxildir. Bu şeirlər həm də istedadın, zəkanın, müdrikliyin dövrədən və şəraitdən asılı olmayaraq üzə çıxacağına və yaşayacağına bariz nümunələridir.

Ümid edirik ki, bu kitabı əlinə alan oxucular Səməd Vurğunun zəngin yaradıcılığına, Azərbaycanın solmaz ədəbiyyat gülşəninə, və eyni zamanda Bakının ürəyi İçərişəhərdə

yerləşən “Ədibin Evi”nə bir addım da yaxın olacaqlar. Onlar da ADA Universitetində bir araya gələn əcnəbi tələbələr kimi “Ayrılarımı könül candan” deyə soruşub, Səməd Vurğunun sözləri ilə bir daha “hey uçsam da yuvam sənsən” deyə cavab verəcəklər.

Elnur İmanbəyli

VƏTƏN VƏ XALQ SEVGİSİ

AZƏRBAYCAN

Çox keçmişəm bu dağlardan,
Durna gözlü bulaqlardan;
Eşitmişəm uzaqlardan
Sakit axan arazları;
Sınamışam dostu, yarı...

El bilir ki, sən mənimsən,
Yurdum, yuvam, məskənimdən,
Anam, doğma vətənimdən!
Ayrılarımı könül candan?
Azərbaycan, Azərbaycan!

Mən bir uşaq, sən bir ana,
Odur ki, bağlıyam sana:
Hankı səmtə, hankı yana
Hey uçsam da yuvam sənsən,
Elim, günüm, obam sənsən!

Fəqət səndən gen düşəndə,
Ayrılıq məndən düşəndə,
Saçlarıma dən düşəndə
Boğar aylar, illər məni,
Qınamasın ellər məni.

Dağlarının başı qardır,
Ağ örpəyin buludlardır.
Böyük bir keçmişin vardır;
Bilinməyir yaşın sənin,
Nələr çəkmiş başın sənin.

Düşdün uğursuz dillərə,
Nəhs aylara, nəhs illərə.
Nəsillərdən nəsillərə
Keçən bir şöhrətin vardır;
Oğlun, qızın bəxtiyardır...

Hey baxıram bu düzlərə,
Ala gözlü gündüzlərə;
Qara xallı ağ üzlərə
Könül istər şeir yazı;
Gəncləşirəm yaza-yaza...

Bir tərəfin bəhri-Xəzər,
Yaşılbaş sonalar gəzər;
Xəyalım dolanar gəzər
Gah Muğanı, gah Eldarı,
Mənzil uzaq, ömür yarı!

Sıra dağlar, gen dərələr,
Ürək açan mənzərələr...
Ceyran qaçar, cüyür mələr,
Nə çoxdur oylağın sənini!
Aranın, yaylağın sənini.

Keç bu dağdan, bu arandan,
Astaradan, Lənkərandan.
Afrikadan, Hindistandan
Qonaq gəlir bizə quşlar,
Zülm əlindən qurtulmuşlar...

Bu yerlərdə limon sarı,
Əyir, salır budaqları;
Dağlarının dümağ qarı
Yaranmışdır qarlı qışdan,
Bir səngərdir yaranışdan.

Lənkəranın gülü rəng-rəng,
Yurdumuzun qızları tək.
Dəmlə çayı, tök ver görək,
Anamın dilbər gəlini!
Yadlara açma əlini.

Sarı sünbül bizim çörək,
Pambığımız çiçək-çiçək,
Hər üzümdən bir şirə çək
Səhər-səhər acqarına,
Qüvvət olsun qollarına.

Min Qazaxda köhlən ata,
Yalmanına yata-yata,
At qan-tərə bata-bata,
Göy yaylaqlar belinə qalx,
Kəpəz dağdan Göygölə bax!..

Ey azad gün, azad insan,
Doyunca iç bu bahardan!
Bizim xalı-xalçalardan
Sər çinarlar kölgəsinə,
Alqış günəş ölkəsinə!

Könlüm keçir Qarabağdan,
Gah bu dağdan, gah o dağdan;
Axşamüstü qoy uzaqdan
Havalansın Xanın səsi,
“Qarabağın şikəstəsi”.

Gözəl Vətən! Mənan dərin,
Beşiyisən gözəllərin
Aşığı deyər sərin-sərin,
Sən günəşin qucağısan
Şeir, sənət ocağısan.

Ölməz könül, ölməz əsər
Nizamilər, Füzulilər!
Əlin qələm, sinən dəftər,
De gəlsin hər nəyin vardır,
Deyilən söz yadigardır.

Bir dön bizim Bakıya bax,
Sahilləri çıraq-çıraq,
Buruqları hayqıraraq
Nərə salır boz çöllərə,
İşıqlanır hər dağ, dərə.

Nazlandıqca sərin külək
Sahillərə sinə gərək,
Bizim Bakı – bizim ürək!
İşıqdadır qüvvət sözü,
Səhərlərin ülkər gözü.

Gözəl Vətən! O gün ki sən
Al bayraqlı bir səhərdən
İlham aldın... yaradım mən.
Gülür torpaq, gülür insan
Qoca Şərqi qapısısan.

El bilir ki, sən mənimsən,
Yurdum, yuvam, məskənim sən,
Anam, doğma vətənim sən!
Ayrılar mı könül candan?
Azərbaycan, Azərbaycan!

1935

LEYLA

İlk təyyarəçi qızımız Leylaya

I

Bu ad şairlərə çoxdan tanışdır,
Bu adla çoxları tutulmuş dərdə...
Bəlkə, deyiləcək söz qalmamışdır?
Doğdu Leylasını bizim günlər də...

Füzuli çataraq sıx qaşlarını,
Leylinin eşqinə saldı Məcnunu.
Axıtdı həsrətlə göz yaşlarını,
Bizə xəbər verir tarixlər bunu.

Sevişən iki qəlb, duyan iki qəlb
Döyünüb çırpındı daş qəfəslərdə...
Aşiqin dərdinə “eşq oldu səbəb”,
Asıldı ortadan qara bir pərdə.

Məcnunun bəxtiyar və gənc yaşında
Axır qərargahı oldu biyaban.
Quşlar yuva saldı onun başında,
Leylinin gözündə bulandı ümman.

Sanma əfsanədir bu qəmli dastan!
Bunda günəş kimi bir həqiqət var...
Bunda məhəbbətlə ölən bir insan,
Bir könül, bir xəyal, bir də sənət var.

II

Kamal soyundurdu Leylanı çılpaq,
Çıxardı sahilə, ay işığına;
Baxdı dönə-dönə, həzlər alaraq,
Açıq bir bədənin yaraşığına.

Yazıq ki, Leylanı tutan sətəlcəm
Qızcığın qanına işlədi birdən.
Həyatı tərək etdi o taleyi kəm,
Şair “ilham” aldı bu faciədən...

Baharın fəslində soldu bir çiçək,
Gözəl bir insanın boş qaldı yeri.
“Odalar ağladı inildəyərək”...
Matəm qaytarmamış öləni geri!

Nə mən Məcnun kimi çöllərdəyəm, bil,
Nə sən Leyli kimi hicran xəstəsi...
Bizim qismətimiz göz yaşı deyil,
Bizimdir yaşamaq, gülmək həvəsi.

Sən göylər yolçusu bir azad quşsan,
Aylı gecələrdə görürəm səni.
Zöhrə ulduzuna məftun olmuşsan, –
Sürürsən üstünə öz təyyarəni!

Bəzən bu səfərdə ağır dumanlar,
Gəlib quldur kimi kəsir yolunu,
Sənin qüdrətinə inanmayanlar
Tutur xəyalında qız olduğunu...

Bəzən də boşluğa rast gəlir yolun,
Narın bir sarılıq çökür rənginə,
Azacıq qüvvədən düşsə də qolun
Cəsarət yaşadır həyatı yenə!

Gəlir xəyalına: “Anam hardadır?”
Deyən bir körpənin dodaq büzməsi...
Anan yerdə deyil, buludlardadır,
Ona yetişməyir insanın səsi.

Sən ağ dumanları yarıb biçəndə
Sevinir elin də, gülür oban da;
Sən bizim dağların üstədən keçəndə
Dalır düşüncəyə çöldə çoban da.

Şöhrətin dolaşır meyli, məzəli
Elin xoş dilində, xoş avazında,
Bir gəl tanış olaq, ellər gözəli!
Aşıqlar adını çalır sazında...

Mən demədim sənə: “Ay ağzı püstə!”
Havadır oylağın, yerdür vətənin.
Dumanlar içindən, əli göz üstə
Qoca Şərqi boylanır dalınca sənini...

1935

ANAM GƏLİNİ

Başına döndüyüm anam gəlini,
Sən ilk qönçəsisən bizim gülşənin.
Hər səhər günəşə uzat əlini,
İşıqda, qüvvətdə adın var sənin,
Sən ilk qönçəsisən bizim gülşənin.

Öpsün ayağını çöldə çiçəklər,
Quşların avazı bir toya dönsün.
Tökülsün sinənə qara birçəklər,
Gözəllik dünyada açıq görünsün,
Quşların avazı bir toya dönsün.

Sən ilk pərisisən şeirin, sənətin,
Adın tarixlərdə bir yadigardır.
Günəşdən rəng alan bir məhəbbətin
O açıq alnında işığı vardır,
Adın tarixlərdə bir yadigardır.

Hüsnünü örtməsin nə pərdə, nə rəng,
Ay kimi saf dolan, gün kimi açıq,
Keçmişin üstünə qələm çəkərək,
Vuruş meydanında vuruşmağa çıx,
Ay kimi saf dolan, gün kimi açıq.

Könlümdə sirri var tər lan sonamın
Bütün gözəlliyin gözüdür insan,
Zülmətdə şam kimi sönən anamın
Ölüm qisasını ala q dünyadan
Bütün gözəlliyin gözüdür insan.

Beşikdən başlamış ölümə qədər
Tarixlər yazılır sən in əlinlə
Səndədir yaraş ı q, səndədir hünər
Şeir im qanad ç al ır hər ə m ə linlə
Tarixlər yazılır sən in ə linlə.

Baş ına döndüyüm, anam g ə lini,
Sən ilk qönç ə sisən bizim gülş ə nin,
Hər səhər günəş ə uzat ə lini,
İş ı qda, qüvvətdə ad ın var sən in,
Sən ilk qönç ə sisən bizim gülş ə nin.

1936, 7 fevral

AŞIQ QARDAŞIMA

Gəl qələm götürüb, qoşa saz tutaq,
Süsənlər, sünbüllər, güllər bizdədir;
Gecələr qoynuna Ay qonaq gələn
Sonası çığrışan göllər bizdədir.

Bizim dünyamızda gülür gözəllik,
Deyir bu mahnını bülbül və kəklik.
Yazın səhər vaxtı güllük, çiçəklik,
Ürək sərinlədən yellər bizdədir.

Elləri sevmişdir könlüm əzəldən,
Nə çıxar uydurma şerü-qəzəldən?
Aldım ilhamımı min bir gözəldən,
Ucu tər cığalı tellər bizdədir.

Aşiq, bu yerləri sən xəbər alsan, –
Ayıldı dünyanın şöhrəti insan.
Zülmün, qaranlığın qəbrini qazan
Kürəklər, külümlər, bellər bizdədir.

Nə xoşdur ellərin şirin avazı,
Güldü ölkəmizin çiçəkli yazı,
Şairin qələmi, aşığın sazı,
Bülbülü mat qoyan dillər bizdədir.

Bu yeni aləmi duyduqca ürək,
Göylər də sevinir gülümsəyərək,
Bir böyük bağ olur hər şitil, tənək,
Bu quran, yaradan əllər bizdədir.

1938

AZƏRBAYCAN

Dostlar! Gəlin sizə bir-bir danışım
Min bağın, bağcanın barı məndədir.
Sinəm oylağıdır gözəlliklərin
Hər sevən ürəyin yarı məndədir.

Nə çoxdur qoynumda almalı bağlar!
Qüdrətim göylərin dilini bağlar.
Məşəli dərələr, sal buzlu dağlar,
Dağların süd kimi qarı məndədir.

İnsan bir uşaqdır, vətən bir ana,
Ömür bir çıraqdır, könül pərvana.
Yolunuz düşdümü bizim Şirvana?
Gül açan heyvası, narı məndədir.

İgidlər yurdudur, bu dağ, bu aran
Bu dağlar başında qalmamış boran.
Hər təzə çiçəkdən bir şirə soran
Pətəyə bal düzən arı məndədir.

* * *

Çoxdur düzlərimdə otlar, yarpızlar
Körpə şamamalar, iri qarpızlar.
Bulaq başındakı oğlanlar, qızlar
Elin kamançası, tarı məndədir.

Ağdaşın pambığı çiçək-çiçəkdir
Şəkinin bəzəyi şaldır, ipəkdir.
Qarabağ gözəli dünyada təkdir
İsti yanaqların narı məndədir.

Ölsün bu yerlərdən ilham almayan
Qəlbini saz kimi tutub çalmayan.
Yarışda gənclikdən geri qalmayan
Min qoca məndədir, qarı məndədir.

Şirindir insanın öz azadlığı
Könül azadlığı, göz azadlığı,
Qələm azadlığı, söz azadlığı
Dünyanın ən böyük varı məndədir.

Gəldi ömrün gözəl bahar çağları
Açılmışdır könüllərin bağları.
Qarış-qarış dolan bizim dağları
Diş göynədən bulaqları məndədir.

Bu yerlərin hər torpağı, hər daşı
Yaranmışdır ayın, günün sirdaşı.
Əyilməmiş bu dağların dik başı
Koroğlunun mərd vüqarı məndədir.

Ləkə yoxdur mənim bu ağ üzümdə
Ceyran qaçar, cüyür mələr düzümdə.
Bağlarımda giləs da var, üzüm də
Min çiçəyin çəmənzarı məndədir.

Hər budaqda bir bülbülə yuvam var,
Ağır elli oymağım var, obam var,
Xəstələrə dərman verən havam var,
Səhərlərin xoş ruzgarı məndədir.

Sarı limon çay üstündə dad olur,
Gözüm görür, könlüm evi şad olur,
Hansı namərd dost evinə yad olur?
Məhəbbətin vəfadarı məndədir.

Dil açmışdır bu sədəfli sazlarım
Mahnı qoşur gözəl-göyçək qızlarım.
Göllərimdə alaboğaz qazlarım
Durnaların düz qatarı məndədir.

Ölüb getdi günlərimi saymağım,
Dildən-dilə dastan oldu oymağım,
Təmiz südüm, şəkər kimi qaymağım,
Dövlətimin ixtiyarı məndədir.

Yaz gələndə qışın ömrü pozular,
Dağ döşünə seyrə çıxar quzular,
Hələ dayan! Şairin çox sözü var,
Ana yurdun sənətkarı məndədir.

Buruqlarım nərə çəkmiş çöllərə,
Ayılmışdır yuxusundan dağ, dərə.
Alqış bizim bol işıqlı ellərə,
İnsanların bəxtiyarı məndədir.

Axşamüstü Bakıya bax doyunca,
Ulduzlarım yanır sahil boyunca.
Dağ üstündə o qərənfil, o yonca
Vətənimin laləzarı məndədir.

Nə zindan var, nə yumruq var, nə də din
Könlüm quşu! Bir də dillən, bir də din,
Nizaminin, Füzulinin, Vaqifin
Gözəl-gözəl yadigarı məndədir.

Mən xoşbəxtəm azadlığım gələli,
Tarix yazır ellərimin öz əli,
Bayrağımdır qızıl Şərqin gözəli
Azadlığın düz qərarı məndədir.

Sinəm oldu bir yıxılmaz söz dağı
Bir də ellər görməyəcək göz dağı.
Vətənimin günəş üzlü bayrağı
Yer üzünün bayraqdarı məndədir.

Vurğun deyər ellə çıxdım qəfəsdən
Doymamışam bu nəğmədən, bu səsdən
Min il keçsə, könlüm düşməz həvəsdən
Şeirimizin ilk baharı məndədir.

1938, 8 iyun

ŞADLIQ

Bu gün qonaq düşdüm Kükəl kəndinə,
Könlümün bülbülü dil açdı yenə.
Üzümə güldükcə hər gül, hər çiçək,
Ucaldı dağ kimi sinəmdə ürək.
Bilirəm ellərin düz vəfası var,
Burda keçən ömrün min səfası var.
Qəlbə mehribandır bu daş, bu torpaq,
Bülbüllər yuvası hər yaşıl yarpaq.
Çiçəklər içində gülür yamaclar,
Göylərə baş vurur hündür ağaclar.
Bu yerdə hər quşun bir nəvası var,
Səhərin, axşamın öz havası var.
Çayların üstündə süzür sonalar,
Qəfəsdən çıxmışdır bizim analar.
Məni qarşılıyır bu azad ellər,
Bizim mərd ürəkli qəlbi şad ellər.
Bu açıq alınlar, gülər baxışlar,
Bu saysız “ura”lar, sonsuz alqışlar
Mənə mehribandır öz anam qədər;
Hələ yazılmamış böylə bir əsər.
Hələ divarlara, ağaclara bax,
Asılmış hər yerdən bizim al bayraq.
Bəzəmiş yolları xalı-xalçalar,

Kəndistan yerinin öz rəssamı var.
Bayram içindədir nazlı kəndimiz,
Bizim bu söhbətli, sazlı kəndimiz.
Qoruyaq bağları düşmən küləkdən...
Ellər yaxşı bilir deməsəm də mən.
Bu xoşbəxt kəndimiz görüm var olsun,
Düşmənin başına dünya dar olsun!
Qardaşlar! Bacılar! Sizinləyəm mən,
Duz-çörək almışam dost əlinizdən.
Mən ki çox razıyam doğma elimdən,
Bu ad düşməyəcək mənim dilimdən.

1938,19 iyun

BİZİM GƏNCLİYƏ

Bizim gənclik bəsləmişdir, böyütmüşdür aslanları,
Bu gəncliyin gözlərindən oxuyuruq ilk baharı:
Bu gün könlüm dərdə düşdü, könül dedi: noldu şair,
Qurtarmadı gəncliyimin qəhrəmanlıq dastanları?

Bu gəncliyin ağ alnında açılmışdır ay qabağı,
Bu gəncliyin əlləriylə qurulmuşdur sənət bağı;
Nə xoşbəxtdir vətən oğlu, nə xoşbəxtdir vətən qızı,
Bu gəncliyin sinəsinə çəkilməmiş hicran dağı...

Salam sizə azad eşqin, azad qəlbin yolçuları.
Məhəbbətdir bu dünyanın tükənilməz böyük varı,
Sevin, gülün, xoşbəxt olun diləyimdir gözəl dostlar! –
Mən də yazım dəftərimə eşqə sadıq olanları.

Mən qəlbimlə, ilhamımla öpməkdəyəm bu gün sizi,
Əzbər deyən şeirimizi, təmiz bilin dilimizi.
Bizim gənclik qaldıracaq ulduzların qucağına
“Vaqif”lərə ilham vermiş şeir, sənət elimizi.

İndi mənəm bir sözüm var kəndimizin qızlarına,
Ceyran çıxar dəstə-dəstə bizim Muğan düzlərinə;
Böyük rəssam təbiətdir, o çəkmişdir sürməsinə
Bizim durna gözəllərin qaşlarına, gözlərinə.

Mən gözəllik aşiqiyəm yarandığım gündən bəri,
Bizim qızlar nə mələkdir, nə huridir, nə də pəri.
Onlar geyib bəzənəndə, kəklik kimi gülüşəndə,
Söhbət açır, saza tutur bizim gözəl məclisləri.

Bizim böyük dünyamız da gözəlliklər dünyasıdır,
Hər könülün sığınacağı bir məhəbbət dəryasıdır.
Daşa dönsün bu dünyada məhəbbəti ucuz tutan,
Mən təzədən yazacağam, hələ bunlar harasıdır!

Bizim qızlar sığal versin lalə rəngli yanaqlara,
Qoy oxşasın ağ bənizlər quzeydəki təmiz qara.
Sən ey şair ilhamımın ilk anası, ilk bacısı,
Səhər-səhər bax günəşə, saçlarını təmiz dara!

Sən ey insan qüdrətinin ilk beşiyi böyük ana!
Pərvanələr dolanmışdır ətrafına yana-yana.
Qoy düşməsin əllərindən o kitablar, o dəftərlər,
Taleyimiz, tərbiyəmiz tapşırılır bu gün sana.

Elmin gücü yol açmışdır kilidlənmiş dənizlərə,
Mədəniyyət işıq verdi sarı, solğun bənizlərə.
İnsan oğlu öz elmilə səmaları seyr edəcək,
Göydə yanan ulduzları çiçək kimi dərə-dərə.

Lakin elmin bacısı var – o da təmiz bir ürəkdir,
Saf ürəkli insanlardan tarix xeyir görəcəkdir.
Biz qururuq, yaradırıq bu sədaqət dünyasını.
Bizim gənclik nə büsatlar, nə dövrənlər sürəcəkdir...

İnsan oğlu unutmamış düz salamı, düz ilqarı;
Deyən qalmış orda-burda yenə vicdan oğruları.
Onlar elin əllərilə qulağından mıxlanacaq,
Müqəddəsdir əzəl gündən elin haqqı, elin varı.

Əziz tutaq, yaxşı bilək yoldaşlığın qədrini biz,
Can yandıraq bu dostluğa, qardaşlığa hər birimiz.
Qoy utansın dünyamızdan hünərsizlər, dar gözlülər.
Qəhrəmanlar ömür sürər qəlbi təmiz, hissi təmiz.

Ürək təmiz olmalıdır bulaqların suyu kimi,
Bəzisinin vicdanısa qaranlıqdır quyu kimi.
Bu dünyadan payı yoxdur bu qeyrətsiz paxılların,
Ömrü, günü gəlib keçir tox qarına yuxu kimi.

Bir çoxu da ömrü boyu başqasına böhtan atar,
Şöhrət üçün, mənsəb üçün, vicdan alıb vicdan satar.
Lakin hünər meydanında, salağanta başı batmış,
Kötrüm düşən öküz kimi samanlıqda yeyib yatar.

Boz qarğalar qarışmasın bülbüllərin xoş səsinə,
Bizim gənclik yaranmışdır qəhrəmanlıq həvəsinə.
Qoy anlasın birdəfəlik lağlağılar, boşboğazlar;
Yalnız hünər yaraşmışdır bizim Odlar ölkəsinə.

Qoy var olsun bu dövrənlər, bu dil açıb ötən sazlar,
Bülbülləri cəh-cəh vuran bu çiçəkli güllü yazlar.
Zaman keçir, həyat gülür, uşaqlar da alim olur,
Daha bəsdir, adam olsun xeyrə-şərə yaramazlar.

Yoxsa gedir karvanımız aya sarı, günə sarı,
Tarix durub gözləməyir öz yerində sayanları.
İlham bizim, sevgi bizim, Vətən bizim, hünər bizim,
Qoy var olsun bizim gənclik, bu gəncliyin ilk baharı.

1939, fevral

SAMUR ÇAYI

Bizim Qafqaz dağlarından şırıl-şırıl süzülən,
Çəmənlərin gərdəninə inci kimi düzülən,
Uca dağlar camalına güzgü tutan bu çayın,
Sağlığına saz tutaraq söz deyirəm bu gün mən

Hansı könül ilham almaz bu mənalı gözəldən?
Bir tamaşa yaranmışdır onun hüsnü əzəldən.
Bu gün mənəm Samur çayın sahilində dayanıb,
Xəyalımın dünyasında söz dastanı düzəldən.

Mən bilirəm bu çöllərin güzgü kimi üzü var,
Çaylarının hər daşında at nalının izi var.
Dağ başında tüstülənən qəhrəmanlar yurdudur,
Hər ananın ürəyində bir dünyanın sözü var.

Samur çayın dörd tərəfi bəzəkli bir gül bağı,
Ceyranların, turacların, kəkliklərin ovlağı.
Nədir o dağ döşündəki cərgələnmiş alaçıq?
Kiçik Qafqaz dağlarıdır, ləzgilərin yaylağı.

Samur çayı, sən axdıqca susuz yanan çöllərə,
Dalğaların baş əydikcə bizim ağır ellərə,
Boz təpələr çiçəklənir, atlas geyir yamaclar,
Bu şöhrətin dastan olur ağızlara, dillərə.

Sən bəzəkli gəlin kimi nazlı-nazlı keçəndə,
Susuz çöllər şadlanacaq şərbətindən içəndə.
Al qumaşa bürünəcək ana yurdun qızları,
Güllərindən dəstə tutub, sünbülünü biçəndə.

Samur çayı, gözlədiyin gün tezliklə gələcək,
Hər ağacın kölgəsində bir gözəl dincələcək.
Dilimizdə qəlbimizin ürək açan nəğməsi,
Səsimizdən yer tərənib, ağır göylər güləcəkdir.

Qızıl alma sallanacaq yaşıl donlu budaqdan,
Yasəmənin ağ bənizi, göz qırpacaq uzaqdan.
Bu gözəllik dünyasının şairanə seyrinə,
Hər insanın öz ürəyi çıxacaqdır otaqdan.

Bollanacaq yurdumuzun bağçaları, bağları,
Sarmaşacaq bostandakı şamamanın tağları.
Səhər-səhər bağ içində qoşa gəzən gənclərə:
– Gəl üzümdən öp, – deyəcək ömrün gözəl çağları.

Boz çöllərin ciyərinə işlədikcə axar su,
Yayılaq reyhanların, nanələrin qoxusu,
İnsan oğlu öyünəcək göstərdiyi hünərlə,
Təbiətin gözlərindən çəkiləcək yuxusu.

Sahilində çimişəcək yaşılbaşlı sonalar,
Qapısında gül görəcək ömrü keçmiş analar.
Samur çayı əks edəcək elektrik işığı,
Durna kimi düzüləcək aynabəndli binalar.

Dolanacaq Abşerona Samur çayın kəməri,
Al yaşıla bürünəcək bizim Bakı şəhəri.
İlk səhərin şəfəqiylə yuyunacaq səhralar,
Qızıl güllər qoxuyacaq ana yurdun səhəri.

Gözəl Bakı! Gözəl şəhər! Sən ey ana torpağı,
Pəncərəndən sallanacaq çinarların yarpağı.
Bülbüllərə dil verəcək, tutilərə kamança,
Qucağında bəslədiyin sənət bağı, söz bağı!

Hər meydançan olacaqdır yeniyetmə gülüstan,
Qalmayacaq təbiətdən zövq almayan bir insan.
Yaşılıqda boy atacaq Nizaminin heykəli,
Tarixlərə səs salacaq qızıl xətlə bu dastan.

Ayna sular hər qarıdan şırıl-şırıl axacaq,
Bizim qızlar sinəsinə qızıl güllər taxacaq.
Axşamüstü kölgə salan sarmaşıqlar içindən
Bu eyvandan o eyvana nə cananlar baxacaq.

Güldən biçsin öz donunu qoy Abşeron adası,
Qucaqlasın bu gülşəni bizim Xəzər dəryası.
Gündən-günə şəfəqlənib işıq saçsın aləmə.
Bu azadlıq, bu səadət, bu gözəllik dünyası.

1939, 3 noyabr

UŞAQ BAĞÇASI

Yenə də al geyib qızarır göylər,
Əsir sərin-sərin dəniz küləyi,
Açır gözlərini yuxudan səhər,
Xoşdur təbiətin fikri, diləyi,
Əsir sərin-sərin dəniz küləyi...

Suyun sahilində bir bağçacıq var,
Çiçəkli, yarpaqlı, sarmaşıqlıdır.
Quş kimi dil açmış burda uşaqlar,
Bu bağça nə qədər yaraşıqlıdır,
Çiçəkli, yarpaqlı, sarmaşıqlıdır.

Sahili döydükcə bəzən ləpələr,
Şairin xəyalı uçub yüksələr.
Dənizin seyrinə çıxır körpələr,
Elə bil ulduzlar salama gəlir...
Şairin xəyalı uçub yüksəlir...

Burda dəstə-dəstə gəzən balalar
Əl-ələ tutuşub yallı gedirlər.
Çalır orkestro... Onun qəlbi var,
Verir körpələrə dünyadan xəbər,
Əl-ələ tutuşub yallı gedirlər.

Günəşli gündüzlər nəslidir bunlar,
Gözləri açıqdır, üzləri şaddır.
Bu gün hünər dərsi verir oyunlar,
Bizim körpələrin qəlbi azaddır;
Gözləri açıqdır, üzləri şaddır.

Siz ey cəbhələrdə vuruşan ərlər!
Günəşdən yarandı bizim nəslimiz.
Arxasız deyildir sizin körpələr,
Sinəmiz üstündə saxlayırıq biz;
Günəşdən yarandı bizim nəslimiz.

Burda bu bağçada hər oğlan, hər qız
Böyüyüb bir igid, bir ər olacaq.
Onların nəsibi həyatdır yalnız,
Onların ilk dərsi hünər olacaq,
Hər biri bir igid, bir ər olacaq.

Gəlin, balalarım, öpüm sizi mən,
Bir duman görməsin xoş sifətiniz.
Oxuyun, zövq alın mənim şeirimdən,
Var olsun qəlbiniz, məhəbbətiniz,
Bir duman görməsin xoş sifətiniz!..

1941, 16 iyul

HƏYAT EŞQİ

Siz ey dost olduğum, qardaş olduğum,
Siz ey hər sirrinə sirdaş olduğum,
Gül üzlü səhərlər, şehli çiçəklər,
Ey həyat aşiqi canlı ürəklər!
Bizim hər eşqimiz hökmü əzəldir,
Yaşamaq şirindir, həyat gözəldir.

Sən ey ana vətən, ey ana torpaq,
Sən ey sarı sünbül, ey yaşıl yarpaq,
Eşqimiz yaşayır qəlb otağında,
Hər gül ağacının bir budağında,
Bülbüllər özünə yuva düzəldir,
Yaşamaq şirindir, həyat gözəldir.

Siz ey şərəfinə şeir qoşduğum,
Şahin vüqarına baxıb coşduğum,
Koroğlu yurdunun mərd insanları,
Siz ey sənətimin qəhrəmanları.
Şeirlər demişəm mən sizə bir-bir,
Yaşamaq şirindir, həyat gözəldir.

Gəlir ölüm səsi, fəlakət divi,
Yanır od içində həyatın evi.
Qoy insan aşıqı hər duyan ürək,
Atılsın meydana şirtək, pələngtək.
Hər odu, yanğını söndürən əldir,
Yaşamaq şirindir, həyat gözəldir.

Gəl qardaş! Çağırır bizi bu torpaq,
Ölümün gözünə nizələr sancaq.
Qərq olub getsək də qanlar gölündə,
Həyatı qoymayaq ölüm əlində.
Yaşamaq ən gözəl, ən xoş əməldir,
Yaşamaq şirindir, həyat gözəldir.

1941,18 oktyabr

AZƏRBAYCAN BALASI

Şair Nizaminin gözəl vətəni,
Qoynunda bəsləyib böyütdü səni,
Oxşadı alnını ulduzlu göylər,
Açdı qucağını gül üzlü səhər.
Bir yanda Xaçbulaq, bir yanda Qoşqar,
Bizim dünya görmüş o qoca dağlar,
Kəpəzin, Göygölün təmiz havası,
Qayalar döşündə qartal yuvası,
O dağlar mülkünün min çoban səsi,
Kəhriz başındakı çinar kölgəsi
Sənin qismətinə düşdü əzəldən;
Sinədən söz qoşub şeir düzəldən
Ellər məclisində oturub-durdun,
Könül tərənini burdan uçurdun.

Aşıqlar saz tutub söz açan zaman
Dastanlar eşitdin qoç Koroğludan;
Sıçrayıb Qıratın belinə qalxdın,
Sel kimi kükrəyib, su kimi axdın,
Misri qılıncını çaldın dörd yana,
Düşməyə gəl dedin mərdü-mərdana.
İllər dolandıqca sən doldun yaşa,
Gözəllər boyuna etdin tamaşa...

Bir yerdə dincəlib durmadan bir an
Keçdin dərələrdən, aşdın dağlardan,
Gah qılınc oynatdın, gah nişan atdın,
Turaclı çöllərdə sən at oynatdın.
Sən də igidlərlə çıxıb sürəyə¹

Toyların nəməri mənimdir deyə,
Öz kəhər ürgəni çapdın dördnala
Qoymadın nəməri başqası ala.
O zaman köksünə sığmadı vüqar,
Bizim dünya görmüş arif qocalar
Barmaqla göstərdi səni o zaman,
Qəhrəman dedilər sənə, qəhrəman!

Kənddə deyirlər ki, bir buğa varmış,
O şiş buynuzilə adam vurarmış.
Əlindən insanlar gələrmiş təngə,
Kimsə girişməzmiş onunla cəngə.
Naxır qayıdanda bir axşam çöldən
Üz-üzə gəlmisən o buğayla sən:
“Buğa, bu adətdən bir dəfə əl çək!
Yenəmi əcəlsiz insan öləcək?”
Buğa tüklərini qabardıb birdən,
Səni buynuzlamaq, vurmaq istərkən

¹ At çapmağa

Beyninə sıçramış qəzəbindən qan.
Buğa nəyə çəkib şığıyan zaman,
Dartaraq heyvanın buynuzunu sən
Çəkib çıxarmısan onu dibindən.
Oxucum sormasın bu sözlər nədir,
Nə deyim... bəlkə də, bir əfsanədir.
Qoy olsun, ellərdir yaradan bunu,
Ellər sevəcəkdir öz mərd oğlunu.

O gün ki dilləndi topların səsi,
O gün ki ölümün ilan nəfəsi
Yayıldı qəflətən ana torpağa,
Sən Vətən eşqilə qalxdın ayağa...
Sən Qızıl Orduya getdiyin zaman
Alnından öpərək demişdi anan:
“Get oğlum! Yoluna uğurlar olsun!
Vətən məhəbbəti sənə yar olsun!
Döyüşdə düşmənə arxa çevirsən,
Südüm haram olsun sənə bu gündən!..”

Sən əsgər olduğun o vaxtdan bəri
Qaldı qulağında ana sözləri.
Nə yağmur, nə yağış, nə boran, nə qar,
Nə də fil xortumlu dəhşətli toplar,
Nə düşmən hiyləsi, nə duman, nə çən,

Nə də ki başının üstündən keçən
Qara qarğaların ölüm xəbəri
Səni qorxutmadı o gündən bəri.
Üşütmə düşmədi canına bir an,
Güllələr çovuyub keçdi yaxından...

Şöhrətin olmuşdur dillərdə dastan,
Hünərlə yaradır şöhrəti insan.
Adınla fəxr edir bizim yamaclar,
Muğan çöllərində ötən turaclar.
Adınla fəxr edir bizim analar,
Göygölün üstündə süzən sonalar.
Adınla fəxr edir şeirlə sənət.
Ölməz qəhrəmanlıq, ölməz məhəbbət!
Səndən aşığılar da deyib coşurlar,
Adına indidən dastan qoşurlar.

Oxu bu şeirimi, al salamımı,
Gözümdə qoymadın mənim kamımı...
İnan ki aləmdə nə qədər sağam,
Sənin dastanını mən yazacağam.

1942, yanvar

DAĞLAR

Binələri çadır-çadır
Çox gəzmişəm özüm, dağlar!
Qüdrətini sizdən aldı
Mənim sazım, sözüm, dağlar!

Maral gəzər asta-asta,
Enib gələr çeşmə üstə.
Gözüm yolda, könlüm səsdə,
Deyin, necə dözümlü, dağlar?

Hər obanın bir yaylağı,
Hər tərmanın öz oylağı;
Dolaylarda bahar çağ
Bir doyunca gəzim, dağlar!

Qayaları baş-başadır,
Güneyləri tamaşadır.
Gödək ömrü çox yaşadır
Canım dağlar, gözüm dağlar!

Bir qonağam bu dünyada,
Bir gün ömrüm gedər bada;
Vurğunu da salar yada
Düz ilqarlı bizim dağlar.

1943, 15 fevral

MƏNƏ BELƏ SÖYLƏYİRLƏR...

Görüb tanış olmadığım,
Qayğısına qalmadığım
Şeir dostu bir insandan
Bir xatirə söylədilər.
“Bizim elli bir qəhrəman –
Bir yaralı qızıl əsgər
Son nəfəsdə səni andı,
Dəniz kimi dalğalandı...
Dedi: “Doktor! Aman, doktor!
Sağlığımıza güman yoxdur...
Bıçağını saxla bir dəm,
Bilirəm ki, öləcəyəm...
Gözüm yolda, könlüm səsdə,
Dinlə məni son nəfəsdə.
Qoy Vurğunun sözlərindən
Bir bənd deyim son dəfə mən;
Sən də eşit bu nəğməni,
Qoy dolaşsın o, aləmi:
“El bilir ki, sən mənimsən,
Yurdum, yuvam, məskənim sən,
Anam, doğma vətənim sən,
Ayrılarımı könül candan?
Azərbaycan! Azərbaycan!”

Deyib bu son sözlərini,
Yumdu qara gözlərini...”
Daha bəsdir, dayan bir az!
Yaman xəbər uzun olmaz...
Yaxşı bilir bunu aləm
Mən ağ günlər şairiyəm.
Ancaq yaman bir xəbərdən
Dəniz kimi bulannam mən...
Açılmayır qaşqabağım
Ağır aylar, illər kimi;
Çiçək açmaz könül bağım
Susuz qalan çöllər kimi.

Aylar keçir bu söhbətdən,
Canımda bir külək əsir.
Düşündükcə, duyduqca mən
Bütün aləm qulaq asır...
Hara getsəm, nəyə baxsam,
Yerə baxsam, göyə baxsam,
Görmədiyim o qəhrəman
Gözlərimə baxır hər an...
O mənimlə qoşa gedir,
Nəsə məndən tələb edir...

* * *

Gözəl dost, dinləsin qoy məni aləm!
Bu şeir qəlbimdən qopan bir səsdir,
Sənin eşqin kimi bu müqəddəsdir.
Bəzən yasa dönür gözlərimdə qəm...
Sən ki son nəfəsdə Vətəni andın,
Çayların axını dayandı bir an.
Sən ki eşq oduna mərdanə yandın,
Simanı görürəm mən alovlardan...
Görürəm daima qartal sinəni,
Bir də o mehriban, o saf üzünü.
Qoynunda gəzdirsin ulduzlar səni,
Yazsın asimana ayaq izini...
Yox, yox! Ulduzlar da yerdən uzaqdır,
Adını göylərə yazmayacaqdır...
Yenə də insana yaraşır ilqar,
O məsum heykəlin qarşımızdadır.
Bizdən ayırdısa səni ruzigar,
Yenə hünər tacın başımızdadır!

Qardaşım! Görürəm dağlardan keçən
Yaşıl dolaylarda ayaq izini.
Görürəm eşqinlə gözü yol çəkən
Dağlar gözəlini, dağlar qızını.

Budur, dünya görmüş o qarıya bax,
Mənalı gözləri intizardadır.
Ağarmış saçları həsrətdən dümağ
Ömrü xəzəl kimi son bahardadır...
Lakin sinəsində döyünür ürək,
Hər şey öz suyunu ürəkdən içər...
Ana intizarla pəncələşərək,
Deyir: “Güləcəkdir üzümə səhər”.

Ümid! Mehribandır o gözəl pəri,
O bizə dar günün kömək əlidir.
O insan qəlbində yanandan bəri,
Qaranlıq yolların bir məşəlidir!

Bu gün cəbhələrdən qayıdıb gələn
Bir vətən oğlunun sıxdım əlini.
Onun gözlərində seyr elədim mən
Sənin o müqəddəs, pak əməlini...
Bəzən axşamüstü gəlirəm evə,
Yalnız buraxmayırsan xəyalın məni.
Öpdükcə oğlumu mən sevə-sevə,
Onun gözlərində görürəm səni...
İllər gəlib keçir, dövrən xoş gəlir,
Ağ günə qovuşur yenə də Vətən.
Səadət eşqinə məclis düzəlir,
İnsanlar dil açıb danışır səndən.

Budur, gözlərimdə gülür gələcək,
Qarşımda möhtəşəm bir heykəl durur...
Ətrafi bağcadır, yeri gül-çiçək,
Yanında göylərə fəvvarə vurur,
Baxır dəstə-dəstə insanlar ona.
O kimdir? O adsız bir qəhrəmandır.
Onun ana qəlbi – indi zamandır!
Alqış zamanının əsil oğluna!
Sən öldün ömrünün gənclik yaşında,
Adın səadətə yazıldı sirdaş.
İndi heykəlinin mərmər daşında
Sənin son sözlərin yazılmış, qardaş:

“El bilir ki, sən mənimsən,
Yurdum, yuvam, məskənimсэн,
Anam, doğma vətənimсэн,
Ayrılarımı könül candan?
Azərbaycan! Azərbaycan!”

1943, 26 may

ADSIZ QƏHRƏMAN

Bu gün şəndir xəstəxana, baxışlarda bir sevinc var,
Ağrısını unutmuşdur bir anlığa yaralılar.

Dalğalanır tarın səsi –
“Qarabağın şikəstəsi”.

Bizim yalçın qayalardan xəbər verir xəstələrə...

Dumanlı dağ, sulu dərə.

Axar çaylar, göy çəmənlər yada düşür yenə bir-bir,
Ağır gündə xoş xatirə insan üçün təsəllidir...

Rəqqasə də kəklik kimi süzüb gedir çəmənliyə,
Hər könüldən bir səs gəlir: “Ölməmişəm, sağam!” – deyə. –

“Gözlə məni, nişanlı qız, taleyimin hökmü budur!”

Bizim qızlar öz andını, öz eşqini gec unudur.

“Gözlə məni, zaman gələr görüşərik ilk baharda

İpək telli çiçəklərin sayrıdığı çəmənvarda.

Yenə ayaq izlərimiz qoşa qalar, gözəl nigar!

Qoynumdakı güllü yaylıq – sən verdiyin son yadigar.

Eşqimizin uğurunda boyanmışdır öz qanıma,

Bu bir qanlı səhifədir mənim həyat dastanıma”.

Bu xəyalla bir çoxunun gözlərindən ümid yağır

Çoxları da bu həsrətlə nəfəs alır ağır-ağır...
Son baharın şöləsini pəncərədən günəş yayır,
Ölən ölür, qalan qalır, saydığını zaman sayır...
Nəğmə uçur, əl çalınır, gözlər gülür səadətlə,
Həyat eşqi qayıq kimi pəncələşir fəlakətlə!
– Çalın! Çalın! Ana yurdun havasını biz uduruq,
Çəkdiyimiz ağırları, zillətləri unuduruq...
Bir ağız da, bir nəfəs də danışıdırın sarı simi,
Belə bir gün ələ düşməz, dayanmayın qonaq kimi.
Çalğı çalır, sonra şair sinəsindən sözlər deyir,
Hər məclisə yaraşıqdır gözəl kəlam, gözəl şeir.
Lakin orda... bir bucaqda ayrıca bir çarpay var,
Pərişan bir asimandır! Nə ulduzu, nə ayı var.
Orda yatan bir günəşin göz qapağı qaralmışdır,
Nə səsi var, nə səmiri, son nəfəsi daralmışdır...

Kamançanın, tarın səsi,
Ana yurdun xoş nəfəsi
Artıq ona yad kimidir! Mən duyuram bu möhnəti,
Son baharın sərt küləyi qamçılıyır təbiəti.
– Din, qardaşım, adın nədir?
Bəlkə, bizə bir sözün var?
Xeyr! Gecdir bu suallar!..
O hər şeyə biganədir.
O duymayır, eşitməyir dostlarının fəryadını,

Heç olmasa, şairə də söyləməyir öz adını.
Ayın, günün camalına baxmayacaq o bir daha,
Baxmayacaq gülər üzlü, ipək telli xoş sabaha.
İnsan ömrü şirin olur, o ayrıldı bu nemətdən.
O, dünyada kam almadı uğurlu bir məhəbbətdən.
Vaxtsız ölüm, vaxtsız ölüm, gedər-gəlməz bir yolun var!
Baxıb sənə lənət deyir həyat üçün yaranmışlar.
Sənin qanlı qılıncınla bu dünyadan canlar gedir.
Mən duyuram bu möhnəti, ürəyimdən qanlar gedir.
Sən ey, gözü yol üstündə boynu buruq duran pəri!
Sədəf kimi sayma, quzum, gəlib keçən bu günləri.

Boğulmasın titrək səsin,
Saçlarına dən düşməsin.
O bir daha gəlməyəcək!
O səninlə gəzib qoşa,
İndən belə dağa, daşa
Ayaq basa bilməyəcək!

Siz ey Odlar ölkəsinin adsız ölən ərənləri!
İnsan oğlu bu aləmə göz açdığı gündən bəri
Lakin ellər baş endirir qəhrəmanlar güzarına!
Adsız ölən igidlərin o pərişan məzarına
Çiçək səpir qucaq-qucaq, gül dağıdır ətək-ətək.

Siz ey vətən torpağının vaxtsız ölənlər övladları!
Ey ağ saçlı bir millətin baş şöhrəti, dünya varı!

Alqış deyir tarix sizə!
Bu şeirim də yollar açsın,
Günəş kimi şəfəq saçsın
O müqəddəs qəbrinizə!

1943, 15 noyabr

İLK BAHAR VƏ MƏN

Yenə yaşıl don geyinmiş çəmənlər gülür,
Təbiətdən ilham alıb ötür qumrular,
Göyün zümrüd gözlərindən nurlar tökülür,
Öz gözəllik dastanını açır ilk bahar...

Bu müqəddəs təbiətin saf şeiriyəti,
İnsanlığı dəvət edir bəxtiyarlığa.
Loğman kimi nəfəs verir bütün varlığa
Günəş adlı bir təbibin böyük qüdrəti.

Torpaq qızır, qar əriyir, çaylar bulanır...
Gah seyrəlik, gah sıxlaşır əlvan buludlar.
Qaranquşsa göy üzündə tənha dolanır –
Ucalmaq da bir aləmdir, öz büsatı var!

Bəzən ömrü izdihamlar alır qoynuna,
Dalğalarda qayıq kimi gəzdirir bizi.
Şirnikirik hər məclisə, uyuruq ona,
Xəyalatsız keçiririk günlərimizi...

Lakin eşit, nələr deyir sənə bu ömür:
“Ayın, ilin, günün belə öz sayı vardır.
Bu, taleyin gözlərinə çoxmu görünür?
De, dünyaya hünərindən nə yadigardır?”

Bu sualı verir mənə nazəndə bahar –
Bir bahar ki qəlbi onun sənət səsidir.
Ürəyimdə min saz tutub ötən duyğular,
Yaşamağın, yaratmağın nəşidəsidir!

Bahar! Bahar! Ey günəşin sevdalı qızı!
Yay aləmə şəfəq rəngli gur saçlarını...
Öz alınına şərəf kimi yaz baxtımızı,
Yaşat böyük eşqimizin söz gülzarını!

Qoca çinar! Bir sıgallan kəhriz başında...
Göy çəmənə xalı kimi öz kölgəni sər!
Qoy hüsnünə salam versin müqəddəs səhər,
Təbiətin çiçək açmış bahar yaşında!

Xoruz banı... Dan ulduzu... Şəfəqli ölkər
Vüqar ilə mən anıram ötən gəncliyi.
Zaman-zaman min büsatlı dünyaya dəyər –
Səssiz keçən bir axşamın qulaq dincliyi!

Yaşıl donlu dağlar döşü! Ey ağ çadırlar!
Dolaylarda ilxı görüb kişnəyən boz at!
Halal zəhmət, şirin yuxu, ətirli ruzgar,
İlk ilhamım, ilk sözümdür müqəddəs həyat!

Körpə əmlək, ala çəpiş, yelinli inək,
Sünbülləri dalğalanan o yaşıl zəmi.
Qabarlı əl... Açıq alın, o sağlam ürək...
Saymaq ilə bitən deyil ömrün aləmi!

Qurban kişi, qara torpaq, çalışqan kotan...
Sinəsindən sözlər qoşan Tükəzban qararı!
Qoy var olsun öz əlilə həyat yaradan,
Azad zəhmət dünyasının mərd insanları!

Zəhmət dedim. Sual verin, nədir bu zəhmət! –
Əvvəl başdan şirin ömrün bir şöhrətidir!
Qara torpaq üstündəki min nazlı nemət
Yaşamağın, yaratmağın ilk qüdrətidir!..

Yaşa, bahar! Yaşa, həyat! Yaşa, ey zaman!
Halal zəhmət şərəfini öz alınına yaz!..
Azad yaşar bu qüdrətə güvənən insan,
Nə düşmənə, nə də dosta o möhtac olmaz!

Ağ saqqallı, dünya görmüş Bəxtiyar kişi!
Bolluq mudur yurdumuzun builki yazı?
Sinəndədir yerin sirri, göyün gərdişi,
Mən görürəm əlindəki köhnə dəryazı...

Alqış sənin qollarına, qocaman hünər!
Nə gümrəhsən, təbiətdə qocalmaz ürək...
Təslim olur dəryazına o göy biçənək,
Düzüldükcə qatar-qatar yaşıl pöhrələr!

Səninkidir o xotmalar, o şiş tayalar,
Səninkidir gecə-gündüz qaynayan tarla.
Dağ başından əzəmətlə baxan qayalar
Şöhrət tapır alnındakı o saf vüqarla!

Ana yurdun qız-gəlini! Yuyub qurudun
O qocanın əynindəki tərlı köynəyi.
Şöhrətidir, vüqarıdır o bizim yurdun,
Yazılmamış bir dünyadır onun ürəyi...

O dastanı oxuduqca mən varaq-varaq,
Deyirəm ki, o müqəddəs bir kainatdır.
Axtarsan da bu dünyanı sən çıraq-çıraq,
Qocaları hörmət görən bizim həyatdır!

Yeddi oğul atasıdır bizim Bəxtiyar,
Od parlayır hər birinin öz qılıncından.
Yeddi aslan ürəyinin bircə andı var:
“Azad torpaq... Azad bahar... Bəxtiyar insan!”

Bu and ilə xəbər verir bizə cəbhədən
Bizim zəfər toplarının o qadir səsi.
Kəsiləcək yer üzündən, inanıram mən,
Müsibətin, fəlakətin ilan nəfəsi!

Bahar! Bahar! Müqəddəsdir o saf camalın,
Sənin gözəl fitrətində yoxdur yamanlıq.
Bir möhtəşəm aynasısan hüsnün, kamalın,
Bu kamala yetişsəydi ömrüm bir anlıq.

Vətən yurdu, doğma ocaq! Bəxtiyar insan!
Sənin qartal qanadınla mən uçacağam.
Həyat üçün doğulmuşam yaranışımdan,
Şeir, sənət aləminə nur saçacağam!

Günəş doğdu, səhər güldü, sinəm boşaldı,
İlham aldım ana yurdun söz qüdrətindən.
Şair könlüm rübabını eşq ilə çaldı,
Bir əbədi qardaş olduq: ilk bahar və mən!

1944, 13 aprel

MƏNİM RÜBABIM

Demə susdu rübabımın telləri,
Hər pərdədə bir nəvası var onun!
Xəbər verin, sevindirin elləri,
İndən belə yüz havası var onun!

Mənim şeirim övlad oldu torpağa,
Həyat verdi hər saralmış yarpağa,
Nəfəsimdən dağlar qalxdı ayağa,
Bu yerlərdə min sədası var onun!

Tər lan təbim havalanıb uçsa da,
Şimşək olub, buludlardan keçsə də,
Fəzalardan sizə söhbət açsa da,
Vətən adlı öz yuvası var onun!

Sevdim qızıl bayrağını, ey səhər!
Xoşbəxt olur bu dünyada sevənlər.
“Həyat” dedi yaratdığım hər əsər,
Ellər bilir nə mənası var onun!

Sinəmdədir Vətənimin haqq səsi,
Sazımdadır azadlığın nəğməsi,
Səadətdir onun eşqi, həvəsi,
Ehtişamlı bir dünyası var onun!

Odlar yurdu, əhdimiz var əzəldən,
Bu ilqardan nə mən döndüm, nə də sən.
Ana qəlbin bir ümmandır, ey vətən!
Vurğun kimi bir qəvvası var onun!

1946

NEFTİN QÜDRƏTİ

Gəl ey dost, Xəzərin cəlalına bax
Buruqlar dayanmış ehramlar kimi.
Dənizdə hər gecə süd kimi dümağ
Ulduzdan, incidən, almasdan parlaq
Neçə min od yanır, neçə min çıraq,
Sularda sayrısan ağ şamlar kimi...
Yox, yox, işıq deyil, ürəkdir yanan –
Ürəkdir əməli ərşə dayanan.
Yandıqca sönməyən ilhamlar kimi!..

Bakı fəhləsinin tunc sinəsində
Köpüklü dalğalar parçalandıqca,
Dənizin altında daima dustaq,
Günəşdən, havadan, insandan uzaq
O yerlər oyanır motor səsindən,
Həzz alır insanın xoş nəfəsindən.
Fırtına çalxanıb su bulandıqca,
Bir yeni sürətlə yer dolandıqca...
Yeraltı dünyalar yer üstə çıxır,
İnsan əllərini zəfərlə sıxır...

Dayan! Ey fırtına! Dayan! Ey külək!
Nə üzünü bozart, nə də inad ol.

Daşların bağrından cövhər çəkərək –
Ağzı qıfıllanmış xəzinələri
İnsana qaytarır insan əlləri...
Sən də sevin buna, sən də gəl şad ol!
Şair, sürət ilə yaz bu sürəti
İllərin şöhrəti illərə düşsün,
Yaz ki, yurdumuzun böyük neməti
Neftin nəğmələri dillərə düşsün.

I NƏĞMƏ

Elə ki qapını qara qış kəsir
Evlərin üstündə tar bağlayır qar.
Külək qılınc kimi insanı kəsir,
Sarı yarpaq tökür boylu çinarlar.
Elə ki bağlanır dağların yolu,
Çayların üstündən buz körpü salır.
Nəfəsi çovğunla, boranla dolu
Qış günü, evlərdə yurd-yuva salır.
Elə ki yer düşür min yaraşıqdan
Saralır yamyaşıl mənzərələr də,
Yer istidən qalır, göy də işıqdan
Bağlanır qapılar, pəncərələr də:
Canımız soyuqda donana kimi
O öz nəfəsilə isidir bizi.

Bağrına basaraq bir ana kimi
Qoynunda qızdırır əllərimizi.
Sən bu həqiqəti sadə saysan da,
İşıqsız göz olmaz, istisiz ürək...
Donar damarlarda buz kimi qan da
Evlərdə at çapar boranla külək.
Donar dəzgah üstə ipək toxuyan
Vətən qızlarının şam barmaqları.
Donar dəftər yazıb, kitab oxuyan
Körpə uşaqların gül yanaqları...
Nəhəng zavodların qəlbi dayanar,
Şumlara mıxlanar min traktor da.
Təbiət yuxudan çox gec oyanar...
Lal olar gur səsli yüz min motor da.
Mənim qələm tutan əlim də donar,
Üstəlik ağızımda dilim də donar.
Yaxşı bax, gör neftin qüdrəti nədir,
Elə zənn etmə ki, bu əfsanədir.

II NƏĞMƏ

Həyatdır, vaxt olur xəstələnik,
Astandan danışır gur səsimiz də.
Ölümlə üz-üzə yaman gəlik
Az qalır kəsilə nəfəsimiz də.

Od tutub yandıqca hey bədənimiz
Dalğa-dalğa vurur beynimizə qan;
Ayıq aqlımızı şaşırıraq biz,
Ah-uf da deyirik, şirin olur can.
Boğmağa cəhd edir öz pəncəsilə
Böyük bir insanı adi sətəlcəm.
Əzizlər ağlaşır asta səs ilə,
Bir salxım buz olur ürəkdəki qəm...
İnsana üz verən bu dar ayaqda
Neftimiz dəyişib bir dərman olur.
Ürək təngnəfəs olduğu vaxtda
O saf bir qan olub ciyəərə dolur...
Xəstəmiz tərənir gülümsəyərək
Gözünə bir şirin yuxu da gəlir.
Qəfəsdə quş kimi çırpınan ürək
Yorğun döyüşçü tək yatıb dincəlir.
Yaxşı bax, gör neftin qüdrəti nədir?
Elə zənn etmə ki, bu əfsanədir!

III NƏĞMƏ

Torpağa qarışır o bir gübrətək,
Deyir ki, anamız yer qocalmasın.
Bağların üstünü ölüm almasın,
Arazın suyundan bol-bol içdikcə

Özü də bağçada qızılgül olur.
Fəsillər dolanıb zaman keçdikcə
Tarlada şaxəli bir sünbül olur.
Bəzən ipək üstə ətirilər saçır
Bahar müjdəçisi bir çiçək kimi.
Bəzən də şal üstə o qanad açır
Güldən-gülə qonan kəpənək kimi.
Gah abı rəng olur, gah da qırmızı
Yanır libaslarda o çıraç-çıraç.
Bəzənir yurdumun gəlini, qızı
Təpədən-dırnağa geyinir dümağ.
Hələ bağçalarda o qatar-qatar
Qaçan körpələrin atdığı nədir?
Əldən-ələ keçən o rezin toplar
Neftdən uşaqlara bir hədiyyədir.

IV NƏĞMƏ

Neftin nəfəsində nə qüdrət varsa,
Cansız dəmiri də əridir birdən.
Hücuma hazır ol! Əmri alarsa,
Dağ boyda tankı da tərpədir yerdən.
O hər cahangirin, hər qəsbkarın
Yolunda bir yanğın, bir vulkan olur.
Bizim qoşun-qoşun polad tankların

Soyuq gövdəsinə isti qan olur.
Boranda, şaxtada, palçıqda, qarda,
Alovu sərnəyib odu sönməyir.
Yorulub atmayır o bizi darda
Adını unudub üzü dönməyir...
Bir alim dostumdan soruşdum ki, mən:
De görüm “T. 1”in mənası nədir?
Dedi: Öz səsindən qabaqda gedən
İldırım sürətli bir təyyarədir...
Yığıb qanadını qırğısayağı
Şığıyıb süzəndə o bir ox olur.
Geniş fəzalardır onun oylağı
Bircə an içində gözdən yox olur.
Ona təslim olur göylər, ümmanlar,
Fikirdən yavaşıdır, şimsəkdən yeyin...
Onun qanadında saatda beş min
Kilometr uçacaq sabah insanlar...
Reaktiv ad vermiş alimlər ona,
Bir zaman Marsa da yol gedəcəkdir.
Bu sürət yaraşır torpaq oğluna,
O ayı, ulduzu fəth edəcəkdir!
Bu günsə onların qulağı səsdə...
Göydə vuruşduqca qasırgalarla
İnsanlar sağ əli gözünün üstə

Onları seyr edir min iftixarla...
Bir rus aliminin böyük başı da,
Sürətin, işığın ilk sirdaşı da,
Ucalır göylərə bu iqtidarla.
O polad qartallar dağlar aşdıqca,
Göydə buludlarla qucaqlaşdıqca,
Bakı fəhləsi də baxır vüqarla
Çarpışır Xəzərdə sərt dalğalarla...
Yaxşı bax, gör neftin mənası nədir?
O şimşək qanadlı bir təyyarədir!
Elə zənn etmə ki, bu əfsanədir!
Gəl ey dost, Xəzərin cəlalına bax:
Buruqlar dayanmış ehramlar kimi,
Dənizdə hər gecə süd kimi dümağ,
Ulduzdan, incidən, almasdan parlaq
Neçə min od yanır, neçə min çıraq,
Sularda sayrışan ağ şamlar kimi...
Yox, yox, işıq deyil, ürəkdir yanan –
Ürəkdir əməli ərşə dayanan
Yandıqca sönməyən ilhamlar kimi!..

1953, 30 sentyabr

YADA SAL MƏNİ

Aşiq Şəmşir, Dəlidağdan keçəndə
Kəklikli daşlardan xəbər al məni.
Ceyran bulağından qızlar içəndə
Saz tutub, söz qoşub, yada sal məni.

Hay vurub, qıy vurub, səs sal dağlara,
Gözəllər oylağı göy yaylaqlara.
Mənim bu dərdimi de oylaqlara –
Sinəmdən oxladı bir maral məni.

O ceyran baxışlı baxdı uzaqdan,
Canımı odlara yaxdı nahaqdan.
Yüz il də dolanıb keçsə o vaxtdan
Unutmaz aləmdə əhli-hal məni.

Gəlmişəm gəzməyə sizin dağları,
Baxım yaylaqlara doyunca barı.
Bu yerə şairin düşdü güzarı,
Gözəl qarşıladi xoş iqbal məni.

Bəxt məni bu yerə qonaq göndərdi,
Gedirəm, yamandır ayrılıq dərdi;
Demə Səməd Vurğun gəldi-gedərdi,
Unutmaz bu oba, bu mahal məni...

1955, 22 iyul

LİRİKA

ANA

Pək çocuqdu, yerə gömdülər səni,
Həyata qanadsız atdılar məni.
Bax, necə pozulub ömrüm gülşəni,
Həyat sənsiz mənə zindandır, ana!

Qoynunda bəslənir gözəl diləklər,
Layiqdir səcdəyə sənə mələklər,
Nerdəsən, ah, gözlərim həp səni bəklər,
Bax övladın nasıl giryandır, ana!

Sən bir günəş idin, doğdun da batdın,
Yazıq övladını qəmlərə atdın.
Bir cavab ver, hankı murada çatdın
Torpaqlarda neçə zamandır, ana!

Bir ah çəksəm sənsiz, qopmazmı tufan?
Əzizim anacan, gözüm anacan!
Yumuq gözlərini aç da bir oyan,
Şimdi zaman başqa zamandır, ana!

Yıxılıb payinə öpmək istərəm,
Analıq mehrini görmək istərəm,
Səni görmək üçün ölmək istərəm,
Təsəllim ah ilə fəğandır, ana!

1927

ANDIM

Mən and içmişəm ki, bir də qələmim
Gözəllərdən ilham almayacaqdır.
Peymanını pozan xəyal həmdəmə
Dərgahıma sayə salmayacaqdır.

Keçindim nə yaman dərdi-hal ilə,
Bir qara üzlü, ah, ideal ilə...
Açılmaz ürəyim hər vüsəl ilə;
Onlardan yadigar qalmayacaqdır.

Hesablaşmaq istər könül xilqətlə,
Bir sevdiyim deyil, hər təbiətlə;
Gülsəm, güləcəyəm əbədiyyətlə,
Sazım gəldi-gedər çalmayacaqdır.

1928, 7 yanvar

XAVƏR ÜÇÜN

Karanlıklar çökürkən pəncərəmdə hər axşam,
Parlar, gülər ruhimə gözlərimdə yanan şam.
O şam ki, bir günəşdən daha parlaq işıldar.
Onda şair qəlbinin başqa bir arzusu var...
Həyat, ölüm, səadət,
Göz yaşları, fəlakət.
Bütün bunlar canlanır xəyalımın önündə,
Və ömrümün bəxtiyar olacağı bir gündə.
Mən sənə bağlıyam bax!
Səni görməzdən qabaq.
Bu dünyada başımdan nələr keçdi, gözəlim,
Gəl unuttur dərdimi, gəl bərabər, gözəlim.
Öyrənmişəm həyatın başı soyuqluğundan,
Yorğunam, sevdiciyim, nəşə, kef yoxluğundan
Gəl avla könlümü sən, inanmışam sözüənə,
Bəzən sadə və yoxsul görünsəm də gözüənə.
Bəni əfv et eşq üçün, bütün bunlar düzələr,
İki gəncin payına yalnız səadət gələr.

1932, fevral

ŞAIRİN SEVGİLİSİNƏ!

Sevgilim! Xavərim! Son bahar çağı
Uçub tökülürdü ömrümün bağı...
Həyata küsmüşdüm sözümlən sağı,
Üzümə ilk dəfə gülən sən oldun,
Şairin qədrini bilən sən oldun.

Qaşların sürməsiz, üzün boyasız,
Budur xəyalımda aradığım qız.
Deyərək nə qədər sevindim, yalnız,
Qızların vəfası olmayır deyə,
Düşdüm əvvəlləri ümitsizliyə...

Rəng alıb rəng verən ismətinlə sən,
Həyata qaytardın məni yenidən.
O ilk təsadüfün xəyalilə mən
Həftələr yaşadım, aylar yaşadım
Bir gün evinizdə çəkildi adım...

Sən ey bağçaların, bağların barı!
Könlümün sultanı, qəlbimin yarı!
O gün, qapınıza gəldi çoxları
Fəqət sən dedin ki, ölməz sənətkar,
Mənim ölməzlərə məhəbbətim var.

Böyüdü heykəlin gözümdə əlan¹,
Tüstülü bir duman qalxdı başımdan!
Bircə canım vardır, o sənə qurban
Haqdan istəmişəm yarıyaq qoşa,
Sən də de qocalaq, qarıyaq qoşa.

İndi xumar-xumar baxan gözlərin,
Süzülüb-süzülüb axan gözlərin,
Ruhumda bir günəş yaxan gözlərin,
Oldu sənətimin ilham ocağı!
Ömrümün ən gözəl, ən xoşbəxt çağı.

Boranlı qışlardan çıxmışam yaza,
Könlüm oynamayır gündə bir saza.
Baxıb camalına söz yaza-yaza,
Bir də söyləyirəm yarıyaq qoşa
Sən də de qocalaq, qarıyaq qoşa.

1934

¹ O andaca

SABAHIN TÜRKÜSÜ

Ey səhər, ey Günəş, ey ulu qüvvət!
Sən ey şəfəqlərdə çimən təbiət!
Sonsuz üfüqlərə yol açan sənət!
Ey bütün bəşərin sabahkı yolu!
Yaşasın torpağın qəhrəman oğlu!

Sən ey bağçaların, bağların barı!
Şairin ilhamı, sənətin yarı!
Dünyanın əvvəlki, sonku ilqarı!
Açıq söyləmirəm sənin adını,
Bir də buludlara çırp qanadını!..

Sən ey qaranlığa çöküb qarışan,
Günəşlə tutuşan, ayla yarışan,
Gah məndən inciyən, gah da barışan,
Yurdumun ayağı sayalı qızı!
Ağzı xeyir sözlü, həyalı qızı!

Siz ey çəmənlərdə gülən çiçəklər!
Bu sakit ahəngi pozan küləklər!
Ey təmiz duyğular, təmiz ürəklər!
Salam gələcəyin böyük adına!
Salam insanlığın etiqadına!

1934

FÜZULİNİN DƏRDİ

*Şəbi-hicran yanar canım
Tökər qan çeşmi-giryanım.
Oyadar xəlqi əfqanım.
Qara bəxtim oyanmazmı?*

Füzuli

Sən ey sevdalı sənətkar,
Səsində min şikayət var.
Duyanlar hər zaman ağlar,
Desəm, bir böhtan olmazmı?

Sığındın təbi valaya¹,
Vuruldun hüsnü Leylaya.
Nahaqdan düşmə sevdaya,
Gözün yaşlarla dolmazmı?

Xəyalə qərq olub hərdən,
Zəhərləndin küləklərdən...
O qansız, daş ürəklərdən
Könül rəncidə² qalmazmı?

¹ Ali, yüksək

² İncik

Nə odlar görmüsən bilsən,
Əzəldən aşıq oldun sən,
Böyük ruhunla bir türksən,
Muradın şəmi yanmazmı?

Füzuli, incidin yardan,
Gileyləndin saraylardan...
Keçirkən karvanın qardan,
Dedin üz döndərən yazmı?

Səninlə oynadı dövran,
Doyunca öpmədin yardan,
Əsən sevdalı ruzgardan
Tənəffüs ruha sığmazmı?

Nədir Leyli, nədir Məcnun?
Nədir aşıq, nədir məftun?
Gəzirsən daima məhzun¹
Sınıq qəlbin – sınıq sazı mı?

Yıxılmış gördüyün dövran,
Dəyişmiş, başqadır insan,
Azərbaycan, Azərbaycan,
Böyük dahilərin azmı?

¹ Kədərli, qəmli

Sən ey sevdalı sənətkar,
Səsində min şikayət var.
Duyanlar hər zaman ağlar
Desəm, bir böhtan olmazmı?

[1935]

* * *

Döyür pəncərəmi qışın ruzgarı
Vaxtsız ölümmüdür üstümə gələn?
Çəkilsin gecənin qaranlıqları...
Ömrə son sozümü deməmişəm mən,
Vaxtsız ölümmüdür üstümə gələn?

1935, 5 yanvar

* * *

Ruhumda ruhunun parçası vardır,
Təşəkkür yetirək təbiətə biz.
Xavərim, ömrümüz nə bəxtiyardır,
Xalqı küsəndirir səadətımız.

1935, 12 yanvar

SƏNƏT EŞQİ

Vuruldu o gün ki şeirə, sənətə
Unutdum sevdiyim əyləncələri.
Aşiqəm insana və təbiətə
Əlim qələm tutub yazandan bəri.

Bəzən xəyalımda uçur buludlar,
Bir qətrə böyüyüb bir dəniz olur.
Dünyanın ölməyən bir qanunu var,
Bir yandan boşalır, bir yandan dolur.

Mənsə bu varlığın içində qaynar
Bir vulkan kimi yəm, gözlərimə bax;
Könül tərən kimi baş alıb oynar
Buluddan buluda qanad çalaraq.

İnsanlar dost kimi oxuyur məni,
Sözüm ağızlarda əzbər çəkilir;
Əlimlə qurduğum sənət bağında
Ətirli lalələr, güllər əkilir.

Öylə səfərbərəm, öylə hazıram,
Qarşımda diz çöküb göylər alçalır.
Bir yanda kağıza mən söz yazıram
Bir yanda sevgilim piano çalır.

1935

YADIMA DÜŞDÜ

Başına döndüyüm gül üzlü sona!
Ömrümün ilk çağı yadıma düşdü.
Şairlər vətəni bizim tərəflər,
Tərmanın oylağı yadıma düşdü.

Oxuyun qəlbimi dastan içində,
Ürək döyünməzmi astan içində?
Payızın fəslində bostan içində
Şamamanın tağı yadıma düşdü.

Töküldü kağıza sinəmin sözü,
O ana yurdumun ocağı, közü,
Ceyranın duruşu, durnanın gözü
Kəkliyin ayağı yadıma düşdü.

Hanı at sürdüyüm boranda, qarda?
Gəzdim aşiq kimi minbir diyarda;
Gülüb oynadığım toyda, mağarda,
Qızların qolbağı yadıma düşdü.

Göylərə baş çəkir Göyəzən dağı,
Axşam açıq olur ayın qabağı;
Bizim gəlinlərin bayramqabağı,
Fəsəli yaymağı yadıma düşdü.

Sən bizim ellərin ruhuna bir bax!
Bizdən inciməmiş bir əziz qonaq.
Nişanlı qızların görüşdən qabaq,
Telini saymağı yadıma düşdü.

Vurğunun xəyalı gəzdi aranı,
Gözümdə oynadı dağın boranı;
Qışın buz qatığı, yayın ayranı,
Payızın qaymağı yadıma düşdü.

1936, may

BÜLBÜL

Bülbül! Səhər-səhər qonaq budağa,
Günəşin eşqinə bir dastan qoşaq!
Ötək bağçamızda dodaq-dodağa,
Yarpaq inciməsin, əyilməsin şax,
Günəşin eşqinə bir dastan qoşaq!

Seyr et bu varlığı, şeyda bülbülüm!
Həyata müjdədir hər yeni bəstən;
Bağrının başında qalmamış zülüm,
Sən də insan kimi çıxdın qəfəsdən,
Həyata müjdədir hər yeni bəstən.

Bülbülüm, köksünün altı sarıdır,
Mehriban yaratmış səni təbiət;
Bu torpaq bülbüllər laləzarıdır;
Gözəldir səndəki bu söz, bu sənət,
Mehriban yaratmış səni təbiət.

Özün bilirsən ki, mən gözəlliyə
Əzəldən vurğunam... Gözəl-həyatdır!
Azadlıq, qurtuluş bizdədir deyə,
Hər yeni istəyin bir kainatdır,
Sevdiyim gözəlin adı həyatdır.

Gəl, şeyda bülbülüm, verək səs-səsə,
Qardaşlıq adına min söhbət açaq.
Deyək şərqimizi nəfəs-nəfəsə,
Hər sözün başında bir sənət açaq;
Qardaşlıq adına min söhbət açaq.

1937, may

BƏNÖVŞƏ

Yazın novbarısan bizim diyarda,
Qıvrım tellərini sana, bənövşə!
Mən səni sevmişəm bir ilk baharda,
Könlümü vermişəm sana, bənövşə!

Sənsən əzəl gündən mənim sirdaşım.
Gözümdən ayrılısan axar göz yaşım,
Gövdəmin üstündə durmayır başım
Buranda boynunu yana, bənövşə.

Çıxmışam seyrinə meyli, məzəli,
Heyrandır hüsnünə ellər gözəli;
Könlüm oylağını yaxın gəzəli
Çoxları küsəndi mana, bənövşə!

Üzündə gördüyüm nə intizardır!
Qəlbində Vaqifin sirrimi vardır?
Gəl ondan söz açma, indi bahardır.
Bağrımı döndərmə qana, bənövşə!

Boynunu kəc burma gəl indən belə,
Mən sənə söz qoşum, sən məni dinlə:
Vurğunun şeirilə, sənin hüsnünlə
Təbiət gələcək cana, bənövşə!

1937, 1 iyul

DANIŞAQ

Aşiq, bağına bas sədəfli sazı,
Min cavablı bir sualdan danışaq;
Meydan quraq, söhbət açaq, saz tutaq,
Gül yanaqlı qoşa xaldan danışaq.

Qoy söz alım bir günahsız dodaqdan,
Düşmən baxıb həsəd çəksin uzaqdan;
Yar bəzənib çıxan zaman otaqdan,
Başındakı güllü şaldan danışaq.

Vurğun deyər: bir dərd bilən yar olsun,
Zülfü bulud, ağ sinəsi qar olsun,
Yaxşı gündə, yaman gündə var olsun,
Qədir bilən əhli-haldan danışaq.

1937, avqust

ÖMRÜMÜN GÜNDƏLİYİNDƏN

Bu gün qızcığazım Aybənizlə mən
Göz-gözə baxışib güldük ürəkdən.
Yaxşı demişlər ki, şirindir bala,
Bizə çəkdirsə də min dərd, min bəla.
Yenə bu varlıqda nə hikmət varsa,
Azacıq yel əsib rəngi saralsa,
Min sızıltı qopur ürəyimizdən.
Cəbhələr tanımış möhkəm bir bədən
Belə yarpaq kimi titrəyir, əsir,
Qəlbi şaxta vurur, üşütmə kəsir.

Gözümü zillədim gözünə bir az,
Özü də bilmədən güldü qızcığaz,
Sanki tanımışdır atasını, bax!
O, bir pişik kimi xumarlanaraq
Nazlanmaq istəyir qucağımda tək,
Sanki dağa dönür sinəmdə ürək!
Ah, mehriban balam, günahsız quzum.
Çoxdan istədiyim mənim ilk qızım.
Sənin çocuqluğun bizdən bəxtiyar,
Nə çörək dərdi var, nə su dərdi var.
Azad yurdumuzun bir çiçəyisən,
Sən şaxta vurmamış güllər təkisən.
Anamın boynunu görüm boyunda,
Əl çalib oynayım sənin toyunda.

1937, oktyabr

XƏYAL

Bir axşam dırmandım bir dağ başına,
Vuruldu dünyanın bahar yaşına.
Çəmən xalısını sərmışdi döşə,
Seyrəngah olmuşdu nazlı günəşə.
Görürdüm o dağda ayaq izləri...
Dünya qurğusunu qurandan bəri
Min rəngə düşmüşdü hər ot, hər çiçək.
İlham deyirdi ki, gəl bir də keçək
Bu ceyran talası, xəlvət dərədən,
Bir dastan yaradaq bu mənzərədən.

Ah, gözəl təbiət! Mehriban ana!
Əzəldən bağlıdır varlığım sana.
Səndə gözəllərin ilk andı vardır,
Nə alnın qırışıq, nə qəlbin dardır...
Al məni, yenə al qoynuna bu gün,
Dola qollarımı boynuna bu gün.
Bir öpüm doyunca o saf üzündən,
Keçim xəyalımın ceyran düzündən.
Mən bu düşüncəylə gəzirdim dağı,
Yanımcə gedirdi təbin ayağı...

Bu zaman bir bulud qalxdı üfüqdən,
Gördüm xəyalımı o buludda mən.
O uçdu... uçduqca yüksəldi yenə,
Yol aldı göylərin dərinliyinə...
O, göylər mülkünü salama gəldi,
Getdikcə incəldi... Yenə incəldi.
Sonra nöqtə kimi bulud daraldı,
Gözümdən yox oldu, hava qaraldı.
Mən bir də görmədim, görmədim onu,
Dedim ki, varmıdır xəyalın sonu?

1939, 12 avqust

QIZCIĞAZ

Alagöz, sarışın körpəcə bir qız
Dörd divar içində ağlayır yalqız.
Gözünü sıxdıqca o gözəl pəri
Göyləri andırır ala gözləri.
Ah! O körpəciyin nə dərdi vardır?
Onu da ağladan bir intizardır...
Alıb gəzdirsə də qızı qonşular, –
Ana nəfəsinin özgə dadı var...
Ağlayır, ağlayır bala qızcığaz,
Qırılır qəlbində sədəfli bir saz.
– Anam gələcəkmi xəstəxanadan? –
Körpə bu sözləri dediyi zaman
İslanır kirpiyi yaşlar içində,
O yatır torpaqlar, daşlar içində...

Qucağında çağa görünür ana,
Zəif addımlarla çıxır eyvana.
– Alagöz, Alagöz! Bir oyan, qızım,
Sənsən bu dünyada tale yıldızım...
Qızcığaz gözünü yuxudan açır,
Ana o gözlərə bir şəfəq saçır.
– Can ana! Sənsənmi? Hardaydın, ana?
– Qızım, bir qardaş da doğmuşam sana!..

1939, 14 avqust

LƏZGİ QIZI

Ətəyini çirməyərək
Samur çaydan keçəndə sən,
Xəfif-xəfif əsən külək
Öpdü sənin gül üzündən...

Könül dedi: Dayan bir az,
O dilbərin seyrinə dal;
Dedim tora yaxın durmaz
Ovçu görmüş ürkək maral.

Açdı xəyal yelkənini
Samur çayın baş bəndinə,
Ürək dedi: Bağla məni
O gözlərin kəməndinə.

Gəlib çıxdın sən sahilə,
Ayağını öpdü çəmən.
Nə mən gəldim, nə sən dilə,
Bu da keçdi ömrümüzdən...

Sən ömrünün gənc yaşında
Addımını saya-saya
Gəlib keçdin dağ başında
Tüstülənən bir komaya.

Ürək qaldı yana-yana,
İlk görüşdən ayrıldıq biz, –
Sən o yana, mən bu yana.
Qaldı ayaq izlərimiz...

1939, 28 oktyabr

FİTNƏ

“Eh... ölüb getmədi bircə bu qarı,
Torpaq da sevməyir bu çal kaftarı...
Qurdlə qiyamətə qalacaq deyən;
On ildir bu evin gəliniyəm mən,
Yediyim, içdiyim bir qan oldu, qan,
Nələr çəkməmişəm bu qaynanadan!
Bir ölüb getsəydi azad olardım,
Mağıl adam olub ətə dolardım.
Açardım tələsik o sandıqları,
Ordadır qarının toyluq paltarı.
İpəkdən, qumaşdan saxlancı vardır,
Deyir toy günündən bir yadigardır...
Bircə bu ağbirçək ölsəydi barı,
Alıb tikdirərdim o parçaları.
Hələ həmayili, saati da var,
On ildir yanırım, ölməyir kaftar”.

Bu zaman yuxudan ayılır qarı,
Qırılır qəlbinin şah damarları:
– Qızım! Ağrın alım, uzandı səfər...
Arıfdən gəlmədi yenə bir xəbər.
Bir dur şəhərə çıx, gör nə var, nə yox!
– Yaxşı, ər mənimdir, mırıldama çox!

Onsuz baxmayıram öz canıma da,
Gecə buz bağlamış yorğanıma da.
Sən nəyin dərdini çəkirsən belə?..
– Qızım, nə deyirsən, bir insaf elə,
O mənim oğlumdur, anasıyam mən.
Ona süd vermişəm bu döşlərimdən.
Gözümün yuxusu çəkilir onsuz,
Oğul anasıyam, deyiləm sonsuz!
– Yaxşı, evdə otur, evi gözlə sən,
Gedib xəbər alım qulluq yerindən.
– Get, get, ağrın alım! Qarıyın qoşa,
Min dövranla vurun dünyanı başa...
Gəlin çıxır evdən... Qarısa təkdir,
Gözləri dolğundur, qəlbi kövrəkdir.
Ürəyi axşamdan dərdə tutulmuş,
Elə bil çırpınır qəfəsdə bir quş.
“Bəlkə bir xata var onun başında?
Ay Allah, onu sən bu gənc yaşında
Saxla müsibətin yaman üzündən”.
Getdikcə qarının dolğun gözündən
Axır göz yaşları, axır sel kimi,
Ana ağlayanda ağlar el kimi.
Gəlin tez qayıdır bir qışqırıqla,
Yalandan ağlayır o hiçqırıqla: –
“Ah, ana! Arifin ölüm xəbəri...”

Yumulur ananın yaşlı gözləri,
Zəif ürəkciyi birdən sıxılır,
Dizləri titrəyib yerə yığılır,
Rəngi bomboz olub torpağa dönür,
Zəif bir şam kimi keçinib sönür...

1939, 24 avqust

BİR SƏS...

Qərib bir səs gəldi bu gün qəlbimdən:
Ömrün baharında öləcəyəm mən...
Didib parçaladı bağrımı bu qəm,
Üzümə boylandı əlimdə qələm!
Of... Bu səs! Nə qədər ömrümə yaddır.
Mənim ki gəncliyim qəmədən azaddır!
Qayadanmı qopdu bu daş qəbli səs?
Həyat öz oğlunu vaxtsız itirməz!
Dağılın başımdan, qara xəyallar,
Hələ arzularım, əməllərim var.
Qapımdan getməmiş ömrün ayağı,
Dövrən mənzilimə dost gələcəkdir.
Bu Odlar yurdunun şeir bayrağı
Mənim sənətimlə yüksələcəkdir.

1940, 27 yanvar

ALA GÖZLƏR

Yenə qılıncını çəkdi üstümə
Qurbanı olduğum o ala gözlər.
Yenə cəllad olub durdu qəsdimə
Qələm qaş altında piyalə gözlər.

Başımdan getmişdi sevdanın qəmi,
Xəyalım gəzirdi bütün aləmi.
Bu dustaq könlümü, deyın, yenəmi
Çəkdiniz sorğuya, suala, gözlər?

Sevda yolçusuyam əzəl yaşımdan,
Könlüm ayrı gəzir can sirdaşımdan;
Dağıdır huşumu, alır başımdan
Süzülüb gedəndə xəyala gözlər.

Gərdənin minadır, boyun tamaşa,
Ay da həsəd çəkir o qələm qaşa.
Bir cüt ulduz kimi verib baş-başa
Yanıb şölə salır camala gözlər.

Mənim sevgilimdir o gözəl pəri,
Qoy üzə vurmasın keçən günləri.
Mən qədir bilənəm əzəldən bəri,
Sizinlə yetmişəm kamala, gözlər.

Cahanda hər hökmü bir zaman verir,
Dünən dövran sürən bu gün can verir.
İllər xəstəsiyəm yaram qan verir,
Siz məni saldınız bu hala, gözlər.

1940

MƏHƏBBƏT

İztirab içində yatır qəhrəman,
Nə qədər solğundur onun bənizi.
Canında qalmamış artıq isti qan,
Doktor kömək üçün çağırır bizi:
“Gəlin, bu igidə qan verək bir az,
Yoxsa bu yaradan xəstə sağalmaz”.

Odur, laçın gözlü bir qız gələrək
Açdı sağ əlilə öz sol qolunu.
“Tez ol, qan al! – dedi o gözəl mələk, –
Öz qanım sağaltsın vətən oğlunu”.
Doktor sevinərək durmadı bir an,
Qan aldı o qızın şümşad qolundan.

Azacıq keçmədən tərpendi xəstə,
Yenə də dünyaya baxdı gözləri.
Qız çiçək də verdi ona bir dəstə,
İnsanlıq böyükdür əzəldən bəri...
Xəstənin köksündə çırpındı ürək,
Baxdı gözəl qıza gülümsəyərək.

Dolandı həftələr... Qalxdı qəhrəman
Yenə xatirinə düşdü cəbhələr...
O ayrı düşmüşdür yoldaşlarından,
Qəfəsdə bağlanıb qalarmı hünər?
Alıb silahını düzəldi yola,
Dalınca qız dedi: – Uğurlar ola!

O getdi şir kimi, toz qalxdı yerdən,
Baxdı arxasınca qızın gözləri;
De neçin qaşların çatıldı birdən?
Nə keçdi qəlbindən, ey gözəl pəri?
Gedən sevgilindir sənin, bəlkə də...
Onu çox görməsin sənə təbiət.
Qanlar qardaşlığı olan ölkədə
Dünya od tutsa da, ölməz məhəbbət!

1941, 20 iyul

GÜLƏ-GÜLƏ

Maral çıxdı dağ döşünə
Səhər vaxtı gülə-gülə,
Sol əlilə sağ döşünə
Bir gül taxdı gülə-gülə.

Bilərziyi ağ altundan,
Yerə düşdü göy atından...
Ala gözlər qaş altından
Süzüb axdı gülə-gülə...

Dedim: “Ay qız, nədir adın?
“ Dedi: “Mənəm, gözün aydın!”
Dedim: “Bizə dost olaydın!”
Dönüb baxdı gülə-gülə.

Dedim: “Aydır, gündür üzün?!”
Dedi: “Məni dindir özün!”
Gəldi cavan ömrümüzün
Tər lan baxtı gülə-gülə.

Ay dolandı, il dolandı,
Unuduldu eşqin andı.
O verdiyi sözü dandı,
Daşa çaxdı gülə-gülə.

1943. 16 fevral

QƏZƏL

Ey könül! Min namə yaz bir gülüzarın eşqinə,
Can evindən seyrə çıx bir xoş güzarın eşqinə.

Hansı rəssamın əlilə canlanır dünya evi?
Hər çəmən min qönçə açmış novbaharın eşqinə!

Gəl, gəl, ey sevdalı bülbül, gəl gəzək gülşənləri,
Sən gülün eşqilə dillən, mən də yarın eşqinə.

Məcnun öz şurilə çox da aləmə səs salmasın,
Hansı namərd can əsirgər bir nigarın eşqinə?

Gün keçir, dövran keçir... Öz hökmünü vermiş zaman;
Ney tutulsun, badə gəlsin ruzigarın eşqinə!

İnsan oğlu can verər pərvanətək atəşlərə
Düz sözün, düz ilqarın, düz etibarın eşqinə!

Vurğunun öz aləmi, öz qəlbi, öz ilhamı var
Mehri-ülfətdən yaranmış bir diyarın eşqinə!

1943, noyabr

GƏLMƏSƏNİZ DƏ...

Gəlin dostlar, məclis quraq mənim bağımnda,
Araq deyil, şərab deyil, sadə çay içək.
Açılmamış bir kitab var can otağımnda,
Varaqlayaq, bir çoxunun üstündən keçək...

Yox! Oxuyaq bu kitabı qoy varaq-varaq,
Mən sənətkar olmamışam sirr saxlamaqda...
Ürəkdəki bağlı bir söz kimə qalacaq?
Bilirsiniz fitrətimi mənim bu haqda.

Gəlin dostlar! Mənim könlüm dönməmiş sizdən,
Bağımndakı tut ağacı bir alaçıqdır.
Məhəbbətlə tutacağam əllərinizdən,
Qəlbim kimi üzünüzə qapım açıqdır!

1944, 10 iyul

ŞAIR, NƏ TEZ QOCALDIN SƏN?!

Bülbül olub düşdüm bağa,
Nalə çəkdim sola, sağa.
Səsim düşdü min budağa,
Susdu çəmən... dindi gülşən: –
Şair, nə tez qocaldın sən?!

Könül verdim min axşama,
Pərvanətək yandım şama...
Gözündən yaş dama-dama
Şam da dilə gəldi birdən: –
Şair, nə tez qocaldın sən?!

Məclislərə düşdü yolum,
Gənclik oldu sağım, solum.
Dedim yatıb rahat olum...
Sual qopdu hər ürəkdən: –
Şair, nə tez qocaldın sən?!

Tüfəng alıb çıxdım ova,
Doğdu günəş, güldü hava,
Ceyranları qova-qova,
Cavab gəldi güllələrdən, –
Şair, nə tez qocaldın sən?!

Kəndə getdim... Bir ağbirçək
Qucaqladı məni görcək.
O ağladı bir anatək...
Dedi: – Kaş ki, öləydim mən,
Şair, nə tez qocaldın sən?!

Qəribədir: üzü arsız,
Şaxta qəlbi ilk baharsız...
Eşqi, sözü etibarsız
“Dostlarım” da deyir bəzən: –
Şair, nə tez qocaldın sən?!

Viran könlüm varaq-varaq...
Əsdi xəzan, düşdü yarpaq.
Ana vətən, ana torpaq
Bir ah çəkdi sinəsindən: –
Şair, nə tez qocaldın sən?!

Polad sinəm, döz bu dərdə,
Günəş batmaz ilk səhərdə...
İnsan donlu iblislər də
Baxıb mənə deyir qəsdən: –
Şair, nə tez qocaldın sən?!

Qartal olub qanad açdım,
Zamanları keçib aşdım,
İnsanlardan uzaqlaşdım,
Səda gəldi yerlə göydən: –
Şair, nə tez qocaldın sən?!

1944, 10 noyabr

MƏNİM ARZUM

*Daddımsa aləmin hər nemətini,
Dilbər guşələrdə ötdüsə ömrüm, –
Dünyanın ən böyük səadətini
Bu boylu çinarın altında gördüm.*

B.Adil

Şair! Nə incədir rübabın sənin!
Uçurdu ruhumu çaldığın bu saz!
Vətən torpağında bitən gülşənin
Yarpağı saralıb, çiçəyi solmaz.

O səcdə qıldığın çinar kölgəsi
Mənim də şeirim qibləgahıdır.
Qurbanı olduğum Odlar ölkəsi
Hüsnün də, eşqin də ilk sabahıdır.

Sən ana torpağı qarış-qarış gəz,
Hər daşın altında bir gövhər axtar.
Eşqinə, qəlbinə yad ola bilməz
Vətən sevgisiylə yanan sənətkar.

Şair! Yuvasından tərlandı səslə,
Qartal qanadınla fəzaları aş!
Bu ilk məhəbbətlə, bu ilk həvəslə
Mən keçən yolları sən də keç, qardaş!

Vaxtdır! Bu eşq ilə bir dastan başla,
Min ürək dil açsın hər varağında.
Babalar yurdunu sən də alqışla,
Bizim Vaqif kimi Kür qırağında.

Hər otun, çiçəyin öz adını yaz,
Hər insan ömrünün bir kitabı var.
Mənasız gözəllik xatirdə qalmaz,
Sənə sarban olsun böyük arzular.

Danışdır torpağı, hər sirrini aç,
Oxuyub doymasın nəsillər onu.
Kamalın hüsnündə günəşə nur saç –
Onun nə ilki var, nə də ki sonu.

Şeir rübabını sən ürəklə çal,
Ürəksiz deyilən sözlər saxtadır.
Sənə oğlum deyir bu gün istiqbal –
Elə zənn etmə ki, o uzaqdadır!

Gələcək eşqilə yanan bir ürək
Ağlın fəzasında balü pər açar...
İstiqbal idrakla şəfəqlənəcək,
Hər tilsimli yolu bir hünər açar...

Uç, uç! Sən xəyalın asimanında
Hər daşa, torpağa qanad ver, qanad!
Etila hüsnü var insan qanında –
Bizə yüksəl deyir anamız həyat!

1945, 9 noyabr

Bu gün qəzetdəki öz əksimdə mən
Gördüm gəncliyimin gülər üzünü.
Bir arzu dil açıb dedi qəlbimdən,
Ah, belə qalaydım ömrüm uzununu.

1946, 20 fevral

MƏHƏBBƏT İLHAMA ÇAĞIRIR MƏNİ!

Yenə də yamyaşıl geyinir dağlar,
Göz kimi durulur qaynar bulaqlar.
Əriyir güneylər döşündəki qar,
Yağış da isladır o göy çəmənini,
Təbiət ilhama çağırır məni!

Ürək dil açır ki, sönməmiş odum,
Hücuma başlayır mənim söz ordum...
Könüllər mülkündə min yuva qurdum,
Unutmaz aləmdə sevən sevəni,
Məhəbbət ilhama çağırır məni!

Görürəm, dan yeri yenə sökülür,
Göydən yer üzünə nurlar tökülür.
Zəmilər, tarlalar üzümə gülür,
Gözümdə saralır sünbülün dəni...
Bu nemət ilhama çağırır məni!

Mən yaranmamışam göylər övladı,
Əzəl şöhrətimdir torpağın adı...
Bu eşqim çoxuna qismət olmadı,
Şairim! Aç, payla söz xəzinəni,
Şeiriyyət ilhama çağırır məni!

O kimdir külüngü dağ kimi vurur...
Keçici bayraq da yanında durur.
Görürəm, o yeni bir dünya qurur,
Loğmanlar yazacaq bu qərinəni,
Bu hikmət ilhama çağırır məni!

Car çəkir çarxların çaxnaşığı səsi,
Qızır baltaların polad pəncəsi,
Yatmayı Muğanın, Milin gecəsi...
Səslənir Vətənin çölü, çəmənini,
Bu qüdrət ilhama çağırır məni!

Çöllərə min dəstə komsomol gəlir...
De, Kürdən, Arazdan neçə qol gəlir?
Ay ellər, Muğanın ili bol gəlir,
Səhrələr əmr edir: – Yaz bu səhnəni,
Bu töhmət ilhama çağırır məni!

Boz dağın qoynunda bir dəniz vardır,
Çinarlar sahildə qatar-qatardır.
Həmdənim ləpələr, göy dalğalardır,
Uçur qayıqların ipək yelkəni,
Bu sürət ilhama çağırır məni!

Aynabənd evlərin eyvanı sərin,
Yuyunur qoynunda al şəfəqlərin.
Hər batan axşamın, doğan səhərin
Hüsnü salamlayır min pəncərəni,
Səadət ilhama çağırır məni!

Şirvanda sayrışır bağlar-bağatlar,
Şenliklər yanında kişnəşir atlar,
Axır qoşun-qoşun ellər, elatlar,
Əlilə kəşf edir hər dəfinəni,
Bu sənət ilhama çağırır məni!

Muğana su gəlir, Milə su gəlir,
Axışıb öz eli, ulusu gəlir...
Torpağa insanın arzusu gəlir.
Bağrıma basıram ana Vətəni,
Bu ülfət ilhama çağırır məni!

Ürək dil açır ki, sönməmiş odum,
Hücuma başlayır mənim söz ordum...
Könüllər mülkündə min yuva qurdum.
Unutmaz aləmdə sevən sevəni,
Məhəbbət ilhama çağırır məni!..

DEYİN, GÜLÜN, ÖVLADLARIM!

Şəhər üstə qanad gərib mürgülədi yorğun axşam...
Neçə çadır qurdu göydə topa-topa sıx buludlar.
Yavaş-yavaş qaraldıqca mavi sular, yaşıl otlar,
Çəkib məni öz ardınca evə saldı gəlin – ilham...
Şəhər üstə qanad gərib mürgülədi yorğun axşam...

Dağılmışdır meydanların, döngələrin izdihamı,
Seyrəlmişdir küçələrdə avtoların xəbər səsi.
Şəhər böyük, hər insanın öz zövqü var, öz həvəsi. –
Saraylara, teatrlara, kinolara dolmuş hamı,
Dağılmışdır meydanların, döngələrin izdihamı...

Mənsə bir ay görmədiyim masam üstə baş əyərək,
Deyirəm ki, salam verim şeir-sənət dünyasına...
Söz evini bomboş görüb at çapmasın əsən külək...
Ürək qoyub can yandırıb hər bir sözün mənasına,
Deyirəm ki, salam verim şeir-sənət dünyasına.

Ürək böyük, arzular çox, yollar uzun, səbrimsə az...
Ah, deyirəm, qıra bilsəm zəncirini ətalətini...
Dolmuş ürək boşalmasa can yangısı sakit olmaz,
Yaratmaqdır, yaratmaqdır al bayrağı səadətini!
Ah, deyirəm, qıra bilsəm zəncirini ətalətini!..

Bu fikirlər dünyasına əyilmişdir yenə başım,
Sanki mənə qulaq asır sakit olmuş böyük şəhər...
Ağ kağıza kotan kimi şırım açır karandaşım,
Hərdən gəlir qulağıma qəlbimdəki döyüntülər,
Sanki mənə qulaq asır sakit olmuş böyük şəhər...

Ev o qədər səssizdir ki!.. Nə danışan, nə gülən var.
Kəsilmişdir uşaqların ağız dolu qəhqəhəsi.
Danışmayı hər zamankı qarmon səsi, kaman səsi.
Bəzən uşaq dünyasını nə anlayın, nə bilən var;
Ev o qədər səssizdir ki, nə danışan, nə gülən var.

Yusif alıb fırçasını şəkil çəkir bir kənarda.
Nəsə qurub-quraşdırır kiçik-kiçik tablolarda.
Aybəniz də sağ əlini söykəmişdir çənəsinə,
Divan üstə qulaq asır nağıl deyən nənəsinə.
Vaqif də ki, yuvarlanır, gah da dönür üzü üstə;
Xumarlanır pişik kimi anasının dizi üstə!

Onlar neçin danışmayı, neçin gülüb oynamayı?
Neçin mənəim təbim kimi bulaq olub qaynamayı?
O körpəcik ürəklərdən nələr keçir indi, nələr!
Nənəm deyir: – Səs salmayın! Əsər yazır atan, əsər...
O hər şeir oxuduqca dağa dönür ürəyimiz;
Onun halal zəhmətilə qazanılır çörəyimiz!

– Yox, yox, əziz balalarım! Heç qısmayın səsinizi,
Sizin saqraq dilinizi eşitməsəm bir anlıq mən,
Qaya boyda daş asılar mənim ata ürəyimdən...
Gülər görüm, oynar görüm, xoşbəxt görüm hər vaxt sizi.
Gülün, əziz balalarım! Heç qısmayın səsinizi!

Mən görmüşəm uşaqlıqda çörək dərdi düşünəni –
Anam soyuq bir daxmada ac qarına doğdu məni...
Sizə nə var, övladlarım, görmədiniz o pis günü.
Görmədiniz yoxsulların xəcalətdən öldüyünü.
Görmədiniz qələmqaşlı, durnagözlü o gəlini,
Can üstündə mənə sarı uzatmışdı öz əlini...

Siz işıqlı, yaraşlıq binalarda yarandınız,
Səadətdir ilk eviniz, azadlıqdır ilk andınız!
Boynunuza al-qırmızı qalstuklar taxanda siz,
Bilirəm ki, mənsiz belə xoşbəxtlikdir nəsibiniz...
Bilirəm ki, sizin kimi sabahın da şaddır üzü...
Gözəl günlər ana kimi oxşayacaq ömrünüzü.

Elin qadir əllərilə çoxaldıqca elin varı,
Atasız da ömür sürür min-min vətən balaları.
Bir əbədi al bahara təslim oldu boranlı qış...
Sabahın duz-çörək dərdi alnınıza yazılmamış...
Bir də məndən çəkinməyin, sükunətə düşməyəm mən,
Səssiz keçən günlərimi saymamışam öz ömrümdən...

Mən əzəldən tufanların qoynunda bir ötən quşam,
Fırtınalar, qasırğalar qucağında doğulmuşam...
Ağır toplar dilə gəlib səs saldıqca dağ dalına,
Mənim şair ürəyim də dönür dağlar qartalına.
Şirlər kimi çox çıxmışam yanğınların arasından;
İgid igid ola bilməz qan axmamış yarasından.

Polad kimi odda bişib bir mərmiyə dönsə ürək,
Sözün hökmü meydan sürər uzaq vuran mərmilərtək.
Deyin, gülün, övladlarım! Sükunətə düşməyəm mən,
Səssiz keçən günlərimi saymamışam öz ömrümdən.
Deyin, gülün, əl də çalın, heç qısmayın səsinizi,
Gülər görüm, oynar görüm, xoşbəxt görüm hər vaxt sizi!..

1949, 25 mart

DİNLƏ, XAVƏR!

Başımın üstünü kəssə də ölüm
Sağ əli baltalı bir cəllad kimi,
Mənim taleyimə yanma, sevgilim!
Lakin bu dəhşətə baxma yad kimi...

Solsa da qüssədən al yanaqların,
Sən bu müsibəti qəlbində saxla...
Dil açsın hər yerdə gül dodaqların
Bir əxlaq, bir sevgi, bir qanacaq.

O zaman mənim də ruhum şad olar,
Qəbrim çiçək açar bu ülfətinlə;
Sorsalar nə qaldı məndən yadigar?
Dayan heykəl kimi məhəbbətinlə!

1949, may

ANA VƏ KÖRPƏ

Yay günü... Yol üstü... Ağac kölgəsi...
Kölgədə bir gəlin oturmuş yalqız;
Od tökür başına göyün nəfəsi,
Yatır qucağında südəmər bir qız.

Uşaq yuxusunda qımışib gülür,
Tamam qapanmamış ala gözləri.
Onun saf üzündən nurlar tökülür,
Elə bil açılır bir yaz səhəri.

Axışib atlılar, arabalılar
Kəndlərə qayıdıb gedir şəhərdən.
Nə hava tərpenir, nə meh, nə ruzgar...
Quşun da nəfəsi tənqiyir hərdən.

Duyub körpəsinin hər bir halını,
Ana sığınmışdır bu kölgəliyə.
Uşağın üzünə çəkir şalını,
Günəş gözlərinə düşməsin deyə.

Yol üstə dincələn o gəlin kimdi? –
Şəhərdən qayıdır, kəndə gedəcək.
Uşaq yuxusunu alacaq indi;
Ana öz yoluna davam edəcək.

1949, 6 iyun

XAVƏRƏ

Ağzı xeyir sözlüm, incimə məndən,
Yar yardan ayrılmaz, bülbül çəməndən.
Demə ki, düşmüşdür saçlarıma dən,
Ürək qocalmayır, ürəyim sənsən.

Mən qul olmamışam şöhrətə, ada,
Sənsiz yaşamayım bir gün dünyada.
Gözəllər, cananlar min-min olsa da,
Mənim bu dünyada mələyim sənsən.

Könül heç doymayı səntək gözəldən,
Sən oldun qismətim hökmi-əzəldən.
Sağ olsun bu xeyir işi düzəldən,
Müqəddəs əməyim, diləyim sənsən.

Yusifin, Vaqifin görüm var olsun!
Aybəniz hamıdan bəxtiyar olsun!
Yüz il də Vurğuna Xavər yar olsun!
Ən əziz sirdaşım, köməyim sənsən!

1951, 3 aprel

ŞAIR, NƏ TEZ QOCALDIN SƏN?!

Nemətsə də gözəl şeir,
Şair olan qəm də yeyir.
Ömrü keçir bu adətlə,
Uğurlu bir səadətlə.
Görən məni nədir deyir:
Saçlarına düşən bu dən?
Şair, nə tez qocaldın sən?!

Dünən mənə öz əlində
Gül gətirən bir gəlin də
Gözlərində min bir sual
Heykəl kimi dayandı lal...
O bəxtəvər gözəlin də
Mən oxudum gözlərindən:
Şair, nə tez qocaldın sən?!

Ovçuluğa meyil saldım,
Gecə-gündüz çöldə qaldım,
Dağ başından enib düzə
Bir ox kimi süzə-süzə
Neçə ceyran nişan aldım;
Cavab gəldi güllələrdən:
Şair, nə tez qocaldın sən?!

Bəzən uca, bəzən asta,
Ötür sazım min sim üstə.
Andı yalan, eşqi yalan,
Dostluğu da rüsvət olan,
Ürək yıxan bir iblis də
Üzəvarı deyir hərdən:
Şair, nə tez qocaldın sən?!

Saç ağardı, ancaq ürək
Alovludur əvvəlkitək.
Saç ağardı, ancaq nə qəm!
Əlimdədir hələ qələm...
Bilirəm ki, deməyəcək
Bir sevgilim, bir də Vətən:
Şair, nə tez qocaldın sən?!

1953

BAHAR DÜŞÜNCƏLƏRİ

Bahar, istəklimsən başdan, binadan,
Ən gözəl qızısan sən təbiətin!
Xoşbəxt yaranmısan xoşbəxt anadan;
Gözünün odusan şeirin, sənətin,
Ən gözəl qızısan sən təbiətin!

Sənin də şairtək qanın qaynardır,
Yerdə arzuların gül açır rəng-rəng.
Başında daima fikirlər vardır,
Daima döyünür sinəndə ürək,
Yerdə arzuların gül açır rəng-rəng.

Sükuta düşmənsən əzəldən sən də...
Nə yatır, nə də bir sakit olursan.
Çöllərə neçə min xalı sərsən də,
Çarpışıb yağışla, boranla, qarla –
Qışın son nəfəsi – qasırğalarla –
Sən də döyüşlərdə yaşa dolursan,
Nə yatır, nə də bir sakit olursan!

Buludlar qoynunda çaxan şimşəyin
Sivri qılınc kimi sıyrılır qından.
Tufan da qoparır bəzən küləyin,
Dağlara səs düşür qışqırığından...

Bahar! Qoy suların guruhur axsın,
Sinəmin üstündən keçsin sellərin.
Başımın üstündə şimşək də çaxsın.
Qoy tufan qoparsın əsən yellərin!

Doyunca çarpışıb qasırgalarla,
Göydə qartal kimi yorulum mən də,
Sonra qoşa yatıb dostum baharla
Baş-başa, dincəlim bir göy çəməndə...

Dən olub səpilək, gəl sənidlə mən,
Göyərək torpaqda sünbüllər kimi;
Qızlar gülab çəksin qoy ətrimizdən,
Baharın zinəti al güllər kimi!

Qoşa çinar olub bitək yol üstə,
Göylərə boy ataq öz ölkəmizdə.
Yayın istisində Muğanda, Mildə,
Yolçular dincəlsin qoy kölgəmizdə.

Ya da dağ döşündə qoşa qaynayan,
Ürək sərinlədən çeşmələr olaq...
Yerdə bulud-bulud axıb oynayan
Sərin çaylar kimi axdıqca dolaq...

Yer qazaq, su çəkək boz səhralara,
Daş yonaq, söz yazaq iki əl kimi...
Göyləri şimşəktək biz yara-yara,
Gəzək yer üzünü bir əməl kimi.

Bir cüt alagözlü göyərçin olub,
Gəl Yer kürəsinin çiyinə qonaq.
Şeirtək dillənib, nəğmətək ötüb,
Dildən-dilə düşək, əzbər oxunaq.

Bir cüt məşəl olsun ürəklərimiz,
Bir cüt ulduz kimi baş-başa yanaq.
Sülhün, səadətin keşiyində biz
Gəl qoşa dayanaq, qoşa da yanaq!

Min il ömür sürək səninlə qoşa
Bir canda döyünən iki ürəktək.
Min il nəfəs verək torpağa, daşa,
Nəsildən-nəslə təzələşərək...

1953, 22 aprel

LALƏ

Lalə, rəngindəki yanğın, de, nədir?
Niyə mələlsən, a dağlar qızı, sən?
Qara qanlarını gedir qəlbindən?
Hansı dərd, hansı şirin xatirədir
Səni odlarda yaxan?
O uzaq yollara həsrətlə baxan
Qara gözlər, de, nəçin dolğundur?
Lalə, rəngin nə yaman solğundur?

Lalə, qalx! Gün yayılıb dağdan aşır,
Yel əsir, axşam olur, çay da daşır.
Quşlar, insanlar uçur öz yerinə,
Sənsə yalqız, əli qoynunda yenə
Qəlbini, eşqin kimi tək
Tozlanan yollara göz gəzdirərək
Ah çəkirsən, de nədən?
Lalə, bəsdir! Onu gəl gözləmə sən.
Keçdi üstündən o dəhşətli bulud...
İçdiyini andı, quzum, sən də unut!
Yüz il insan da onu xatirətək
O vəfasız qayıdıb gəlməyəcək...

1954, 22 dekabr

MƏN TƏLƏSMİRƏM...

Dostlar, badələri qaldırın içək!
Gecə ulduzludur, hava da sərin.
Demirəm məst olub dünyadan keçək...
Deyirəm mehriban düşüncələrin
İsti qucağında qızınaq bir az...
Qoy uzansın gecə, geciksin səhər,
Yuxuya getməsin məclisdəkilər –
Mənim söhbətimdən yorulmaq olmaz.
Hələ yer üstündə, insan yanında
Deyib danışmaqdan doymamışam mən...
Uzadaq ömrünü hər bir anın da,
Yel kimi keçməsin vaxt üstümüzdən...
Bu aylı gecədə, bu dağ döşündə,
Bu sazlı, söhbətli bulaq başında
Bu saat, bu dәм
Heç yana, heç yerə mən tələsmirəm!

Sevgilim, qolunu boynuma dola!
Demə ki, yorğunam, ya qocalmışam.
Mən hələ dünyadan nə zövq almışam?
Dur, bütün aləmi gəzək qol-qola!
Yenə də fikrimin səyyar yelkəni
Dənizdən-dənizə atsa da məni,

Qorxma! Ürəklə de: “Uğurlar ola!”
Dur, bütün aləmi gəzək qol-qola.
Sellərdən, sulardan yeyin axsam da,
Şimşəklə yanaşı göydə çaxsam da,
Nə şadlıq səyirtsin atını, nə qəm,
Heç yana, heç yerə mən tələsmirəm!..

* * *

Sən də, ovçu dostum, tələsmə sən də,
Bu qəlbi dağları qoy asta aşaq.
O çay yanındakı yaşıl çəməndə
Asta addımlayıb ağır dolaşaq.
Hər gülə, çiçəyə salam verməsəm,
Xoş üz göstərməsəm, xoş üz görməsəm;
Nanələr, reyhanlar inciyər məndən.
Güllərin yarpağı tökülər dən-dən...
Odur ki yel olub çöldə əsmirəm,
Heç yana, heç yerə mən tələsmirəm!

* * *

Bulud tez keçməsin başımın üstdən,
Çay da yavaş axsın... sular boyunca.
Baxım hər zərrəyə, baxım doyunca...
Ürək tərpənməyir ötərgi səsdən,
Nə çıxar bir anlıq yanan həvəsdən?

Elə zənn etmə ki, ağırlaşmışam,
Ayağı sarıqlı, şikəst bir quşam...
Qoy dünya böyüsün, zaman uzansın
Bir günün ərzində aylarla yansın.
Al günəş, gözündən nur yağa-yağa...
Ömrün kitabını tamamlamağa
Çox da can atmasın əlimdə qələm,
Mən tələsmirəm,
Mən tələsmirəm!

1954

GÖDƏKCƏ

Dostum! Moskvada iki il qabaq,
Qarlı bir qış günü bir evə dolduq.
Dostlar, tanışlar da məclis quraraq,
Üstünə yüngüllük, gülüb şad olduq.
Mən soyuqlamışdım o axşam bir az,
Sənsə ərk eləyib danladın məni.
Dedin ki, bu qədər soyuqluq olmaz,
Özünə baxmırsan... Doğrudan da, sən.
Elə bil canının lap düşmənisən!
Sonra əynindəki bir gödəkcəni
Mənə bağışladın o məclisdəcə.
Üstəlik bir söz də dedin o gecə:
“Biz heç... Qoy şairə soyuq dəyməsin!”
O ürəkdən gələn mehriban səsin
İndi də, indi də xatirimdədir...
Əzəldən qaydadır eldə, obada,
Dostluğun töhfəsi bir çöp olsa da,
Anlayan bilər ki, mənası nədir.
İndi qış günləri şaxtada, qarda
Əlimdə tüfəngim çöllər gəzirəm.
Arabir yol azıb qasırğalarda,
Bir işıq axtarıb ellər gəzirəm.
Gah şər qarışanda, gah da dan üzü

Sazaq qılınc kimi kəsəndə məni,
Geyirəm verdiyin o gödəkcəni,
Elə bil gül açır Mil, Muğan düzü.
Bəzən Bakıda da xəzri əsəndə,
Elə ki qəflətən xəstələnirəm,
Elə ki qorxudur məni sətəlcəm,
Uşaqlar deyib, həmdəm küsəndə,
Geyirəm verdiyin bu gödəkcəni.
Bu ceyran dərisi bir loğman kimi
Davasız, dərmanlı sağaldır məni.
Xeyirxah, mehriban bir insan kimi,
Hər zaman, hər yerdə anıram səni...

1955

QƏZƏL

Hər bağın, hər bağçanın bir bülbüli-şeydası var
Hər duyan qəlbin, əzizim, gizli bir sevdası var.

Ruhu oxşar, qəlbi oxşar incə bir canan səsi,
Gah gülər, gah ağlayar, hər dəmdə bir mənası var.

Can alan hər nəğmənin mənası yalnız eşqdir,
Göz görüb əl çatmayan ulduzlu bir dünyası var.

Dərdi-hicran günlərilə ömrü odlardan keçər,
Hər könül bir karvandır ki, bir susuz səhrası var.

Böylə bir söz var ki, Vurğun indi bir Məcnun olub,
Şerü-sənət adlanan nazəndə bir Leylası var.

QƏZƏL

Aləmin seyrinə gəl, gör nə gözəl fitrəti var,
Hər gülün, hər çiçəyin öz adı var, surəti var.

Qulaq as bülbülün avazına, sevda dəmidir,
O çəmən güllərinin bir-birinə ülfəti var.

Sığmaz idraka bu dünya evinin sirləri,
Varlığın hüsni-əzəldən nə böyük qüdrəti var.

Dolaşıb aləmi Loğman kimi mənə gəzirəm,
Çünki mənalı keçən günlərin ülviyyəti var.

Ay da, ulduz da, günəş də yerə həsrətlə baxır,
Hər bəşər qəlbinin öz məclisi, öz söhbəti var.

Məni yelkən kimi qərq etsə də deryada zaman,
Vurğun öldü deməyin, bir əbədi sənəti var...

QƏZƏL

Meysiz, məzəsiz can ilə canan ola bilməz!
Sevda dediyin hər kəsə meydan ola bilməz!

Arıfləri dindir ki, nədir şeir ilə sənət?
Şair yaranan əmrə peşiman ola bilməz!

Könlüm evi bir gülşənə bənzər ki, əzizim,
Min badi-xəzan əssə də, viran ola bilməz!

Qəlbin, ürəyin odlarına yanmasa bir söz
Dillərdə, ağızlarda o, dastan ola bilməz!

Girdim günəşin qoynuna, min bir səhərim var,
Bülbül də mənim, gül də, zimistan ola bilməz.

Yüksəl, fəqət insanlığa pis gözlə baxanlar
Dünyada bir ad qoysa da, insan ola bilməz!

Xoşbəxt elimin, yurdumun öz Vurğunuyam mən,
Bundan da gözəl bir daha dövrən ola bilməz!

**ƏGƏR SƏNDƏN DÖNƏR İSƏM,
NƏSİBİM AHU-ZAR OLSUN!**

Əgər səndən dönər isəm, nəсібim ahu-zar olsun!
Baharım qar tökən qışlar, açılmaz bir diyar olsun!
Çəmənzarım, bağım-bağçam saralsın, həpsi xar olsun!
Məzarım od tutub yansın, bu eşqim aşikar olsun!

Sus, ey bülbül, kəs ey tufan, məramım istirahətdir,
Bu yerlərdə payım yoxmuş, əlacım bir səyahətdir;
Ölüm!.. Ey vah, o nemətdir, o bir şanlı sədətdir.
Əgər vaxtsız ölər isəm rəqibim bəxtiyar olsun!

Fələkdən intiqam istər, qopub ruhumda tufanlar,
Nə insafsız, nə vicdansız olurmuş, ya rəbb, insanlar!
Yaz ey Vurğun, çağır qopsun bu gün aləmdə tufanlar,
Dağılsın mehvəri-aləm kökündən, tarimar olsun!

CEYRAN

Yerdən ayağını quş kimi üzüb,
Yay kimi dartınıb, ox kimi süzüb,
Yenə öz sürünü nizamla düzüb,
Baş alıb gedirsən hayana, ceyran?

Əzəldən meylini salıb çöllərə,
Bəxtini tapşırdın bizim ellərə,
O qara gözlərin düşdü dillərə.
Dişlərin oxşayır mərcana, ceyran!

Bir məsəl qalmışdır ata-babadan:
Uçarda turacdır, qaçarda ceyran
Bir mən deyiləm ki, hüsnünə heyran,
Şöhrətin yayılıb hər yana, ceyran!

Sükuta qərq olmuş ürəyimlə mən
Keçirəm yenə də Muğan çölündən.
Yanında balası, yağış gölündən
Əyilib su içir bir ana ceyran!

Elə ki, son bahar min büsat qurur,
Kolları-kosları yıxıb uçurur,
Sıxlaşıb bir yerə baş-başa durur
Düşəndə çovğuna, borana ceyran.

On addım kənarda yatmayıır təkə,
Gəzinir oylağa baş çəkə-çəkə.
Gələn qaraltıdır, yoxsa təhlükə?
Bir özünə baxır, bir ona ceyran!

Ovçu, insaf elə, keçmə bu düzdən!
O çöllər qızını ayırma bizdən!
Qoyma ağrı keçə ürəyimizdən, –
Qıyma öz qanına boyana ceyran!
Nə gözəl yaraşır Muğana ceyran!

SÖZÜN HİKMƏTİ

ÜRƏYİ XAIN ADAM

Sənin soyuq baxışında nə həyat var, nə duyğu.
Donub qalmış sifətində qarlı bir qış soyuğu.
Açılmamış boğuc rəngin gülər üzlü baharda,
Elə bil ki, gəmin batıb qərq olmuşdur sulara.
Bir açılısın qaşqabağın, üzə şax bax bir kərə,
Qayda budur: mil salınar əyri baxan gözlərə.
Yoxsa sənin murdar ömrün qaranlıqda keçəcək?
Aydınlığın bulağından mərd oğullar içəcək.
Qaradınməz, yerəbaxan şad xəbərə küsənsən,
Yüz il belə yaşasan da, dünəndən ölmüsən sən!

1939, 5 sentyabr

SƏN UTAN!

Sən utan! Bəllidir riyakarlığın!
Fitnədən yoğrulmuş bütün varlığın.
Dünyada mərdliklə dolanmışam mən,
Sənsən aralıqda min söz gəzdirən...
Sənsən asta-asta hiylələr quran,
Vəzifə başında yeyib quduran.
Gözün götürməyir mənim adımlı,
Bu ad çoxlarına söz olmadımı?
Ömründə üz-üzə durmusanmı sən?
Sənsən papağının altda düşünən.
Atılma meydana, saxta pəhlivan,
Sənin də tükünü didəcək zaman!
Deyirlər, sən də bir kişisən gerçək,
Əlindən gələni iki qaba çək.
Min su yeritsən də saman altından,
İgid baş verər ki, düşməz atından!

1939, 1 noyabr

SƏNƏM QARININ PIÇILTILARI

Bizim kor Sənəmin bir mərəzi var,
Gündə yüz qapıya o baş vürməsa,
Sınədən söz doğub, söz uydurmasa, ürəyi partlar.
Qalxıb başmağını geyər hər səhər,
Bir insan şəhərə ayaq basmamış;
Sənəm radioya qulaq asmamış
Deyir ki:
– Məndədir bu gün son xəbər!..
– Nə var? Xeyir olsun... Ay Sənəm qarı.
– Ay oğul, gördünüz ağ buludları?
– Nə olsun, göy də var, ağ bulud da var.
– Yox ey... bu qədər də heç bulud olar?
Bəlkə, səməlkətdir... Yox, Sənəm qarı! ,
Qatla cibinə qoy uydurmaları...
Əvvəlcə yerdə bax samalyotlara,
Sonra da oxşatma ağ buludlara...
Gördü ki, yığışır gəlib gedənlər,
Sənəm bu söhbətdən keçdi birtəhər...
Keçdi güllə kimi o, tindən-tinə,
Oturdu sahildə bir daş üstünə.
Bir az şair kimi baxdı dənizə,
Hər nəşə uydurmaq istədi bizə,
Bir şey çıxmadı...

Sonra Sənəm qarı, “o zülfü qara”
Baş çəkdi aynabənd mağazalara,
Qapıda saxladı o bir nəfəri:
– Ay qız... müharibə düşəndən bəri
Soğan da qalmayıb bu dükanlarda...
Ay bala, düşmən də qalmasın darda. –
Qız Sənəm qarının tutdu qolundan,
İçəri aparıb göstərdi bu an:
– Odur bax, soğan da, çay, şəkər də var,
Nə qədər istəsən al evə apar.
Sənəm utanaraq astaca deyir:
– Doğrudan varmış ki... başıma xeyir...
Axşamdır... Həyətdə şəst oturmuşdur,
Qadınlar başına dövrə vurmuşdur.
Uzanmış Sənəmin tüklü çənəsi,
Ötür yavaş-yavaş o bayquş səsi:
– Bir yuxu görmüşəm, yuxu nə yuxu...
Özüm də bilmirəm nə olduğunu.
Gördüm ki, gəlinəm... geymişəm dümağ,
Çıraqban olmuşdur gəldiyim otaq...
Taxt üstə şah kimi çıxmışam yalqız,
Hamı qulluğumda dayanıb, ay qız –
Lakin bu sözləri dedikcə Sənəm,
Nədənsə əhvalı pozuldu bir dəm:
– Yuxuda toy görmək pisdir, deyirlər.
Barı gəlməyəydi qara bir xəbər...

Qoca vaxtımızda baxtımıza bax!
Deyəsən, qapımız qıfillanacaq...
Nə bilim lemsədir, firəngdir nədir.
Sənəmçinin yuxu da bir bəhanədir,
Onun, doğrudan da, öz mərəzi var,
Bir söz uydurmasa ürəyi çatlar,
Daş kimi yanına düşər qolları...
Lakin daha bəsdir, gəl, Sənəm qarı!
Şeirin dustağısan bu gündən belə,
Gəl ki, sifətini göstərim elə...
Düşməndir arada söz gəzdirənlər,
Bəzən iblis kimi qəlbə girənlər.
Düşməndir boşboğaz dolaşan hər kəs,
Ağzı avaradan dost ola bilməz.
Bəsdir uydurduğun bu min bir yalan,
Düşməndir araya çaxnaşma salan.
Di gəl, daha bəsdir, gəl, Sənəm qarı!
Şair həbs eləyir boşboğazları.
Gəl düş qabağıma, tutmuşam səni,
Özüm quracağam son məhkəməni.
Budur əvvəlcədən verdiyim qərar.
– Vətəndaş deyildir söz uyduranlar!..
Gəl düş qabağıma, gəl, Sənəm qarı!
Şair həbs eləyir boşboğazları!

1941, 15 iyul

HƏYAT FƏLSƏFƏSİ

Quşlar qatar-qatar ellərdən keçər,
Bəşər nəsil-nəsil dünyadan köçər;
İnsanlığ gah zəhər, gah şərbət içər...
Əzəldən belədir hökmü zamanın –
Düyümlü bir sirri var asimanın!

Çarxını qurduqca dövranın əli
Bəzən ağlar olur, bəzən gülməli...
İnsanın ən böyük eşqi, əməli
Bəzən aslan kimi çırpınır darda,
Bəzən də qərq olur fırtınalarda...

Dəyişir səmtini daima sular,
Dəyişir fikirlər, dönür duyğular.
Kainat tutmayıb bir yerdə qərar:
Çarpır sinəsini qayalıqlara –
O gah qışa çıxır, gah da bahara!

Dünya binasını qurandan bəri
Səadət adlanan o gözəl pəri
Gəl! – deyə səsləmiş qərinələri;
Yazıqlar olsun ki, hələ insanlıq
Gəlib qovuşmamış ona bir anlıq.

Ey dünya gözəli, qaçma bəşərdən!
İnsandır ayıran xeyiri şərdən...
Gəl onun eşqini ucuz tutma sən, –
Qəlbi var, hissi var hər məhəbbətin,
Qaralmaz ulduzu əbədiyyətin!..

Ölüm bir iblisdir, həyat bir mələk!
Varlığı izləyir heçlik kölgətək...
İşıq qaranlıqla pəncələşərək
Yaşatmaq istəyir cahanda bizi,
Günəş salamlayır iradəmizi!

Yamanlıq, yaxşılıq durmuş üz-üzə,
Dilsiz əsrlərdən mirasdır bizə.
Əsir bahar yeli qəlblərimizə,
Lakin arxasınca kəfən geyir qış,
Təbiət varlığa belə qarğamış.

Bir bayram sözü var, bir də ki matəm,
Nəşə bir aləmdir, qüssə bir aləm.
Həyat öz atını sürür dəmadəm;
Odlar içində də hər bir mənərə
Yenə qanad verir düşüncələrə!

Yenə də insanın xəyal şəhpəri
Gəzir fəzaları, göy dənizləri.
Sən ey səadətin gözəl səhəri!
Alqışla insanın pak əməlini,
Uzat yer üzünə hünər əlini!

Zamandır, bəşərin imdadına gəl!
Xəstə bir gözəldir hünərsiz əməl...
Hünər söylədiyim o qüdrətli əl
Bütün kainata qoy qanad gərsin,
Bəşər karvanına o yol göstərsin.

Hünər qanad versin torpağa, daşa,
Dənizlər çatılıb gəlsin baş-başa...
Azadlıq ordusu varsın birbaşa,
Hər zəfər dastanı yadigar olsun,
Ölüm təslim olsun, həyat var olsun!

Dünyaya bir şöhrət yaranmışıq biz,
Günəş çökməmişdir qaranlığa diz.
Qoy ölsün yamanlıq, o xain iblis!..
Yaxşılıq çağırınsın hər qəlbin neyi,
Qurtaraq zəncirdən Prometeyi...

Fəlakət qocalmış... qartdır o köpək.
Onun sümükləri tez çürüyəcək...
Səadət – gənclikdir, adı – gələcək!
Onun gözlərində həyat eşqi var –
Var olsun gələcək! Var olsun bahar!

1942, 22 mart

QOCA QARTAL

Dağ döşündən qoca qartal,
Göy üzünə nəzər saldı.
Onun qanı coşdu dərhal,
Bir qıy vurub qanad çaldı.

Uçdu qartal iftixarla,
Bir ox kimi süzüb getdi.
Göydən yerə o vüqarla,
Baxıb-baxıb gözdən itdi.

Hava döndü, qopdu külək,
Göyün üzü lap qaraldı.
Qartal göylə əlləşərək
Qanadından lələk saldı.

Əl çəkmədi dəli ruzgar,
Qamçıladı o qartalı.
Çaxnaşdıqca ağ buludlar,
Guruldadı göy qavalı.

Çox əlləşdi o bir zaman,
Buludları aşsın deyə.
Sınəsindən açıldı qan,
Son dəfəcik mavi göyə.

O həsrətlə baxıb yenə,
Bir daş kimi yerə düşdü.
Qurban oldu öz eşqinə,
Nəcib ruhu göyə uçdu.

1943, 17 fevral

SALAM, DOSTUM!

Nə qədər şirindir ömrün günləri,
İnsan yaşadıqca yaşamaq istər.
Vətən torpağında doğan hər səhər –
O dağ lalələri, səhra gülləri
Yaşamaq şirindir deyir hər zaman;
Yaşamaq eşqilə yaradır insan!

Ancaq zaman-zaman vaxtsiz ölümlər
Döyür qapıları qurban istəyir.
Bəzən açılmadan solur min hünər,
Ölüm qəh-qəh çəkir, “güclüyəm”, – deyir!

Ölüm söylədiyim o xain iblis
Bir düşmən yaranmış gözəl varlığa;
Ölümü öldürsün qoy əllərimiz,
O, qılınc çəkməsin bəxtiyarlığa!

Sən həyat dostusan, ellər zinəti!
İnsanlığ eşqidir sinəndə yanan.
O saf qəlbindəki pak məhəbbəti
Bir vaxt laylasında çalmışdır anan!

Açıq alınıdakı o sadə vüqar
Bizim babalardan bir yadigardır.
Doğru söz, düz ilqar, bir də etibar –
Qəlbində müqəddəs bir dünya vardır.
Yuxusuz gecələr çox keçirmisən,
Üzündən şövq almış xəstəxanalar.
Ölümdən insanı qaytardıqca sən,
Gözünün yaşını silən analar
Xeyir-dua demiş sənə hər zaman,
Yaxşılıq çıxmayır dünyada yaddan!

Eşqin şərbətini hələ içmədən
Ölüm yatağına düşən bir pəri
Şikayət etdikcə öz taleyindən,
Səndəki o həssas Loğman əlləri
Ona can vermişdir, ey mahir ustad!
Yaşasın məhəbbət, yaşasın həyat!..

Sənin hünərinlə neçə qəhrəman
Əsgər paltarını geymiş yenidən.
Qılınc qurşamışdır neçə pəhləvan,
Baxıb öz oğluna sevinmiş Vətən.
Sevinmiş anamız – Odlar ölkəsi,
Səni alqışlamış min qəlbın səsi!..

Dostum! Şöhrətinlə fəxr edirik biz,
Bizə çox görməsin səni təbiət!
Yaşasın, yaratsın nəsillərimiz...
Elmin şərəfinə yazılan qüdrət
Vətən torpağında bir çıraq olsun,
Yaradan insanın üzü ağ olsun!

Sən də bilirsən ki, əzəldən bəri
Dahilər yurdu dur ana Vətənim.
Safdır, müqəddəsdir pak əməllərin;
Bu böyük səadət haqqımdır mənim!
Bizə döşlərindən süd verən ana
Bizi tapşırmışdır Azərbaycana!

Yarış meydanıdır əzəldən aləm,
Görüm büdrəməsin sürdüyümüz at...
Bir ölməz şöhrətdir cahanda qələm,
Qələmlə qurulur ən böyük büsat!
Diləyim budur ki, hər gecə, hər gün,
Sənin qələmindən inci tökülsün!

Bir şair sözünü yadında saxla,
Bil ki bu dünyada hünər qalacaq...
Elmin qüdrətilə yüz kitab bağla!
Ellər öz dərşini ondan alacaq...
Var olsun kamalın, bir də qüdrətin,
Gül açsın daima saf məhəbbətin!

1943, 26 mart

İLHAM PƏRİSİ

Sənin həyat dəftərindən nə dövranlar gəlib keçdi,
Sənin sənət bulağından neçə nəsil şərbət içdi!..
Ayağını qoyan gündən bizim doğma səhnəmizə,
Əksimizi güzgü kimi düz göstərib açdın bizə.
Bizim doğma səhnə! – dedim, məncə, bu söz müqəddəsdir.
Məncə, bizi yaşadan da bu məhəbbət, bu həvəsidir!
Sənət nədir? O həyatın qaynar axan çeşməsidir,
O zamanın gözümüzdən lenta kimi keçməsidir...
O müzəyyən bir aləmdir... Hər tərəfi şölə çıraq,
O aləmdən nur tökülür hər vicdana qucaq-qucaq.
Bizim sənət, doğrudan da, ayın, günün camalıdır,
Dünya görmüş bir millətin qızıl tacı, kamalıdır.
Ondan doğur qəlbimizə gülər üzlü min bir səhər,
Açır bizə qucağını saf eşqlər, məhəbbətlər.
Baxıb gözəl səhnəmizə anlayırıq özümüzü...
Yurdumuzun üzü kimi, səhnəmizin safdır üzü.

Sən səhnədə saç ağartdın, doğrudan da, sənətkarsan,
Sən daima ətir saçan, güllər açan bir baharsan.
Ürəkdəndir tərپənişin, könüldəndir danışığın,
Sən ilhamın qüdrətinə, doğrudan da, möhkəm sığın!
İlham sənət rübabıdır, sim istəyir bizdən o saz...
O bir dövlət quşudur ki, hər eyvana uçub qonmaz.

Qoy ilhamsız yarananlar bir utansın bu dünyada,
Alqışlara aldanmayaq, alqışlar da gedər bada.
Sənət hünər meydanıdır, qoy pələnglər addım atsın,
Mən istərəm filosoflar səhnəmizə söz yaratsın.
Fikri, qəlbi dayazların xəyalatı dayaz olar,
Əsərinin mənası da özü kimi bir az olar.
Dar meydanda aslanın da zəncirlənər əl-ayağı,
Qələmlərin qüdrətilə çiçəklənməz sənət bağı.
Sən də, yoldaş tamaşaçı! Sən də mənə bir qulaq as!
Zövqü sadə gülüş bilmək heç bir kəsə əfv olunmaz.
Hər ötərgi lağlağıya söylə, neçin əl çalırsan?
Neçin tərən ovlağından sən yerlərə alçalırsan?
Öz qəlbinin otağında sən də qartal eşqi bəslə!
Sən gözünü günəşə dik, ulduzları yerə səslə!
Ucuz-ucuz alqışlardan yorulmasa o əllərin,
Qanad açıb qalxmayacaq göy üzünə əməllərin.
Gəlin dostlar, səhnəmizin söz tacına kamal verək!
Min gözəllik heykəllilə bu dilbərə camal verək!
Qoy var olsun böyük qəlbin, böyük fikrin hər neməti,
Bizim Odlar ölkəsinin şeir, sənət məhəbbəti!

1943

ÜRƏK

I

Bir incik dost kimi gileylənərək,
Bu axşam dil açdı sinəmdə ürək:
“İyirmi ildir ki, qələm çalırсан,
Yerdən də, göydən də ilham alırsan;
Başında rəqs edir od da, şimşək də,
Şeirinə ruh verir gül də, çiçək də,
– Baxıb təbiətin min nemətinə,
İnsan nəfəsinin şeiriyyətinə,
Dağlardan tökülən şəffaf sulara,
Dalğın xəyallara, saf duyğulara,
İnsan qayğısına, qəmə, möhnətə,
Şərəfə, izzətə, eşqə, hörmətə,
Min bir xatirənin sirli səsinə,
Keçən tarixlərin faciəsinə,
Gələcək günlərə şeir demisən.
Dövrən da sürmüsən, qəm də yemisən.
Bəs söylə, şairim! Söylə bir görək,
Gecə də, gündüz də hey döyünərək,
Ömründə rahatlıq görmədən bir an,
Köksün qəfəsində dustaq yaşayan,
Dünyada gözünə yuxu gəlməyən,

Bircə an dayanıb heç dincəlməyən,
Sənin bədəninə qızıl qan verən,
Şair varlığına həyəcan verən
Vəfalı bir dostu unutdunmu sən?
Mən ki doymamışam öz ilk eşqimdən!
Mənim öz andım var, öz ilqarım var,
Ölüm gününədək etibarım var.
Hər şeyə ad verdin sən bu dünyada,
Nə olar, məni də salasan yada?
Nə olar, bir danış, ey nankor insan!
Bir şeirin adını ürək qoyasan!
Qoy mənim adım da qalsın yadigar,
Boynunda bu qədər haqqı-sayım var!..”
Ürək bu sözləri danışib susdu,
Elə bil sinəmdə qızıl qan qusdu.
Könlümün evində bu axşam, düzü,
Şeir pərisinin pərişan üzü
Bir aya bənzədi – camalı solğun,
Bir qıza bənzədi – gözləri dolğun.
Bu dəm bir ağrı da gəldi başıma,
Üz tutub, dil açdım can sirdaşıma:
“Ey ürək dediyim vəfalı pəri!
Sənin söylədiyən bu töhmətləri
Eşidə bilsəydi, əriyərdi dağ...
De görüm, mən səndən dönmüşəm haçaq?

Biz ki yetimliklə böyüdük qoşa,
Birgə qonaq getdik yara, yoldaşa.
Dağları, düzləri gəzdik piyada,
Ancaq başımızı əymədik yada...
Bəzən ac da qaldıq, susuz da qaldıq,
Alıb qəm sazını birlikdə çaldıq.
Bəzən də atlanıb cıdırı çıxdıq,
Ağ günlər əsrinin əlini sıxdıq.
Səni balam kimi bağrıma basdım,
Sənin hər ağrına mən qulaq asdım.
Mən səni vermədim soyuğa, yelə,
Sənsiz dolaşmadım bir addım belə;
De, hansı məclisdə sənsiz oturdum,
Bir aşıyan tikib, bir yuva qurdum?!
De, hansı şeirimi yaratdım sənsiz?!
Sənsiz yarananlar ölər vətənsiz!
Sən də öz eşqinə nankor olmadın,
Şeirdən, sənətdən ucadır adın,
Ürəksən, əsirin olmuşdur aləm;
Nə yazsın şəninə zəif bir qələm?
İndi ki, yaz deyə, əmr eləyirsən,
Buyruq səninkidir, öz qulunam mən.
Adına bağlayım bir yeni dastan,
Bir yığın sümükdür ürəksiz insan”.

II

Bir ovuc damarsan, bir parçacıq ət,
Bir nemət yaratdı səni təbiət.
İnsana can verən, ruh verən sənsən,
Həyat aşiqisən, ömür sevənsən.
Dillər dastanıdır mehribanlığın,
Sən mehrin, ülfətin, pərişanlığın,
Ümidin, nəşənin, eşqin, vüqarın,
Alovlu, şimşəkli ehtirasların
Bir ilk beşiyisən, ilk anasısan!
Sənin qüdrətinlə yaşayır insan.
Sənsən bu dünyada ən yaxın həmdəm,
Sənin övladındır hər nəşə, hər qəm!
Hər batan axşamın, doğan səhərin,
Gələcək günlərin, keçən günlərin,
Hər toyun, bayramın, hər səadətin,
Min bir fəlakətin, min bir möhnətin
Xatirə dəftəri sən deyilmisən?
Keçdiyim yolların şahidiyəm mən!
Nə olsun ki, yuvan çox qaranlıqdır?
Şöhrətin günəşlə qəhrəmanlıqdır.
Köksünü aləmə gərəndən bəri,
Köhlən bir at kimi getdin irəli...
Sıldırım dağlarda, qayalıqlarda,

Ayazda, şaxtada, boranda, qarda,
Bütün təbiətlə üz-üzə gəldin,
Əridib gecəni, gündüzə gəldin!
Ayazda donmadı sənin nəfəsin,
Tufanda batmadı eşqin, həvəsin.
Dünyada düşdünsə min qəmə, dərdə,
Qaranlıq çəkmədi gözünə pərdə...
Demə ki, bir ətsən, bir də ki qansan,
Qüdrətin böyükdür, çünki insansan.
Varlığın nə zərif yarandı sənin,
Gözlə görünməyən bir aləmin var...
Sən həyat suyusan ruhla bədənin –
Qoynunda bəslənir incə duyğular.
Bir insan oğluna üz verəndə qəm,
Səməndər quşutək sən də yanırısan.
Tufanlar içinə düşəndə aləm,
Sən də dəniz kimi dalğalanırısan...
Əzəldən bəridir ürəkdir adın,
Köksün qəfəsində dustaq olmadın.
Vəfasız görəndə bir dostu, yarı,
Yanırsan aldanmış bir gözəl kimi.
Əsəndə dövrənin acı ruzgarı,
Sarılıb solursan bir xəzəl kimi.
O zərif tellərin kamana bənzər,
Düşmə çəngəlinə soyuq əllərin;

Hər anın bir böyük zamana bənzər,
Çünki beşiyisən saf əməllərin...
Ömrümüz keçdikcə tufan içindən,
Sən bir məşəl olub yolda yanırısan.
Bizi ülvyyəyə çağırıdığın sən
Bəzən günəş kimi alovlanırsan.
Böyükdür cahanda eşqin, nifrətin,
Bəşər qüdrətidir, çünki qüdrətin.

III

Yazıqlar olsun ki, ey təmiz ürək!
Bəzən yuva salır səndə xəyanət...
İlanlar, əqrəblər pəncələşərək,
Qiyamət qoparır başa, qiyamət...

Bəzən “mələk” kimi gülümsəyərək,
Sənə sirdaş olur həsəd ilə kin.
Sənsə aldanırsan, sadələvh ürək.
Toruna düşürsən hər müsibətin.

İllər dolandıqca o sönük hisslər
Əridir dəmbədəm səni mum kimi.
O saf varlığını yeyir iblislər,
Əsir bahar yeli bir səmum kimi.

Bəzən də qədrini bilməyirik biz,
Deyirik: Biz hara, intizam hara? –
Sərxoşluq eşqinə uyur nəfsimiz,
Ürək qurban olur ehtiraslara...

Yuxusuz gecələr... çılğın badələr,
Soldurur ürəyi qızıl gül kimi.
Yazıqda qalmayırsan taqətdən əsər,
Boğulur qəfəsdə bir bülbül kimi.

O səsli məclislər, o dəbdəbələr
Həris gözüməzə munis görünür.
Ağır bir yuxuyla keçir min səhər,
Ürək dil açır ki, gödəlir ömür!

Bəzən də ötərgi bir həyat qəmi,
Ürəkdə böyüyüb bir dastan olur;
Pərişan gəzirsən bütün aləmi,
Gözündə ilk bahar zimistan olur.

Ey müqəddəs həyat! Müqəddəs insan!
Sənə ilham verən yalnız ürəkdir.
Ayıl, məclislərin sərxoşluğundan, –
Ömür rəya kimi boş keçəcəkdir!

Ey insan! Ürəyin qədrini bil ki,
Həyat çeşməsidir o müqəddəs su...
Ürək dəmir deyil, daş da deyil ki, –
Min bir muradı var, min bir arzusu!

Qoy nakam getməsin dünyadan o qız,
Dadsın hər arzunun yüz nemətini.
Ürək qocalmasın dünyada vaxtsız,
Aləmdə görməsin can möhnətini.

O bir şeirdir ki, ehtişamı var,
Sığışır qoynuna bütün təbiət...
Onun arzusudur gözəl duyğular,
O qandan yaranır şeirlə sənət.

Qulaq ver sözümə, ellər, obalar!
Mərhəmət, iltifat ürəkdən keçər...
Nə böyük hikmətlə demiş babalar:
“Hər şey öz suyunu ürəkdən içər!”

Ürəksiz əkilən yerlər saralar,
Şitillər boy atıb bağça-bağ olmaz,
Hər evi, qapını boran, qar alar,
İşıqlı, istili bir ocaq olmaz.

Ovçunun könülsüz atdığı güllə
Ya torpaq sovurar, ya gözdən itər.
Hər kimi dindirsen soyuq bir dillə
Baxıb yadlar kimi yanından ötər...

Varaqta tarixi, keçmişlərə bax,
Qəlbsiz izdivacdan xəyanət doğar.
Rəyasət, ehtiras düşkünü, ancaq
Doğma balasını əlilə boğar!

Qulaq as, nə deyir, gör qərinələr,
Qulaq as bir daha könül mülkünə.
Ürəksiz yaranan hansı bir əsər
Yadigar qalmışdır sabahkı günə?

Zamanın fəvqünə qaldıran bizi
Könül pərisinin qanadlarıdır.
Açsaq qapı-qapı xəzinəmizi –
Onun dövlətidir, onun varıdır.

Siz ey, ürək ilə alver edənlər,
Tarix tükürəcək sifətinizə!
Ey bütün ömründə rəqəm güdənlər,
Elin haqqı-sayı haramdır sizə!

IV

Dostlar! Qapıları döyək ülfətlə;
Könüldən-könülə yol açaq elçin.
Müqəddəs, ilahi bir məhəbbətlə
Bir də xeyirxahlıq qalacaq elçin!

Gəlin, təbib kimi hər nəbzi tutaq,
Dinləyək döyünən hər bir ürəyi.
Uzun nitqləri artıq unudaq,
İnsanın insana işdir köməyi.

Gəlin, bu torpaqlı evlərə girək;
Öpək hər çırağı, hər yanan şamı.
Hər duyan ürəyə bir salam verək,
Öz evində görsün qoy bizi hamı,
Öpək hər çırağı, hər yanan şamı.

O zaman qəlbini bizə el açar,
Öz ürək sözünü deyər doyunca.
Sədəf dəhanından yüz min dür saçar,
Üstü unlu olan hər arif qoca
Öz ürək sözünü deyər doyunca.

Yoxsa yetməyəcək kamala şair,
Quru bir taxtanı simsiz çalacaq!
Yüz kitab yazsa da insana dair,
Kim ondan dünyada bir həzz alacaq?
Quru bir taxtanı simsiz çalacaq!

Ey ürək! Yoruldu fikirdən başım,
Həm də ki, az qalır artıq səhərə.
Ey ömür yoldaşım, ey can sirdaşım,
Bayaq söylədiyin o töhmətlərə
İndi nə deyirsən?

Çırpındı ürək,
Mənim sevgilimtək gülümsəyərək,
Boynuma sarıldı; sonra qol-qola
Səhərin eşqilə düzəldik yola.
Ana torpağımın azad elləri,
Qurbanı olduğum ceyran çölləri
Açıb qucağını, “gəl”, – dedi bizə, –
Ürəklə can deyək Vətənimizə!

1943, 20 dekabr

DÖRD SÖZ

İnsan övladının asiman qədər
Ulduzu sayrısan bir lisanı var...
Bu möhtəşəm kitab, möhtəşəm əsər
Hər sözün başında bir aləm açar...
Budur, xəyal məni yerdən uçurur,
O mənə göylərdə aşıyan qurur;
Bürüyür dövrəmi saysız ulduzlar,
Başqa zövq alıram bu gün aləmdən.
Yox, ulduzlar deyil məni bürüyən
Sözlər məclisinin qonağıyam mən!

“Məhəbbət” sözü var bizim lisanda,
O, dağlardan axan bir şəffaf sudur.
Yaşını bilməyir onun zaman da,
Bəlkə də, insanın ilk arzusudur!..

Varlığa güldükcə o gözəl bahar,
Çiçəklər, qönçələr açır hər dilək.
O ilham qızının ehtişamı var,
Qəlbə həyat verir gülümsəyərək.

Onun saf qəlbində nə qəzəb, nə kin,
Nə həsəd, nə də ki, bir xəyanət var.

Mənim and içdiyim o məhəbbətin
Qəlbində müqəddəs bir əməl yaşar...
Eşqin ipək telli zərif qanadı
Zamanın fəvqünə qaldırdı bizi...
Məhəbbət iblisə təslim olmadı,
Yaşatdı insanlıq şərəfimizi.
Məhəbbət hünərdir! Bu yüksək əməl
Bizim qismətimiz olmuş cahanda.
O könül yolçusu, mehriban gözəl
Min ürək fəth edir hər keçən anda...
Onun qarşısında diz çökür insan,
Qılıncı, qalxanlı qəhrəmanlar da.
Eşqin odlarından, alovlarından
Yanıb şölə çəkir asimanlar da...
“Səadət” sözü var bir də cahanda,
Səadət, o gözəl, o xoşbəxt səhər...
Tale ulduzutək onu hər yanda
Daima izləmiş keçən nəsillər.
Səadət zamanla məkana bənzər,
Onun nə ölçüsü, nə hüdudu var.
Səadətlə doğan hər azad səhər
Xəyala bir yeni kainat açar.
Ah! Onun qucağı nə mehribandır,
Nə qədər məsumdur o saf dodaqlar...
“Yaşasın səadət! Yaşasın bahar!” –

Bu böyük şüarı verən zamandır.
Lütfkar yaranmış onun əlləri,
Daima ağ günə çağırır bizi;
Səadət qızının xoş əməlləri
Ölümdən qurtarır saf eşqimizi...

Bir də dilimizdə “Vətən” sözü var,
Ana qucağıdır bu ilahi söz...
Onun nəfəsidir böyük arzular,
Nə könül doymuşdur ondan, nə də göz.
Vətən döşlərindən bizə süd verir,
Həyat nemətidir bu şanlı torpaq.
Qulaq as, gör anan nə öyüd verir:
“Şərəflə, vüqarla yaşayın ancaq...”
Vətən, öz eşqilə o doğma ana
Xeyir-dua verir qəhrəmanlara.
Şəhid oğulları basıb bağına,
Matəm də saxlayır axan qanlara...
Qadir yaranmışdır müqəddəs Vətən,
O böyük hakimin verdiyi qərar
Pozulmaz zamanın xatirəsindən,
Onun öz hökmü var, öz dünyası var!
“Zəfər” sözünün də vurğunuyam mən,
Günəşdən ucadır onun bayrağı!
Dönməz oğulların iradəsindən

Gəncleşir qocaman Vətən torpağı!
Kimin ki adına yazılmış “Zəfər”,
Öpüb qucaqlayır onu səadət.
Müzəffər ordular vüqarla keçər!
Ölümdür cahanda dilsiz itaət.
Böyükdür “Zəfərin” çarpan ürəyi,
Qolunda el nəbzi vurur hər zaman.
Əssə də dövranın taun küləyi,
Var olsun odlardan zəfərlə çıxan!
Ucalsın, ey zəfər, qoy al bayrağın,
Səninlə fəxr edir anamız Vətən.
Sənsiz zəlil yaşar ana torpağım,
İnsanın şöhrəti, şərəfi sənsən!
Yaşasın “Məhəbbət” dediyim pəri!
Yaşasın Səadət, o yaz səhəri!
Yaşasın anamız müqəddəs Vətən!
Oyansın səhərlər Zəfər səsindən!

1944, yanvar

SÖZÜN ŞÖHRƏTİ

Qanadlan hüsni-eşq ilə! Məkanın asimanlardır;
Gül üzlü bir səhərsən ki, qucağında bahar vardır.
Sənin hüsnün də, eşqin də yaranmışdır həqiqətdən,
Ürək doymaz, xəyal küsməz müqəddəs bir təriqətdən.
Rübabın incə tellərdir... Min aləm var tərənəndə,
Adın “Sözdür”, özün insan! Nə mənalar yaşar səndə?!
Şüurlar dərs alar hər an sənin yetkin kamalından...
Şəfəqlər, şölələr parlar həyata gün camalından...
Nə mənə varsa, bil, sözdə, könül doymaz bu mənadan,
Bəşərdir şöhrətin yalnız, əməllərdən yarandın sən!
Sənin fəxrin də, şənin də zamanla, əllə ölçülməz,
Xeyir söz! Şad xəbər! Sənsiz köüllər şad olub gülməz!

Bütün məclislərin fəxri, duyan hər qəlbi zinətsən!
Əməllər, arzular oğlu! Bütün dünyanı seyr et sən.
Köüllər mülkü yurdundur... Sənin min həmdəmin vardır,
Sənin səyyar qanadlarla uçan bir aləmin vardır!
Sözün mənası hədd bilməz! Uçub yüksəl bu qüdrətlə,
Kamalın incilər saçsın, danış hər yerdə hikmətlə.
Sözün eşqilə, qəlbilə yaşar aləmdə dastanlar,
Sözün səyyar xəyalilə gəzər dünyanı insanlar.
Sözün qəlbində gizlənmiş bütün dahilərin eşqi,
Sözün qəlbində sakindir göyün eşqi, yerin eşqi.

Sözün şənində şöhrət var, bu məna qəflətən solmaz,
Çiçəksiz, sözsüz, insansız, səadətsiz bahar olmaz!
Şeir, sənət əzəl gündən sözün hüsnilə yoğrulmuş,
Zamanın sirri, sevdası, onun qəlbində nəqş olmuş.
Sən ey “Söz” adlanan nemət! Tükənməz bir xəzinən var,
Başından min boran keçmiş, dəyişmiş qanlı dövrənlər.
Fəqət sənsiz nə bir gülşən, nə bir yarpaq göyərmişdir,
Nə eşqin laləzarından bir insan lalə dərməşdir.
Gözəllər, türfə cananlar dodağında gül açdın sən,
Könüllər məst olub getdi sənin sevdalı ətrindən.
Şirin söhbətlə, ülfətlə dalar sevdəyə həmdəmlər,
Mehriban, isti bir sözlə uçar dərdlər, keçər qəmlər...
Boyaqsız, rəngsiz, əmmasız olan söz daima haqdır,
Sözün keçməzsə bir yerdə böyüklük sadə susmaqdır.
Qananlar məclisindən keç ki, feyz al sözlə söhbətdən,
Fəqət qanmazlar ağzında düşər Loğman da qiymətdən.
Nahaq söz od vurur qəlbə, fəqət haqq söz keçər daşdan,
Ucuz söz qan qaraldar ki, küsərsən dostla sirdaşdan.
Fəlakətlər doğurmuşdur riyalar, bir də böhtanlar,
Yalan sözdən həyat ummuş həyasız, qansız insanlar.
Gözəl söz! Qəhrəmanlıqla keçən bir şöhrətin varmış,
Adın dahilər ağzında hücumuz cəbhələr yarmış...
Sənin ulduzlu alnında müzəffər, şanlı bir ordu –
Bütün aləm qoşun çəksə, alınmazdır sözün yurdu!
Qılıncdan, nizədən kəskin, zamandan, oxdan ötkünsən,

Bu gün hər nəşəyə bir dost, sabah hər dərdə yetkinsən.
Bütün qanunların hökmü yazılmış sözdə bir xətlə:
“Ədalət! İxtiyarın var can alsan haqqa hörmətlə!
Həqiqət! İncədir qəlbin, fəqət dönməz iradən var!
Kamal! Sən bir günəşsən ki, camalından şəfəq parlar!
Məhəbbət! Ömrü sevdasız yaşatmaq bir cinayətdir!
Gözəllik! Canlı bir sənət, əzəldən ömrə zinətdir!
Səadət! Sirlər yurdu, müqəddəs bir pərisən sən!
Vətən! Namus da, vicdan da yaranmış şanlı hüsnündən!
Vətən qoynunda bəslənmiş əməllər, arzular, şəksiz,
Vətənsiz, yurdsuz insanlar yaşar aləmdə məsləksiz!”
Bu sözlərdir mənim eşqim, bu mənalar baharımdır,
Bu qüdsiyyət, bu şeiriyyət mənim bir laləzarımdır.
Bütün aləm çiçək dərsin, ətir çəksin bu gülşəndən,
Zamanın, varlığın, hüsnün rübabından yarandım mən!
Yaz ey Vurğun ki, hər şeirin, sözün bir yadigar olsun!
Mən ölsəm də, vətən eşqim vətən mülkündə var olsun!

1944

AH, PAXILLAR!

Biri gedir, biri gəlir paxılların bu dünyada,
Bir iblisdir ilan başlı, balıq qanlı bu insanlar.
Bir şairin yalnız ömrü tor içində gedir bada...
Nə yazıq ki, bu sirrimi nə anlayan, nə duyan var.
Haqqım varmı dövranımdan, vətənimdən inciməyə?
“Xeyr! Xeyr!” – bu səs gəlir gecə-gündüz ürəyimdən.
Mən öz kasıb sənətimi başlamışam “əllər”, – deyə
Bu ilhamla, bu imanla öləcəyəm cahanda mən.
Fəqət durur gözlərimin qarşısında bu iblislər,
Ürəyimdə külək əsir, yarpaq düşür, çiçək solur...
Gecəm keçir xəyal ilə, sual verir mənə səhər!
– Hansı şair, hansı qələm öz vaxtında xoşbəxt olur?..

1945, 24 fevral

UNUDULMUŞ TƏK MƏZAR

I

Bu gün məni səyyar xəyal
Öz dünyamdan qoparmışdır...
Qulağı kar, dili də lal
Bir aləmə aparmışdır.

Nə şənlilik var orda, nə səs,
Torpağı dərd, suyu qəmdir.
Onu heç kəs keçə bilməz,
O, tilsimli bir aləmdir...

Bilinməyir onun yaşı,
Köhnə adı qəbristandır.
Hər fikirli qəbir daşı
Elə bil ki, bir insandır –
Göz yumaraq yerə, göyə
Qərq olmuşdur düşüncəyə...

Nələr vardır orda, nələr;
Göy sərvlər, göy çinarlar.
Bir də mərmər abidələr
Dayanmışdır qatar-qatar.

Heykəllər də durur səf-səf,
Hava tutqun, zaman qışdır.
Qəbristanda dörd bir tərəf
Bahar kimi gül açmışdır.

Yazın seli, qışın qarı,
Əsən külək, yağan yağış
Daşlardakı yazıları
İllər boyu pozammamış.

Nələr deyir bu mənzərə!
Düşünürəm aram-aram:
Bizdən ayrı düşənlərə
Borcumuzdur bu ehtiram!

Hər türbədən bir qəhrəman
Sanki baxıb deyir bizə:
“Alovların arasından
Yollar açdım eşqinizə”.

Oğul doğan, qız böyüdən
Ağ birçəkli bir ananın –
O müqəddəs qəhrəmanın
Baş əyirəm önündə mən...

Dahilərin, şairlərin
Gözlərində dan sökülür...
Düşünürəm dərin-dərin,
Ürəyimə nur tökülür...
Elə bil ki, qanadı var
Qartal kimi, heykəllərin.
Gəlin, deyir, seyrə gəlin,
Öz qələmi, öz əliylə,
Öz işıqlı əməliylə
Min zülməti boğanın da,
Adi inək sağanın da
Öz ünvanı, öz adı var.

Nələr deyir bu mənzərə!
Düşünürəm aram-aram:
Bizdən ayrı düşənlərə
Borcumuzdur bu ehtiram!
Orda min bir qəbir saydım
Canlı kimi hava udur.
Mən cənnətə inansaydım,
Deyərdim ki, cənnət budur!

II

Bu xəyalla gəzdikcə mən
Qəbristanı qarış-qarış,
Gözlərimə dəydi birdən
Üstünü ot, alaq almış
Bir məzar ki, nə baş daşı,
Nə ünvanı, nə adı var,
Nə həmdəmi, nə sirdaşı,
Nə doğması, nə yadı var.

Fikrə getdi qəlbim bir an...
Qəbristana keşik çəkən,
Gül basdırıb, ağac əkən
Dünya görmüş bir qocadan
Soruşdum ki: Sən bilərsən,
Kiminkidir bu tək məzar?
Nə yazısı, nə daşı var,
Nə üstünə gəlib gedən?
Qoca bir az gülümsədi,
Sonra qəbrə baxıb dedi:
– Qafil, özün bilməyirsən?
Səninkidir o tək məzar,
Onu dövrən verdi bada;
Çox danışib az yazanlar
Unudulur bu dünyada.

III

Evə gəldim can pərişan,
Keçən ömrü soraqladım.
Bu fikirlə xeyli zaman
Kitabları varaqladım.

Ağıllı söz, yaxşı şeir,
Yazmışammı, varsa hanı?
Gördüm, qoca doğru deyir,
Uçdu könlüm xanimanı...
Boğulduqca göz yaşına
Dedim ömür yoldaşıma:
Qapıları tez ol bağla,
Otağı da bir az qızıdır.
Sən də bil ki, təmtəraqla
Keçən günlər vəfasızdır!

Hanı qələm? Hanı kağız?
Tez ol gətir, a dildarım!
Barı gəzsən ağız-ağız
İndən belə yazdıqlarım...

1946, 16 may

DÜŞÜNCƏLƏR

Gah olur ki, ovçu könlüm dağlar aşaraq,
Asta gedib, ağır gəzib, ellər dolanır...
Səssiz keçən günlərimlə vidalaşaraq,
Haray çəkib, qıy qoparıb çöllər dolanır.

Bir quşcuğun uçuşunda, bilsəniz, nələr,
Nələr duyur bir şairin səyyar ürəyi;
İnsaf elə, deyilmidir canlı bir əsər
Yaşıl meşə, yaşıl tala, maral sürəyi?..

Laçın qopur yuvasından öz sürətilə,
Qoca dağlar baş qaldırıb boylanır göyə;
Kim uçmayı öz qəlbinin şeiriyyətilə?..
Kim baxmayı bu aləmə – yüksəliş, – deyə?..

Bu dünyanın xəritəsi bir rəngdə deyil,
Hər surətin öz nəqşi var bir əzəl gündən...
Qoca pald əyilmədən yaşayır yüz il,
Qopanda da vüqar ilə qopur kökündən!

O ölməyir, heç ölərmi cahanda vüqar?!
Zaman keçir, budaq atır körpə şitillər...
Bir əlində yaz günəşi, birində bahar,
Neçə bayram qarşılıyır bizim nəsillər.

Gah da açıb qollarımı bir ruzgar kimi,
Karvanımı eldən-elə sürüb köçürəm;
Ürəyimdə bir dünyanın gücü var kimi,
Dənizlərdən dənizlərə üzüb keçirəm.

Qaya boyda dalğaların polad cərgəsi
Sinəm üstədən aşıb keçir neçə qatarla.
Neyləyəcək iradəmə dəniz lərzəsi?
Kim istəməz çarpışmağı fırtınalarla?!

Arabir də sakit axan bir su yanında
Fikrə gedib danışırım yalnız ürəklə;
Arzularım çaylar kimi axır qanımda,
Kimin qəlbi döyünməyir min bir diləklə?

Deyirəm ki, uzaq yolda susuzluq çəkən
Bir insanın yollarında bulaq olaydım...
Bütün məslək dostlarıımın bu dünyada mən
Hər qəminə, nəşəsinə ortağ olaydım!

Deyirəm ki, qanadını gərəndə hicran,
Birləşdirim ayrı düşmüş dost əllərini;
Həsrət çəkən sevgililər qovuşan zaman
Şeirə düzüm bu vüsalın əməllərini.

Bir quşcuğun yuvasını yıxanda ruzgar,
Dimdiyimdə çör-çöp yığıb yuva quraydım...
Qanad açıb dirçələndə körpəcə quşlar,
Çolpaları yuvasından mən uçuraydım.

Deyirəm ki, rast gəldiyim bir yetim uşaq
Ata desin, ata bilsin məni görəndə.
Kim istəməz yıxılanın dayağı olmaq?
Kim sevinməz bir xeyirxah ömür sürəndə?

Gah olur ki, yer altında əlimdə çıraq,
Şaxtalarda külüng vurub mədən qazıram.
Gah da dönüb bir ağ saçlı hakim olaraq,
Çörçill ilə Trumenə ölüm yazıram.

Buruq qurub neft çıxaran qəhrəmanların
Baltasitək qayaları özüm yaraydım.
Yer altına yer üstdəki mərd insanların
Hər sözünü, salamını mən aparaydım.

Deyirəm ki, yer üzünü gəzib bir zaman,
Yetimlərin naləsinə qulaq asaydım.
Cahangirlər dünyasını dar ağacından
Öz əlimlə, öz əlimlə tutub asaydım!

Yaz günəşi saçlarını düzə yayanda,
Yer şumlayıb, toxum səpib, taxıl əkəydim;
Təpəl öküz bürkülənib diz qatlayanda,
Bir kotana qayış olub özüm çəkəydim.

Tarlaların bəndlərini qıranda sellər,
Bir sədd olub qabağını kəsə biləydim.
İlan kimi dil çıxarıb yananda çöllər,
İlk baharın nəsimitək əsə biləydim.

Deyirəm ki, istiqbala məndən yadigar
Nə şöhrətim, nə heykəlim, nə adım olsun;
Döyüşlərdə zəfər çalan mərd qəhrəmanlar
Cərgəsində əsərimlə övladım olsun!

Deyirlər ki, soyuyacaq günəş bir zaman;
Düşündükcə o zavallı, o “axır” günü...
Bu dünyaya neçə min il gəlib sonradan,
Gücüm çatıb uzadaydım günün ömrünü...

Öz əlimlə inci kimi sapa düzəydim
Aylarını, illərini əbədiyyətə...
Göy üzündə günəş ilə qoşa gəzəydim,
Yer üzündə mən olaydım hüsnü xilqətə...

Deyirəm ki, bayram günü çöldə, çəməndə
Ürəklərə nəğmə tutan bir ney olaydım.
Mən özümü bu dünyada, dünyanı məndə
Dərk eləyib, mənə dolu hər şey olaydım...

Bir arzunun övladıdır hər kiçik əsər...
Düşünürəm. Dilə gəlir qəlbimdə bir səs,
Deyir: – Şair! Xoş olsa da bu düşüncələr,
Bir kainat bir ürəyə sığışa bilməz...

1949

BELƏLƏRİ DƏ VAR

Göz aldadan bir su kimi
Gah lal axar asta-asta,
Gah da mələr quzu kimi,
Ürək yaxar asta-asta...

Nə bir toya, nə bir yasa
İstəməz ki, ayaq basa.
Adam ölüb, ev də yansa,
Durub baxar asta-asta...

“Yüz yol ölçər, bir yol biçər”,
Təmiz suyu üflər içər...
Dediyinin üstədən keçər,
Altdan çıxar asta-asta...

Özü qorxaq, cüssəsi dar,
Andını da tez unudar.
Sözlərini çeynər udar,
Hey udqunar asta-asta...

O “mərd” olar yaxşı vaxtda,
Çox danışar hünər haqda.
Çətín işdə, bərk ayaqda
Tez sıpıxar asta-asta...

Ürəyi buz, nəfəsi qar,
Üzdən gülər, üzdən yanar...
Az işləyib, çox qazanar,
Ancaq tıxar asta-asta...

O aşkarda girər qına,
Qıfıl vurur öz ağzına.
Xəlvətdəsə ona, buna.
Ləkə yaxar asta-asta...

Nə yaradar, nə də qurar,
Yaradana ağız burar.
Quyu qazıb, tələ qurar,
Ev də yıxar asta-asta.

“Tilsimlidir o qəhrəman”,
Qan da axmaz yarasından.
Odun-suyun arasından
Üzə çıxar asta-asta...

1953, 26 yanvar

QÜRBƏT ELDƏ

Vaxtsiz əcəl, get o yanda dolan, dur,
Qürbət eldə can vermərəm ölümə!
Qılıncını məndən uzaq dolandır,
Görürsən ki, qələm aldım əlimə,
Qürbət eldə can vermərəm ölümə!..

1955, noyabr

KAMALA YETƏK

Gəl ana torpağım! Gəl məni dinlə,
Mən sənin qəlbindən qopan bir səsəm.
Baxıb gül hüsnünə nə dastan desəm,
Sən ona zinəti ver əllərinlə!

Az söz qoşmamışam hər cəlalına,
Çünki vurğunuyam mən bu yerlərin.
Dastanlar yazmışam gül cəmalına
Qərib axşamların, al səhərlərin.

İndisə başqadır mənim diləyim
Nə çıxar bu qədər can-can deməkdən?
Bu gün söz açmıram tərifləməkdən
Başqa bir istəklə yanır ürəyim.

Fikir ver sözümə, nazəndə Vətən!
Gəl səni şərh edim bir loğman kimi.
Min söz uydursa da hər yoldan ötən...
Mənim bu şeirimə iç dərman kimi!..

Açdım ömrümüzü hey varaq-varaq
Gördüm açılmamış boş səhifələr...
Çox gəzib axtardım mən çıraq-çıraq
Yazıq ki, tapmadım kamil bir əsər.

Çox zaman uyuruq alqışlara biz
Deyirik kamala yetişdik daha!
Bu gün seviləsə də əsərlərimiz,
Bir şölə saçmayır onlar sabaha...

Bizim gəncliyin də bir çox dərdi var:
Sevirəm onların həyat səsini.
Əfsus ki, bilməyir hələ də onlar
Nə öz dilimizi, nə özgəsini!

Yarımçıq elm ilə yarımçıq savad
Gəncliyin üstündə böyük ləkədir.
“Savadsız müəllim!..” Bu gülməli ad
Gələcək günlərə bir təhlükədir...

Bəzən bir alimin çox iftixarla
Dediyi özgənin fikirləridir.
Qurtarır nitqini baxır vüqarla,
Elə bil öz sözü, öz hünəridir.

Bəzən də nəşəmiz dolu bir gündə
İçib qızışırıq biz birdən-birə.
Ötərgi bir duyğu, bir söz üstündə
Onillik dostluğu vururuq yerə...

Tarixin qocaman bir qanunu var:
Kamalsız bir hünər solur çiçəktək...
Mənim əllərimlə yazılan qərar
Zamanın hökmüdür: kamala yetək!

Bəzən də ağıllı sayılan sözlər
Bir qığılıcım kimi parlayıb sönür...
Mənasız çay kimi dayaz bir əsər
Bizim gözümüzə ümman görünür.

Günah nə gözdədir, nə də çeşməkdə
Məqsədim başqadır bunu deməkdə,
Kimin ki sevdası, qəlbi dayazdır,
Kimin ki idraki, kamalı azdır,
Baxıb damcı boyda görür dənizi,
Sonra da qarışqa zənn edir bizi...

Görürsən tovlayır qəlbi ehtiras,
Kor kimi gedirik onun dalınca.
Hardasa nəşəmiz kökəlik bir az,
Sonra da soyuyub məyus qalınca,
Min lənət deyirik iradəmizə,
Kefimiz sonradan dərd olur bizə.
Şair, nə üçündür bu sayıqlaman?
Kim qulaq asacaq bu nəsihətə?

Beşgünlük dünyanın qonağı insan,
Rəvamı qul olsun bir məhəbbətə?
Dəymə! Öz kefindən qalmasın heç kəs,
Həyat bir qalıba sığışa bilməz!

TARİX VƏ SƏNƏT YADİGARLARI

ŞAİRİN SƏSİ

Mikayıl Müşfiqə

Axşamdan bəridir könlümdə yenə
Hirsli fırtınalar, qasırgılar var.
Çox da uymayıram könlüm deyənə,
Gözlərim hər şeydə bir hikmət arar.

İçim dalğalanır sanki bir dəniz,
Mən bu dalğalarla qucaqlaşıram,
Nələr düşünürəm, duya bilsəniz!
Sanki varlığımdan uzaqlaşıram...

Bəzən də fikrimin qanadlarını
Küləklər qoparıb, qaldırır göyə.
Sürürəm əsrimin Qıratlarını,
“Bu axın başqa bir axındır”, – deyə,

Bütün arzularım gülür yarına
Xəyaldan ilhamlar almamaq üçün;
Baxıram Leninin kitablarına
Dəstədən geridə qalmamaq üçün.

1930

TİKANLI SÖZLƏR

Mən yazmamış bilirəm
Və sevinib gülürəm ki,
xoşuna gəlməyəcək.

bu şeirim

Yanaqlarına

tək xal qoyanların;

Bu dünyada

nə mənsəbdən,

nə şöhrətdən

doyanların.

Çünki mən

nə gülləri, çiçəkləri sayrışan

tər cunalı yazların,

nə sarı simləri

sarılıq gətirən

ağ sədəfli sazların,

nə də ki,

zurnalı düyünlər şairiyəm.

Mən

günəşi yarışa çağıran

böyük günlər şairiyəm...

Yox deyil bizim kəndlərdə

ətəyinin altında rüşvət alanlar.

Yuxulu,
yorğun şikayətçiləri
get-gələ salanlar;
Açılır örtülü pərdə...

Sənriyə-sənriyə
piyləndikcə
göbəklərindəki qatlar.

Açılır örtülü pərdə...

Əgər

etmirəmsə səhv,

Onlar olur

gah “firqəvi”,

gah bitərəf;

Hər ikisi birdir,

onlar əlbirdir.

Budur, bax

müxbirin yazdığı kağıza,

Dolaşır ağızdan-ağıza:

Tanıyın Salyanda

Yıxılıb küp dibində yatan

və hökumət atlarını

yarı qiymətinə satan

köhnə çovdar Şirəlini.

Qırmızıları

güllələdiyi zaman
aparmışdı top əlini.

O, Tiflisdə

Qızıl verib sağaltmışdı topalını...

Taniyin Qazaxda

Gündüzləri

birliyin hesabına yaşayan,

Gecələri

banditlərə

güllə daşıyan

O yöndəmsiz Qulunu;

Pirinə təpik atan

kəndin o yoxsulunu.

Taniyin Gəncədə

Həftəsi tamam olmamış

kənddən şəhərə qaçan

bir gənc müəlliməni;

heç açmadı bu məni...

Söylə, şəhər,

neçə nəfər

divarlarının arasında

gizlənənlər var?!

Səsini kəndlərdə qeyb edənlərdən,

Söylə, şəhər,
neçə nəfər?

İnanmıram sənə mən!

Edilən cinayətlərin

adını

tut onlardan xəbər al!

Küçələrə məni də sal,

Örtülü düşmən

daha qorxuludur.

1931

BÖYÜK ƏDİB

Döydü qapımızı bir acı ruzgar
Durdu insan qəlbi, öldü sənətkar...
Mənim təbiətə bir sualım var
Bumudur insanla onun ilqarı?

Sən, ey bu torpağın əziz insanı,
De, qələmin hanı? Kağızın hanı?
Matəmin ağlatdı Azərbaycanı,
Yasını saxlayır Qafqaz dağları.

Gülən dodaqların, söylə, soldumu?
Düşünən beyinin torpaq oldumu?
Sevgilin saçını bir-bir yoldumu?
Həyata son dəfə baxdınmı barı?

Adını qəlbində hər kim arasa,
Bilirəm, ağlayıb batacaq yasa;
Bir xəbər göndərsin Kürə, Araza
Dumanlı dağların soyuq ruzgarı.

Ömrünün çiçəyi birdən solsa da,
Ölümün, matəmin vaxtsız olsa da,
Dünya boşalsa da, dünya dolsa da,
Tarix yaşadacaq bu sənətkarı!..

1934, 31 dekabr

ŞAİRİN ÖLÜMÜ

*İndi xəbər verim oxucuma mən
Xəyalı küsdürən bir faciədən.*

* * *

Qarabağ... Şuşada zəngin bir saray,
Açılır qapısı, örtülür lay-lay;
Onun divarları al-əlvan naxış,
Əsrdən əsrə hədiyyə qalmış...
Burda göstərilir quşa ox atan,
Burda göslərilir min bir pəhləvan.
Qılınclar, nizələr, yumruqlu qollar,
Döyüşən insanlar, ayrılan yollar
O qanlı günlərdən bir yadigardır,
Onun da sirli bir tarixi vardır.
Sarayda hökm edir ədalı bir xan,
Qan-qarğış tökülür qaşqabağından,
Hər gün at belində... dəliqanlıdır,
Ürəyi fitnəli, əli qanlıdır;
Onun sarayında hərəmxanalar –
Salınmış qəfəsə nazlı sonalar...
Ellər talan olur, vergilər ağır;
Göylər cavabsızdır, buludlar sağır.

Yalnız səadətlə gülür bu saray.
Açılır qapısı, örtülür lay-lay.

* * *

Burda gün keçirir bir böyük şair,
Yazır yazdığını həyata dair...
O şair mədh edir min bir gülzarı,
Bələli aşıqi, sevdalı yarı.
Baxıb durnaların yaşıl telinə
Ərnağan göndərir Bağdad elinə.
Bu sonsuz dərələr, qalın meşələr,
Boynu bükük duran tər bənövşələr
Şairin sənəti, ilham ocağı...
Ömrünün bəxtiyar, qayğısız çağı.
Bəzən xatırlayır Kür qırağını,
Alır kəkliklərin ilk sorağını.
Şairin ilhamı gözəldir deyə
Əzəldən aşıqdır o gözəlliyə;
Baxır kəlağaylı keçən gəlinə,
Qarğı qələmini alır əlinə;
Könlünü bəsləmiş sazlar əlində,
Deyir türküsunü ana dilində;
Səsinə səs verir dağda çobanlar...
Bükür qamətini ağır zamanlar...
Yazır çəmənlərdə yarın seyrini,

O böyük şairin hər bir şeirini
Deyir laylasında bizim analar.
Ölərmi yurdunu sevən sənətkar?!
Vaqif, ey şeirimizin könül dastanı,
De, söhbətin hanı, de, sazın hanı?
Susdumu nəğmələr oxuyan dilin?
Yasını tutdumu barı sevgilin?

* * *

Batdımı xəncəri xanın köksünə?
Nifrət o alçağa! Nifrət o günə!
Noldu söylədiyiniz axar qoşmalar?
Andımı həsrətlə səni hər nigar?
Şahidin oldumu üfüqdəki ay?
Söylə, yıxıldımı o məğrur saray?
De, sənmi söylərdin son dəfə naçar:
Bir yandan bağlayan, bir yandan açar.
Vaqif, ey şeirimizin könül dastanı,
De, söhbətin hanı, de, sazın hanı?
Ey könül yolçusu, gülər sənətkar,
Qədrini bilmədi sənizin saraylar.
İran ordusunu yeridəndə, sən
Dedin ki, yadlara keçməsin vətən!
Dedin: Sərçəşmələr, dağlar bizimdir,

Almalı, armudlu bağlar bizimdir
Dedin ki, türk dili, türk şeiri gərək
Böyük bir ölkəyə qanad gərərək,
Üfüqdən üfûqə çapsın atını.
Əziz bir ölkənin xatiratını
Verməyək dağdan, vuran əllərə,
Doğma sənət gərək bizim ellərə.
Yazıq, sən deyəni demədi ruzgar,
Çəkdi ordusunu Məhəmməd Qacar,
Gözündə fırtına, baxışında qış,
O insan qatili, o axtalanmış...
Keçdi pəncəsinə onun Qarabağ
Qayalar titrədi əlində zağ-zağ.
Nişanlı qızların açıldı üzü,
Qaldı ürəyində Vaqifin sözü...
O qanlı günlərə şahid idin sən,
Divarlar töküldü güllə səsindən.
Naxışlı xalçalar, uzun xalılar,
Babalar yurdundan qalan yadigar,
“Hədiyyə” verildi o yaramaza;
Sənsə gördüyünü düz yaza-yaza,
“Dünyada doğru bir halət görmədin,
Bütün əyri gördün, babət görmədin”.

* * *

De, sənmi söylədin son dəfə naçar:
Bir yandan bağlayan, bir yandan açar.
O dövrən qatılə oturdu baha –
Yatıb, sağ çıxmadı cəllad sabaha.
Qəhrəman bir oğul, polad bir ürək
Onun otağına yalnız girərək.
Çaldı xəncərini ilan başından.
Zindanı, zənciri sevməmiş insan...
Səninsə qəlbinin əsdi telləri,
Yazdın Vidadiyə bu şad xəbəri.
O da həyatının ixtiyar yaşı,
Yönünü döndərüb qibləyə qarşı,
Dilində surələr durdu namaza,
Lənətlər oxudu o yaramaza.
Vaqif, ey şeirimizin könül dastanı!
De, söhbətin hanı, de sazın hanı?
Dəydimi xəncəri xanın köksünə?
Nifrət o alçağa, nifrət o günə!
Keçdi qərinələr, keçdi əsrlər,
Torpaqda qalmadı qullar, əsirlər...
Ey böyük sənətkar, ey böyük insan,
Nə olar başını yerdən qaldırsan! –
Kainat gözünə görünər rəya,
İndi bambaşqadır gördüyün dünya!

Durulmuş, şairim, bulanmış sular,
Döyüşlər, mizraqlar, azğın ordular...
Saraylar əbədi torpağa dönmüş,
Məscid şamları da əriyib sönmüş.
Nə bir azan səsi, nə minarə var,
Nə də fırlıdaqçı, azğın imamlar.
Dəyişmiş bu hava, dəyişmiş bu yer.
Odur, qalstuklu duran pioner
Açıb qarşısında külliyyatını,
Öyrənir, şairim, o, həyatını,
Onunla birlikdə uçur xəyalın:
“Ənliyi, kirşanı neylər camalın,
Sən elə gözəlsən binadan, pəri!”
Sözlərin olmuşdur dillər əzbəri.
Dolansan dünyanı sən qarış-qarış.
Tarix bir meydandır, ömür bir yarış.
Ölkəmiz yarışın ön səflərində,
Bir yeni dünya var hər əsərində...
Uçan buludlar da çağırır “gəlin!”
Qalxacaq, şairim, bir gün heykəlin
Bizim Qarabağın Cidır düzündə,
Vaqif canlanacaq onun üzündə...

1935

SÖZ BUKETİ

May şənliyinə

Dinləyin! Dinləyin! Danışır səhər!
Səhərin yeni bir sözü var bizə;
Ətirlər içində oyanır şəhər,
Günəş buket verir ellərimizə.
Rəngin¹ şəfəqlərə boyanır Xəzər,
Uçur qağayılar – o nazlı quşlar.
Axşamdan oynayan şıltaq ləpələr
Gecənin sonunda sakit olmuşlar.
Qayıqlar, gəmilər üzür yanaşı,
Sallanan bayraqlar əks edir suya;
Könül salamlayır yarı, yoldaşı,
Dalğalar yol verir bizim orduya.
Hər kiçik qayıqda bir qarmon səsi,
Baxır martılara², rəqs edir qızlar.
Ötür Qarabağın zil şikəstəsi,
Heyrət içindədir açıq ağızlar,
Əl vurub oynayan, çalıb çağırın;
May günü toy düşür bizim dənizə.
Bu dolğun baharı duyan hər insan

¹ Müxtəlif çalarlı

² Qağayılar

Əlində zənbili qoşulur bizə.
Şəhərdən kənarda ilıqdır hava,
Orda yolumuzu gözləyir çöllər...
Oğlan qaça-qaça, qız qova-qova,
Bir deyib, bir gülür obalar, ellər.
Hər ağac altında bir ayrı dəstə,
Hər qaya dibində bir süfrə vardır;
Bir həyat duyuram hər incə səsdə.
Bizim gəncliyimiz nə bəxtiyardır!

İxtiyar nənəm də çöldədir bu gün,
O da qarşılıyır bizim baharı;
Gözündə kainat başqadır bütün,
Gəncliyə şadlanır agbirçək qarı.
Geyimlər dümağdır başdan-ayağa,
Döşlərdə ağ çiçək, əllərdə lalə.
Səsindən təbiət qalxır ayağa,
Göydə qaraquş da dalır xəyala.
Düşüncələr yeni, duyğular yeni,
Dəyişmiş dünyanın söhbəti, sazı.
Döşündə Leninin qızıl ordeni
Oturmuş ixtiyar buruq ustası.
Nəvəsi tar çalır, qızı oxuyur,
Süfrədə paxlava, göyərti, qaymaq;

Təbiət otlardan xalı toxuyur.
Qaranquş şığır qanadlanaraq.
Vurur qəlbimizdə dünyanın qəlbi,
Üzlərdə qalmamış sarılıqdan iz.
İçirik günəşi bir badə kimi
Yaradan ellərin sağlığına biz.
Günəş yuvarlanır dağlar dalına,
Qaralır çöllərin gəzinti yeri;
Baxaraq göylərin seyrək xalına,
Dolğun nəşələrlə dönərək geri.
Əlvən çıraqlarla Bakı Soveti
Bizi qarşılayır, sevinir axşam.
Günəşdən ayrılan bir qüvvət kimi,
Dünyanın qəlbinə süzülüb axşam!..

1936, 1 may

SƏMİMİYYƏT YOLÇUSU

I

Şairim, çaldığın bu telli sazdan,
Günəşli gündüzdən, çiçəkli yazdan
Könül xumarlandı ay dönə-dönə,
Qəlbin vurğusunu say dönə-dönə.

Doğrudur, saqqalın, saçın ağarmış,
Ruhuna girməmiş qurd ağızlı qış...
Şaxtaya düşməmiş bir ilk baharsan,
Döyüşdə, cəbhədə hər zaman varsan.
Bu varlıq yaşadır əzəldən bizi,
Bu varlıq yaşadır gənc nəslimizi.
Çəkilsin dağların başından duman,
Ölümdən, heçlikdən səadət uman
İnsanlar dünyadan görüm yox olsun,
Sönük vicdanları yerə soxulsun!

Utansın günəşin rəngindən bir az
Axşam qaranlığı bəstələyən saz.
Söylə, xəyanətə dözərmi vicdan?!
Ağ günlər əsrini görən bir insan
Dönüb göz yaşından ilham alarmı?
Şeir də, şair də heç qocalarmı?

Ətirlər dağılır xoş nəfəsindən,
Çiçəklər oyanır ayaq səsindən.
Varlığın, vicdanın ləkədən uzaq,
Böyüklə böyüksən, uşaqla uşaq;
Əsrə layiq olan bu ruhunla sən
Ölkəmin qoca bir müəllimisən!

“Mən də bir kişiyəm, varım-yoxum var,
Üç qızıl əsgərim - üç çocuğum var” –
Deyən bir atanı öpməliyik biz,
Onu sevməlidir, sevir nəslimiz!

II

Mənim də Yusifim səninkilərlə,
Qoşub bir məqsədə, qoşub bir dilə,
Başında tutacaq bayrağımızı,
Düşmənlər istərsə torpağımızı,
Aslan kəsiləcək sular sonası,
Bunu laylasmda deyir anası.

Şaiqim! Şairlər içində təksən,
Təmiz vicdanınla gülsən, ipəksən.
Dilindən küsməmiş tanış da, yar da,
Səndən inciməmiş qarıncalar da...
Keçdi qaranlıqda odlu gəncliyin,

Xoş olsun indiki qulaq dincliyin.
Günəş bir qüvvədir, yandıqca sönməz
Tarixin təkəri geriyə dönməz...
Əməlin qurtuluş, varlığın sənət,
Yaşasın qardaşlıq, bir də məhəbbət!
İndi “bir günəşin zərrəsiyik biz”.
Var olsun birləşən dost əllərimiz!

1936, 18 avqust

BÖYÜK ŞAİRİN ŞƏRƏFİNƏ

I

Axıtdım alnımın inci tərini,
Yanmadım ömrümün iki ilinə.
Rusiya şeirinin şah əsərini
Çevirdim ilk dəfə türkün dilinə!
Bir yeni sənətlə mən də doluyam,
Ellər dünyasının ellər oğluyam.
Yuxusuz gecələr çıxdı qarşıma,
Fəqət tövşümədi bu polad sinəm.
Artıq qovuşmuşam can sirdaşıma,
Özümə bəxtiyar bir insan desəm, –
Bu səs bir şairin vicdan səsidir,
Düşünən bir qəlbin ifadəsidir.

II

Mən ki hər gecəmi qatdım gündüzə,
Üfüqdə sönməsin ulduzum, ayım!
Sənət vadisində gəlsin üz-üzə
Sənin Tatyana ilə mənim Humayım.
Ey böyük sənətkar, hüsurunda mən
Bəzən utanmışam səhvlərimdən;
Neyləyim, qüdrətim zəifdir hələ,

Görüm təbiətin kor olsun gözü!
Şairim! Anladım bu gündən belə:
Böyükdür cahanda sənətkar sözü...
Məncə yaraşmayır çoxuna bu ad,
Məni bağışlasın sevgilim həyat!..

III

“Gəlişin ruhuma dərd verir, aman!..
Məhəbbət dəmidir bahar, ay bahar!
Qanımda, qəlbimdə nədənsə bu an.
Məyus və ağlayan bir həyəcan var”.
Söylə bir, şairim, bahar gələndə
Neçin pərişanlıq dillənir səndə?
Neçin gözlərini dumanlar alır,
Göz yaşın süzülür, gülümsəyərək
Səninlə birlikdə xəyalə dalır
Göydəki qaraquş, yerdəki ürək...
Mən də dərdlənmişəm küskün səsindən,
Bir əsrin o qanlı faciəsindən.

IV

Oyan bir, şairim, oyan, bizə bax
Qoy öpsün alnını bizim xoş səhər;
Bu böyük günlərə arxalanaraq,

Göstər bu meydanda yeni bir hünər;
Bizim dünyamızda itməz zəhmətin,
Həyatın qəlbidir şeirin, sənətin,
Bizdə şeir qədər böyükdür hünər,
Hər kiçik şairin bir hörməti var.
Hər alın tərilə yazılmış əsər
Bizim qəlbimizdə qalır yadigar...

V

Mən səni sevmişəm körpəliyimdən,
Sənsən mehribanım, sənsən ustadım!
Nə qədər bəxtiyar bir insanam mən
Ki, sənin tələbən çağrılır adım.
Mən də bir ölkənin yazan əliyəm
Bu bayram günündə bəzənməliyəm.
Şairlər oylağı, ey əziz Vətən!
Söylə, tanışmıdır sənə Onegin?
Bilirəm Puşkini çoxdan sevirсэн...
Qızın da, oğlun da əzbərdən desin:
Bizdə şeir də var, sənət də vardır!
Şairə, sənətə hörmət də vardır!..

1936, avqust

BÖHTAN

Mənmiyəm “vicdanı, məsləki satan?”
Yaxamdan əl çəksin bu qara böhtan.
Ellərin bağında ötən bir quşam,
Bir az da vaxtından tez doğulmuşam...
Könüldən demişəm, deyirəm bunu!
Töhmət almamışam ömrüm uzun.
İndi bu böhtanlar mənə dar gəlir,
Saçlarım ağarır, ömrüm gödəlidir.
Qapımdan çəkilsin qara buludlar,
Mənim günəş adlı bir vicdanım var.

1937, 6 noyabr

NİZAMİ

Yoğruldu bütün varlığın ümmidlə hünərdən,
Şimşək kimi keçdikə qaranlıq gecələrdən,
Hər kəlməni, hər şeirini bir top kimi atdın,
Sevda yuxusundan bizi vaxtında oyatdın.
Xoş gəldin, əzizim, gəlişindən ana yurdu
Dünya evinə bir yeni söz məclisi qurdu...
Keçdikə nəsillər o sənin söz çəmənindən,
Ellər, obalar dərs alacaqdır hələ səndən.
Ölməz bu gözəl aləmə idrakla gələnlər,
Məna evinin sirrini vicdanla bilənlər.
Sənsən əbədiyyət dediyim sevgili dildar,
Daşlarda, çiçəklərdə, ürəklərdə adın var.
Aydanmı, günəşdənmi yarandın, de, nədən sən?
Xalqın gözü də, qəlbi də, vicdanı da sənsən.

1939, 24 avqust

ANANIN ÖYÜDÜ

Geyib əsgər paltarını, silahlandı qəhrəman,
Onun polad sinəsinə sığışmadı ürəyi.
Dayan! – deyib yaxın gəldi, öpdü onun alnından
Yay gününün xoş səhəri, bir də dağlar küləyi.
– Ana! Getdim, salamat qal! – deyib öpdü qarını,
Ana igid balasına açdı öz qollarını.
Üz-gözündən öpə-öpə bağına basdı onu,
Ana yurdun bu qəhrəman, bu namuslu oğlunu.
Dedi: “Oğlum, göz bəbəyim, sən ey ömür çiçəyim!
Tarixlərin şahididir mənim bu ağ birçəyim.
Görürəm ki, qəhrəmansan, sənə halaldır südüm,
Qulağında yaxşı qalsın mənim sənə öyüdüm:
Biz sənsiz də dolanarıq, uğur olsun yoluna,
Qılıncını çalan zaman qüvvət gəlsin qoluna!
Sən düşmənin qabağında igid tərپən vüqarla,
Tüfəngini təmiz saxla, atını da tumarla!
Öz yerində olsun gərək igidin yar-yarağı,
Hər gün yeni bir zəfərlə gəlsin onun sorağı.
İgid balam! Hərçəndi ki öz ananam mən sənin,
Çörəyilə böyümüsən bizim ana Vətənin.
Bizim ellər Koroğlular, Xətəilər yurdudur,
Hər nəfəri güllə batmaz, top dağıtmaz ordudur.
Payız vaxtı bağçamızın heyvaları dəyəndə,

Şaftalılar şirələnib budağını əyəndə,
Göndərərəm sovqatını – sənin də öz payını,
Sən də artır öz əlinlə zəfərlərin sayını.
Get, düşmənin qabağında igid tərپən vüqarla,
Tüfəngini təmiz saxla, atını da tumarla”.
Əsgər artıq yola düşdü, dağ tərپəndi yerindən;
Günəş yaydı şöləsini Vətənin göylərindən.
Ana baxdı öz oğluna, su da səpdi dalınca...
Şair qəlbi bu səhnədən ilhamını alınca:
– Yaşa, – dedi, – ey qəhrəman! Yaşa, – dedi, – ey Vətən!
– Sonra şair dodaqları öpdü ana əlindən.

1941, 23 iyun

ŞƏFQƏT BACISI

Gəl, ana yurdumun qızı, gəlini,
İndi hünər vaxtı, qeyrət dəmidir.
Sən də əsirgəmə kömək əlini,
Hər sözün, söhbətin can məlhəmidir.
Adın şərəflidir sənin, ey qadın!
Dahilər anası çağrılır adın.

Əlinlə qurduğun barlı bağçalar
Tufanlar qopsa da saralıb-solmaz.
Bizim bu yerlərdə bir məsəl də var:
“Aslanın erkəyi, dişisi olmaz!”
Cəbhələr çağırır... Gəl düşək yola,
Zəfər bizimkidir, uğurlar ola!..

Əzəldən təmizdir, safdır ürəyin,
Bir də şairanə təbiətin var.
Həyat aşiqidir eşqin, diləyin,
Dildə dastan olan məhəbbətin var.
Var olsun cahanda eşqin, əməlin,
Var olsun daima yaradan əlin!

Gəl çıxmaq cəbhəyə, əmr edir Vətən,
Sən də bu meydanda kükrəyib çağla!
Düşmənin gülləsi dəysə sinəmdən,
Mehriban əlinlə yaramı bağla.
Həyat verəcəkdir bizə dərmanın,
Əlinlə yazılsın hökmü zamanın.

Gəl, indi cəbhədə yoldaş olaq biz,
Bir cüt aslan kimi vuruşaq qoşa;
Zəfərlə qurtarsın mübarizəmiz,
Sonra öz evində bəxtiyar yaşa.
Vətənin gözləri indi bizdədir,
Azadlıq çırağı əlimizdədir!

Gəl, ay camalının saf şöləsindən
Bir də işıqlansın sinəmdə ürək.
Gəl, Vətən eşqinin yürüş səsindən
Sel kimi kükrəyib hücumla keçək,
Aşib şiş dağları, meşəlikləri
Gündə bir zəfərlə gedək irəli.

Gəl Qızıl Orduya! Sarıl bu günə!
Parla yaz gününün səhəri kimi.
Tutum üzəngini, qalx at üstünə,
Sən Qaçaq Nəbinin Həcəri kimi.

Hücuma keçdikə nərə çəkib sən,
Günəş nur tökəcək üstünə göydən.

Əlinlə qurduğun barlı bağçalar
Tufanlar qopsa da saralıb-solmaz.
Bizim bu yerlərdə bir məsəl də var:
“Aslanın erkəyi, dişisi olmaz!”
Cəbhələr çağırır... Gəl düşək yola,
Zəfər bizimkidir, uğurlar ola!..

1941, 24 iyun

QOCA QƏHRƏMANIN ÇIXIŞI

Bir şir kimi sinə gərdi o danışıq kürsüsünə,
Bütün salon qulaq asdı bu qocanın gur səsinə.
Dedi: “Yaşım ötsə belə, qulaq verin, söz mənimdir,
Könlüm kimi qocalmayan al bayraqlı Vətənimdir.
Deyirlər ki, casus girmiş Sovetlərin sərhəddinə,
Deyirlər ki, o quldurlar öz həddini aşmış yenə.
Hər bir igid hazırlasın tüfəngini, yarağını,
Mən dünəndən doldurmuşam patronumun darağını.
Görürsünüz tək əlliyəm, mənim bircə qolum vardır,
Bu, vətəndaş hərbindəki gəncliyimdən yadigardır.
Oğlum bu gün cəbhədədir, nəyə çəkir bir nəfər kimi,
Mənim gənclik illərimdə göstərdiyim hünər kimi.
Gözlərim də uzaq görür bir alıcı tərlan kimi,
Döyüşməyə qüdrətim var cəbhələrdə aslan kimi.
Yad əllərə vermərəm mən dəzgahımı, zindanımı,
Lazım gəlsə, bu uğurda verəcəyəm öz qanımı.
Bir əllə də qılınc vurmaq mənim köhnə adətimdir,
Buna şahid, qocalsam da, bükülməyən qamətimdir”.
O dedikcə bu sözləri od parladi gözlərindən,
Həyəcandan tutularaq nəfəs aldı o dərinədən.
Lakin onun ürəyini tamam dedi baxışları,
Var ol! – dedi bu qocaya izdihamın alqışları.
Divarları titrədirdi birdən qopan “ura!” səsi,

Nə gözəldir bu dünyada həqiqətin mənzərəsi.
Nə gözəldir igid ölmək, mərd yaşamaq bu dünyada.
Axar çaylar quruyaraq, dənizlər də getsə bada
Ölüb getməz tarixlərdən göstərilən böyük hünər,
O hünəri öz alınına ulduzlarla yazar göylər.

1941, 26 iyun

QƏHRƏMANIN HÜNƏRİ

Adını şeirlə mən alqışladım,
Sərv ağacı kimi ucaldı başım.
Sənin dastanını belə başladım:
Sağ ol, Vətən oğlu! Sağ ol, qardaşım!
O qara qaşların çatıldı birdən,
Gözündə oynadı bir odlu şimşək;
Cəbhə dostlarına üz tutaraq sən,
Dedin ki: “Körpünü düşmən keçəcək...
Bir hədəf olsa da bu gün sinəmiz,
Gəlin, yol verməyək quldurlara biz!”
“Hazır ol!” – söyləyən o mərd səsindən
İgidlər yanında ayağa qalxdı.
Alovlar dağdan xoş nəfəsindən
Hər əsgər qəlbinə bir qüvvət axdı.
Sonra sürünərək sən sinən üstə,
Körpüdə düşmənlə durdun üz-üzə.
O taydan qalxınca bir qara dəstə,
Yaylım atəşləri yayıldı düzə.
Quş kimi cəld olub üzüstə yatdın,
Birinci atəşin sovurdu yeri,
Bir anda bir daraq güllə boşaltdın,
Ağzıyla yer qapdı alman əfsəri.
Sən polad sinəni yerə verərək,

Ehtiyat içində süründün yenə.
Köksündə şir kimi döyündü ürək,
Azadlıq eşqinə, Vətən eşqinə.
Çatdın bəllədiyın nöqtəyə, Kamal!
Qoyub dinamiti çəkildin dərhal...
Azacıq keçmədən alışıdı şunur,
Körpü xırıltıyla qopdu yerindən,
Hər böyük zəfərdə dastan oxunur,
Yazdın bu dastanı öz əlinlə sən.
Çatdı yurdumuza şöhrətin sənin,
Çatdı səhər-səhər yellər əsəndə,
Adınla fəxr etdi böyük Vətənin.
İndi söz mənimdir, qulaq as sən də:
Güldü qəlbimizə sənin hünərin
Gözəl yaz gününün səhəri kimi.
Alqışa layiqdir o mərd əllərin,
Bizim Koroğlunun əlləri kimi.
Bildi şöhrətini ağ saçlı anan,
Köksünü dağ kimi verdi irəli...
Sənə alqış deyib əl çaldı bu an
Qafqaz dağlarının şəlalələri.
Yayıldı şöhrətin Azərbaycana,
Şad olub sevindi düzlər, yamaclar.
Adını nəğməylə saldı dastana
Muğan çöllərində ötən turaclar...

Səninlə fəxr edir mənim dövrənim,
Sinəndə döyünür eşqin ürəyi;
Sənə halal olsun, ey qəhrəmanım,
Babəklər yurdunun duzu, çörəyi!
Adını şeirlə mən alqışladım,
Sərv ağacı kimi ucaldı başım.
Sənin dastanını belə başladım:
Sağ ol, Vətən oğlu! Sağ ol, qardaşım!

1941, 9 iyul

İGİD ŞAHİN

*Şeirim qanadlanıb tez tapsın onu –
Qardaşım Məzahir Həmid oğlunu.*

Qanad çalıb uçdu yenə körpə tərən yuvadan,
Uçub getdi şimşək kimi göy dalğalı havadan.
O qıy vurub şığıdıqca səsindəki gücə bax,
Caynağında didim-didim parçalandı yapalaq.
Qırıb tökdü sərçə kimi göy üzündə düşmanı,
Tərənəmə salam verdi ulduzların karvanı...
Alovların qucağında o yol açdı mərədana,
Mərd oğula halal eylər öz südünü mərə ana.
Tərənəmənin qumral gözü qamaşmadı küləkdən,
O hayqırıb maral kimi çıxdı min bir sürəkdən;
Sıx buludlar, boz dumanlar qaldı ayaq altında,
O düşməne meydan açdı göyün yeddi qatında;
O tufanlar arasında çatdı qara qaşını,
Tezcə aldı qanadına yaralı yoldaşını.
Dayanmadı qəhrəmanım, yenə süzdü irəli,
Buludları parçaladı onun şahin gözləri.
Aha... Qaçır qabağından, qaçır düşməne dəstəsi,
Lakin ona “gəldim!” deyir tərənəmənin nərəsi.
Bir də, bir də qıy vuraraq çatdı bizim qəhrəman,
İlişdirdi gülləsini quzğunların başından.

Yandı düşmən təyyarəsi, alışdı bu davada,
Alovlanıb duman kimi yanıb-söndü havada.
Endi körpə tərhanım da yavaş-yavaş dənizə.
Bir sərinlik gəldi o vaxt bizim də qəlbimizə.
Qanadım gərdi suya, meydan açdı dalğalar,
Tərhanımın göylərdə də, sularda da yurdu var.
Düşdü axşam... Gəldi gecə... Görünmədi sahillər,
Dəniz qara, gecə qara, işıqdan da yox əsər.
Soyuq kəsir qılınc kimi... Qəhrəmanım dardadır,
O danışır öz qəlbində: “Bizimkilər hardadır?”
Dəniz coşur, köpüklənir... O qışqırır, bağırır,
Sanki mənim tərhanıma kömək əli çağırır.
Daldı mənim tərhanımın uzaq görən gözləri,
Gəldi onun xatirinə atasının sözləri:
“Oğul, harda dara düşsən, arxalan hünərinə,
Sən ölümü bir an belə gətirmə gözlərinə...”
Qəhrəmanım gülümsədi, qüvvət gəldi qəlbinə,
Dalğalara sinə gərdi, meydan açdı o yenə.

Doğdu gül üzlü səhər
İşıqlandı üfüqlər...
Susdu dəniz bir anda.
Lap uzaqda, o yanda
Zirvəsi al bayraqlı,
Tamam yarlı-yaraqlı

Bir gəmi görsəndi, bax,
Dalğaları yararaq,
Yaxınlaşdı bu yana,
Bizim körpə tərlana.
“Aha, bizimdir”, – deyə,
Nərə çəkdi o göyə.
Gəlib dayandı gəmi,
Nə xoşdur vüsal dəmi.
Artıq görüşdü əllər...
Saf arzular, əməllər.
Oturdular gəmiyə.
Günəş: “Yaxşı yol!” – deyə
Yola saldı onları,
Bizim qəhrəmanları.

Yetişdi sahilə körpə tərlanım,
Tarixdə ad qoydu o qəhrəmanım:
“Tapşırıq görüldü, yoldaş komissar!
Mən yenə hazırım, nə əmriniz var?”
Komissar yaxına gələrək bu an,
Öpdü Məzahirin açıq alnından.
Dedi: “Doğrudan da, sən bir igidsən,
Adınla fəxr etsin anamız Vətən”.
Gəldi ana yurda bu gözəl xəbər,
Saz aldı söz qoşub, tərif deyənlər.

Bəzəndi şöhrətlə hər çöl, hər çəmən,
Nə qədər xoşbəxtəm bu dünyada mən.
Tarixdə ad qoyur qəhrəmanlarım,
Gündə min gül açır mənim baharım...
Uçun, tərlanlarım! Öpürəm sizi,
Qəlbimdə döyünən saf qəlbinizi...
Sizindir ilhamım, şeirim əzəldən,
Sizinçün yaşayıb, yaradıram mən.

1941, 19 iyul

SOVQAT

Sevgilim, qış gəlir, şaxta düşəcək,
Yenə axar çaylar buz tutacaqdır.
Yenə çapırdacaq atını külək,
İsti ocaqları soyudacaqdır.

Ağzını qurd kimi ayıracaq qış,
Bir də qıçayacaq ağ dişlərini.
Dümağ geyindikə o başı batmış,
Yenə qar basacaq dağ döşlərini.

Sənsə cəbhədəsən belə bir gündə,
Tüfəngin dabanda bir döyüşçüsən.
Vətən məhəbbəti olan köksündə
Mənim də eşqimi yaşadarsan sən.

Bir corab, bir əlcək, bir isti köynək,
Bir də ki yun başlıq göndərirəm, al!
Səni qılınc kimi kəsməsin külək,
Sən də nərə çəkib, qılıncını çal!

Gey bütün bunları şaxtada, qarda,
Gey ki əl-ayağın üşüməsin heç.
Əynin isti qalsın, fırtınalarda,
Cəbhədən şir kimi sən atlanıb keç.

1941, 8 sentyabr

PARTİZAN BABAŞ

Sorağını alsam belə bu gün sənin uzaqlardan,
Məhəbbətə hasar çəkməz nə ayrılıq, nə də zaman...
Deyirlər ki, partizansan, çöllər olmuş sənə məskən,
Deyirlər ki, qar əriyir, buz əriyir nəfəsindən.
Sən Belarus torpağına uzatdıqca qardaş əli
Səhər ilə salamlaşır qardaşlığın pak əməli.
Deyirlər ki, o yarlarda ağır gələn qışlar olur,
Deyirlər ki, döşəyin yer, yastığınsa daşlar olur!
Sən süngünlə, dırnağınla yer altına yol açırısan,
Sən qaranlıq gecələrə gözlərindən nur saçırısan.
Bəzən olur ağacların, yarpaqların söhbətindən
Dinləyirsən asta gələn quldurların səsini sən.
Bəzən olur bütün gecə yatmayırsan sən bir anlıq;
Əziyyətsiz qazanılmaz bu dünyada qəhrəmanlıq.
Bəzən olur ovçu kimi qar üstündə iz salırısan,
Kəsib karvan yollarını nişanını düz alırısan.
Sən düşməni sovurduqca göy üzünə küllər kimi.
Üzərinə qar tökülür ağ çiçəklər, güllər kimi.
Şaxta vurub buz donsa da sənin yaqut yanağında
El qeyrəti, vətən eşqi güllər açır dodağında...
Sən ayazlı gecələrdə ulduzların sirdaşısan,
Boranların, çovğunların, dumanların qardaşısan.
Sarsıtmamış varlığını yağan yağış, əsən külək,
Açılmışdır qəlb evində əməllərin çiçək-çiçək.

Sən deyirsən: “Qəlbimizdə Koroğlunun qanı vardır”.
Mən deyirəm: “Bu namusla yaşayanlar bəxtiyardır”.
Sən deyirsən: “Misri qılınc! Leş bir yana, baş bir yana”.
Mən deyirəm: “Ölüm yoxdur od içində qəhrəmana”.
Sən deyirsən: “Xoş yaşasın ana yurdun qız-gəlini”.
Mən deyirəm: “Səhər yeli öpsün sənin mərd əlini”.
Sən deyirsən: “Ayağa qalx!” – Azərbaycan torpağına.
Mən deyirəm: “Ana yurdun qəlbi dönür Qaf dağına”.
Sən deyirsən: “Radiomu meşələrdə quranda mən,
Eşidirəm, zövq alıram ana yurdun nəğməsindən”.
Mən deyirəm: “Qoy var olsun sinəndəki el ürəyi,
Mərd oğullar ayaqlamaz and içdiyi duz-çörəyi”.
Danışdıqca hünərindən bizim hava dalğaları,
Sənin anan, dünya görmüş, ağbirçəkli Tamam qarı
Öz gəlinlik paltarını sandığından çıxardaraq,
Varaqlayır dastan kimi öz ömrünü varaq-varaq...
O şad olur, o sevinir balasının hünərindən,
Günəş qalxıb nur dağdır ona vətən göylərindən.
Bir zamanlar tufənginlə cəbhələrdən gələndə sən,
Ana qəlbi öpəcəkdir o üzündən, bu üzündən.
Namusunu gözlədiyin gözəllər də dəstə-dəstə,
Gül-çiçəklə çıxacaqdır sən gəldiyin yollar üstə.
Can qardaşım! Sən mənimsən, sən mənim partizanımsan,
Yeni günlər yaradanım, yeni tarix yazanımsan.
Qoy ulduzlar dəstə-dəstə öpsün sənin mərd əlini,
Günəş yazsın üfüqlərə hər eşqini, əməlini!

1942, 21 dekabr

GÖZAYDINLIĞI

Ay ellər, obalar, gözünüz aydın!
Düşmənin səfləri pozulur bu gün;
Bizim qoç igidlər nəyə çəkdikcə,
Zalımın məzarı qazılır bu gün.

Zaman öz hökmünü verəndən bəri,
Açır cəmalını dağlar səhəri.
Dumandan sıyrılır Vətən göyləri
Durnalar qatara düzülür bu gün.

Parlayır günəşi ana Vətənin;
Ulduzu qaralır pis Əhrimənin.
“Göyün Allahıyam” deyən düşmənin
Ayağı yerlərdən üzülür bu gün.

Ordumuz yürüyüb ellər keçəndə,
Yadları ot kimi qırıb biçəndə,
Analar sevinib, şərbət içəndə,
Tarixə dastanlar yazılır bu gün.

1943, 8 fevral

GƏLƏCƏYİN TOY-BAYRAMI

Bu gün-sabah al geyəcək təbiətin ilk baharı,
Yenə qönçə tutacaqdır könüllərin arzuları.
Yenə gəlin camalını açacaqdır bizim dağlar,
Bu ellərin sinəsindən gedəcəkdir odlu dağlar...
Ana yurdun hər yerindən kəsiləcək yad ayağı,
Açılacaq dərdlilərin bulud almış qaşqabağı;
Yuvasından ayrılanlar tapacaqdır yuvasını,
“Oxxay!” deyib udacaqdır öz evinin havasını,
Yandıracaq öz əlilə yenə sönmüş çırağını,
İgidlər də boşaldacaq tufənginin darağını...
Yenə həyat öz atını çəmənlərdə sürəcəkdir,
Yenə insan tay-tuşunu öz yanında görəcəkdir.
Uzaq deyil, bu gün-sabah görəcəyik o günləri,
Yenə qanad açacaqdır eşq adlanan gözəl pəri.
Yenə gənclik duyacaqdır məhəbbətin xoş dadını,
Analar da tapacaqdır itkin düşmüş övladını.
Üz-gözündən öpə-öpə öz bağına basacaqdır;
Bu səhnəyə yerlər, göylər baxıb qulaq asacaqdır.
İlk baharda qalmayacaq son baharın xəzəlləri,
Yenə əlvan geyinəcək Ukraynanın gözəlləri.
Yaşıl bağlar tellənəcək banduranın xoş səsindən,
Yarpaqlara səs düşəcək ana yurdun nəğməsindən.
Salxım-salxım olacaqdır ağ üzümü tənəklərin,

Yelinləri dolacaqdır yenə sağmal inəklərin.
Yetkin, sulu meyvələr də sallanacaq budağından,
Qoca bağban gün doğmamış çıxacaqdır otağından.
Səhralara səs salacaq ilxıların kişnəməsi,
Qulaqları oxşayacaq qoyun səsi, quzu səsi.
Yenə axar çaylar üstdə dəmir körpü qurulacaq,
Yenə sahil lampaları alışıacaq çıraq-çıraq.
Qatarlar da şahin kimi şığıyaraq tunellərə,
Xeyir xəbər aparacaq bu ellərdən o ellərə...
Dağlar, daşlar titrəyəcək zavodların nərəsindən,
Sonsuz çöllər oyanacaq maşınların gur səsindən.
Bu gün qızıl qan içində rəngi solmuş hər biçənək
Sabah bahar günəşində sayrışacaq çiçək-çiçək.
Yad ayaqlar təpiyilə tapdalanmış qara torpaq
Öz başını sərv kimi sabah göyə qaldıracaq.
Yenə Kırım göylərinin parlayacaq ulduzları,
Yenə yaşıl donlu dağlar geyinəcək toy paltarı.
Qara dəniz güzgü kimi parlayacaq başdan-başa,
Ağ dalğalar sıçraşacaq sahilləri daşa-daşa.
Qara gözlü tatar qızı seyrəngaha çıxan zaman,
Qurtuluşun şərqləri yayılacaq dodağından.
Yenə dəniz sahilinin gülər üzvlü xoş səhəri
Loğman olub sağaldacaq dərman üçün gedənləri.
Düzüləcək qatar-qatar Qara dəniz gəmiləri,

Bir də Kuban çöllərinin ipək telli zəmiləri.
Dəniz kimi dalğa-dalğa yenə ləngər vuracaqdır,
Qoca kazak yabasilə min bir taya quracaqdır.
Yenə aşıb-daşacaqdır sarı buğda anbarımız,
Yenə bizə qalacaqdır öz yerimiz, öz varımız.
Yurdumuzda nə bir yetim, nə də bir ac qalacaqdır,
Düşmənimin nəsilləri bizə möhtac olacaqdır.
Bir cənnətə dönəcəkdir bu gün yanmış xərəbələr,
İnsanlığın şöhrətidir əzəl başdan böyük hünər.
Bu gün yanmış sarayların hisli-paslı divarları
Yenə dümağ suvanacaq – budur elin öz qərarı!
Yenə böyük kaşanələr yüksələcək calal ilə,
İnsan oğlu! Zəhmətini öz yurduna halal elə.
Sən də tez ol, qoca memar, axıt yenə alın təri,
Qoy yenə də işıqlansın Yerusəlim məbədləri.
Gəl də onun hər naxşını öz əlinlə yenidən çək,
O gözəllik sənətinin çeşməsindən yenə içək...
O məbədin hər bir daşı min könülün sirdəşidir,
Bizim bu “Qız qalası”nın bir ülviyyət qardaşdır!

* * *

İllər gəlib dolandıqca qərinələr keçəcəkdir,
Bütün aləm qurtuluşun şərbətindən içəcəkdir.
Min bir kitab bağlanacaq yenə ömrün calalına,

Ulduzlar da baş əyəcək insanlığın kamalına.
Yer üzündə nə xəyanət, nə də iblis qalacaqdır,
Bütün həyat istisini bir günəşdən alacaqdır.
Bütün varlıq ruhlanacaq bir məbədin səcdəsindən,
Bütün qəlblər titrəyəcək bir kamanın xoş səsindən.
Bir ananın döşlərindən süd əməcək bütün bəşər,
Düşmən olub qalmayacaq tarix boyu xeyirlə şər.
Bir sevdanın məhəbbəti düşəcəkdir ürəklərə,
Bircə günəş nur səpəcək arzulara, diləklərə.
Bayrağını qaldıracaq azad könül, azad vicdan,
Vaxtsız ölüm ac gözünü çəkəcəkdir qapılardan.
Ağıl deyir qalmayacaq yer üzündə qandan əsər,
Hər könülə ilham kimi güləcəkdir gözəl səhər.
Güləcəkdir insan ömrü, onun tərlan xəyalları,
Bir də çovğun görməyəcək səadətə ilk baharı...
Bu nizələr, bu süngülər muzeylərdə pas tutacaq,
İnsan oğlu yaratdığı dəhşətləri unudacaq.
Qalmayacaq nə riyasət, nə paxıllıq, nə də bir kin,
İnsan əli pozmayacaq növrəğini təbiətin...
Yenə günəş öz atını yəhərləyib asimanda
Toy xəbəri yayacaqdır gah o yanda, gah bu yanda.
İnsan qonaq gedəcəkdir ulduzlarm məclisinə,
Dünya qulaq verəcəkdir kainatın ney səsinə.
Ulu Hürmüz öz taxtını bəzəyəcək şəfəqlərdən,

O, azadlıq pərisilə səsləşəcək ilk səhərdən.
Yer kürəsi başdan-başa al şəfəqə boyanacaq,
Dağlar, daşlar yuxusundan şirin-şirin oyanacaq.
Ulu Hürmüz Əhriməni öz əlilə boğacaqdır,
Hər könülün öz muradı, öz günəşi doğacaqdır.
O vaxt bütün qaranlıqlar əriyəcək başdan-başa,
Ömür abad olacaqdır, könül mülkü bir tamaşa.
Nə ayrılıq qalacaqdır, nə intizar, nə göz yaşı,
Hər addımda könül dostu, hər baxımda can sirdaşı.
Tarix gəlib qovuşacaq ən müqəddəs bir niyyətə,
Biz indidən söz qoşuruq o ilahi şeiriyyətə.
Hər dövranın bir hökmü var, hər zamanın bir qələmi
Xəyal deyil, rəya deyil gələcəyin o aləmi...
O aləmin bayrağını biz görürük al-qırmızı,
Fərhad kimi külüng vuran insan oğlu, insan qızı
O aləmin sevgisilə cəbhələrdə sinə gərir,
Alovların qucağından gələcəyə yol göstərir.
Alqış Vətən torpağını candan əziz bilənlərə!
Alqış olsun həyat üçün döyüslərdə ölənlərə!
Alqış səbri tükənməyən ağ birçəkli analara!
Vətən mülkü məhəbbətlə çıxacaqdır ilk bahara.
O baharın hər məclisi qurulacaq ürəklərdən,
Gəlin kimi tac qoyacaq öz başına çiçəklərdən.
Alqış bizim getdiyimiz bu dediyim gələcəyə!..

Bizim Odlar ölkəsi də mahnısını deyə-deyə
Öz şeirinin nəfəsilə yaşayacaq o zamanda;
Dədə Qorqud dediyimiz min bir yaşlı bir ozan da,
Qoca vaxtı öz sazını sinəsinə basacaqdır,
Bütün xalqlar və tayfalar ona qulaq asacaqdır.
O açacaq dəniz kimi tükənməyən ağılını,
Söyləyəcək öz yurdunun qəhrəmanlıq nağılını.
O, məclisə can verəcək ayın, günün camalilə,
Azərbaycan torpağının dərya boyda kamalilə.

1943

BAYRAQDAR

I

O zaman ki insanların
Yurd-yuvası oda yandı,
Axıb gedən al-qanların
İntiqamı alovlandı.

O zaman ki qılınclar da
Sığışmadı öz qınına,
Biz and içdik ilk baharda
Gözəlliyyənin varlığına.
Biz and içdik gen dərələr,
Sıra dağlar qucağına;
Biz and içdik səhər-səhər
Babaların ocağına.
Alay-alay, qatar-qatar
Qəhrəmanlar çıxdı yola;
Torpaq dedi: Sahibim var,
Göy kişnədi: Uğur ola!
Axar çaylar öpdü o gün
Atlıların ayağından.
Bir zəlzələ qopdu o gün
Hər könülün otağından.

II

Yaraqlandın o gün sən də,
Səsin düşdü dağdan-dağa,
Boran qopub, yel əsəndə,
Göydən alov yağa-yağa,
Daşlarından tüstü qalxan
Cəbhələrə sən də vardın,
Azərbaycan torpağından
Hünər ilə ad apardın!

III

Gecə zülmət, üfük qara,
Çatılmışdır alını göyün.
Yerin bağıri düyün-düyün,
Meydan olmuş hücumlara,
Gecə zülmət, üfük qara.

Nələr görür tarix, nələr!
Uçur tanklar, təyyarələr.
İgidlərin nərəsindən;
Yerin, göyün nəfəsindən
Barıt yağır, tüstü yağır...
Bütün aləm üzür qanda.
O qocaman asiman da
Nəfəs alır ağır-ağır...

Zəncirlidir qoca qartal,
Qanadları qəfəsdədir.
Qəmli gözlər yol üstədir.
“Gəl! Gəl! – deyir, – intiqam al!
Gəl ki ömrüm qaldı darda!
Rəngim solur intizarda;
Hanı mənim azadlığım?
O məclisim, o şadlığım?
Hanı dostlar, o həmdəmlər?
Gələcəkmi keçən dəmlər?
Gələcəkmi xilaskarlar?
Gələcəkdir! Ümidim var!”

IV

Yer tərənir, göy çaxnaşır,
Hücum çəkmiş qəhrəmanlar.
Dəniz kimi coşub-daşır
Zirehlənmiş pəhləvanlar.
Zalım düşman! Zalım düşman!
Boz sifəti soyuq qışdır;
O kor kimi yapışmışdır,
Kor ölümün yaxasından.
Həmdəmidir fəlakətlər,
Bir ölümdür onun varı,
Ondan qaçır səadətlər,

Həyat sevir canlıları...
Faşist gəlir donuz kimi,

Yaralanmış quduz kimi,
Dörd tərəfi o dalayır,
Daşlar üstə qan yalayır.
Gəlir tanklar, təyyarələr,
Səsə düşür dar dərələr.
Qılınclar da üzür qanda,
Ölən də var, yığılan da.
Dəqiqələr tez ötüşür,
Yaxın dostlar ayrı düşür.
Biri deyir: – Yaralandım.
Biri: – Yardan aralandım.
Biri ölür ilk güllədən,
Yuvarlanır son pillədən.
Başqasının alını qanlı,
Polad köksü üç nişanlı,
Meydan deyir qaranlığa,
Dayanmadan bir anlığa!
Deyir: “Yoldaş, qorxma məndən,
Qorxma, məni qan aparmaz.
Mən dayanıb dursam bir az
Ayaqlanar qarı düşməni.
Gəlin, dostlar, son hücumu

Şahin kimi cuma-cuma!..”
İsti qanlar yerə hopur,
Qılınclardan alov qopur.
Ac topların titrəməsi,
Mərmilərin qorxunc səsi
Lərzə salır dörd bir yana,
Oğul istər bir dayana,
Keçir dostlar son hücumu,
Şahin kimi cuma-cuma!..

V

Düşmən qaçır, yaman qaçır,
Ölən ölür, qaçan qaçır.
Dayan, cəllad! Yol bağlıdır,
Daş torpaq da yaraqlıdır.
Vaxtsız ölən ömrün kamı,
Anaların intiqamı
Bir ümmandır dalğalanır,
Hər könüldə bir dağ yanır...
Ancaq faşist duyğusuzdur,
İlan kimi canı buzdur;
O ölsə də son nəfəsdə
Gah qıvrılır, gah burulur,
O qaçdığı yollar üstə
Hər yuvaya bir od vurur.

Yanır evlər, göylərə bax!
Tüstü qalxır qalaq-qalaq
Yanır anbar, yanır zəmi,
Çay üzündə süzən gəmi;
Yanır gözəl abidələr,
Min bir əməl, min bir əsər.
Min bir uşaq, qoca qarı
Ayrı düşür yuvasından...
Tez söndürün yangınları!
Onların pis havasından
Saralmasın göy çəmənlər,
Qərənfillər, yasəmənlər.

VI

Aha, gəldi bizimkilər;
Gülür günəş, gülür səhər
Döyüşdükcə qoca qartal,
Qanadları qüvvət alır
Zəncirləri qırıb dərhal
Gövdəsindən yerə salır...
Əllərində gül-çiçəklə
Yol üstünə çıxır ellər.
Bir diləkli min ürəklə
Alqış deyir bütün dillər.
Keçir bizim qəhrəmanlar

Alay-alay, iftixarla,
Qəh-qəh çəkib gülür onlar
Dağlar boyda bir vüqarla...

VII

Qara gözlü, qara qaşlı,
Laçın boylu tankçıya bax!
Sevincindən gözü yaşlı,
Bir ev üstə dırmaşaraq,
Al bayrağı ora taxır,
Bütün şəhər ona baxır.
Qurtuluşun al səhəri,
Dan yerinin şəfəqləri
Öpür onu ana kimi.
Azadlığın böyük qəlbi
Qartal kimi qanad açır,
Günəş kimi şəfəq saçır.
Kimdir həmin qara gözlü,
Laçın boylu, gülər üzlü,
Sevdiyimiz o qəhrəman?
Ad verdimi ona zaman?
O igidin tunc sinəsi
Bir Koroğlu qalasıdır.
Qulağıma gəlir səsi,
Azərbaycan balasıdır!

Sən müqəddəs bir diyarda
Öz könlünü bəsləmişən...
Bizim yalçın qayalarda
Tər lanları səsləmişən.
Sən bir eşqin, məhəbbətin
Çiçək açmış baharısan!
Sən ağ saçlı bir millətin
Şöhrətisən, vüqarısan!
Qocaman rus şəhərinə
Qardaş kimi ayaq basdın.
Azadlığın səhərinə,
Günəş rəngli bayraq asdın.
Qoy var olsun o mərd əlin!
O saf eşqin, saf əməlin.
Düşəcəkdir dildən-dilə,
Gəzəcəkdir əldən-ələ.

1943, 1 sentyabr

TƏZƏ İL SOVQATI

Bu gün daha bəxtiyardır sinəmdə ürək,
O, “yaz!” deyir, “yarat!” deyir mənə müttəsil.
Başdan-başa silahlanmış bir qəhrəmantək,
Yurdumuza ayaq basır qırx beşinci il...
Bu təzə il şərəfinə məclis qurulur,
Yenə sənət piyaləmi doldururam mən...
Gecə keçir... Günəş doğur... Zülmət durulur...
İlk baharın müjdələri keçir qəlbimdən.
Ayrılıram bir anlığa düşüncələrdən,
Unuduram bu məclisi, bu səadəti.
Çünki gəlir gözlərimin önünə birdən
Bir dostumun səhər üzlü insan surəti.
Gözəl dostum! Mən evdəyəm, sənə uzaqda...
Bəlkə, bu dəm şinelinə səpələnir qar.
Mənim təbim dil açdıqca isti otaqda,
Səni bir dağ ətəyində döyür boranlar...
Yox! Bəlkə də, bir torpaqlı daxmacıqda sən
Bir kitabça varaqlayıb məni anırsan?
De, bəlkə də, ürək yanır öz nəfəsindən,
Sevgilini yada salıb alovlanırsan?
Uzaqdasan... Görməyirəm... Bəlkə də, bu an
Qar üstündə sürünürsən bizdən aralı.
Sən uğursuz bir güllənin ağrılarından

Zarıyrsan pələng kimi, sinən yaralı.
De, bəlkə də, od içində bu gecə yarı,
Söndürsən yandırılmış bir xanimanı.
Ya da, dostum, o yangının tünd alovları
İşıqladır qara geymiş bir asimanı.
De, bəlkə də, qabağında bir dəstə yağ
Boyun büküb əsir gəlir... Sənsə vüqarla
Anıb yenə ana yurdu, ana torpağı,
Yerə-göyə sığmayırsan min iftixarla!..

* * *

Uzaqdasan... Görməyirəm surətini, ah!..
Qış vaxtıdır... Gödəlmişdir hicran günləri...
Budur... budur, pəncərədən boylanır sabah...
Surətinə yazılmışdır insan hünəri.
Bu təzə il məclisinə göz açır səhər,
Al günəşin ilk şəfəqi yayılır dağa.
Bu vaxt sənin sağlığına dinir qədəhlər,
Bütün məclis ehtiramla qalxır ayağa...
Mənsə şeirə nəqş edirəm bu diləyimi:
Ötərgidir şərablardan qopan ehtiras...
Sənsə məni qardaş kimi öz bağına bas!
Sənə sovqat göndərirəm öz ürəyimi.

1944, 28 dekabr

QƏHRƏMANIN ÖLÜMÜ

Bütün Bakı fikirdədir, göy sükutda, dəniz lal...
Nə meh əsir, nə titrəyir ağacların yarpağı.
Hər ürəkdə bir döyüntü, hər baxışda bir sual...
Bu gün çatmış qaşlarını Azərbaycan torpağı.

Vətən oğlu! – Bu iki söz dodaqlarda yandıqca,
Hər ürəyin telləri də qəmli-qəmli saz tutur.
Vətən mülkü öz oğlunu ana kimi andıqca
Ağır dağlar fikrə gedib, öz qəlbində yas tutur.

Cəbhədəsə, bizdən uzaq, Həzi! – deyən hər əsgər
O tabutun qarşısında diz çökərək and içir.
Tanklar uçur, ordu keçir, darılmışdır üfüqlər,
İntiqamın yanan qəlbi şaxta udur, qar içir.

İllər keçir... Yaşa dolur süd ağızlı körpələr,
Nəsil-nəsil ürəklərdə yuva salır qəhrəman.
Şəfəq saçır türbəsinə min səadət, min səhər,
Bu əməllə, bu eşq ilə o keçdi öz canından.

Rəssam alıb fırçasını xəyallara qərq olur,
Bahar kimi şəfəqlənir qəhrəmanın surəti.
Könüllərdə söhbət olub neçə məclis qurulur,
Alqış deyir mərd oğula şeirin, sözün qüdrəti.

Qərinələr arxasından Cavanşir də, Babək də
Qılınc ilə salam verir bu müqəddəs türbəyə.
Göydə günəş şölə saçır, nəğmə tutur külək də
Yerdə insan nəfəs alır, qəhrəmana eşq! – deyə.

1945, 2 fevral

İYİRMİ BEŞ BAHAR

Bu gün könlüm evi yenə abaddır
Şanlı, təntənəli bir səhər kimi.
İlham pərisi də qəmdən azaddır,
Gülür taleyimə bir səhər kimi...
Keçir alay-alay gözümdən bu an
Göyün də, yerin də qəhrəmanları.
Nur yağır insanın baxışlarından,
Xəyalım fəth edir asimanları.
Bir budaq üstündə bir yaşıl yarpaq,
Bir dağ döşündəki at kişnəməsi,
Bir kənd evindəcə yanan bir çıraq,
Bir aşıq qəlbinin saz şikəstəsi.
Bir Vətən eşqilə cahanda şaddır,
Mənim könlüm kimi qəmdən azaddır.

Bir su kənarında sadə çiçəklik,
Günəşli, gündüzlü azad bir səhər,
Muğan düzündəki xınalı kəklik,
Baharın müjdəsi o bənövşələr,
Hələ dağ başında gördüyüm qar da,
Uçan bəcəklər də, qarışqalar da
Bir Vətən eşqilə cahanda şaddır,
Mənim könlüm kimi qəmdən azaddır.

O sevda yolçusu, mehriban ceyran,
O ağ buludlarla döyüşən dağlar,
İnsanın eşqinə, hüsnünə heyran
Günəşin elçisi bu nazlı bahar,
Füzuli şeirinin sirdaşı bülbül,
Gülləri sayrışan hər bağça, hər bağ,
Bizim gəlin kimi həyalı sünbül,
Gözəllik anası o qara torpaq,
Yerin sinəsindən cığırlar salmış
Zamanın, dövrünün karvan yolları.
Ölümdən, zülmətdən intiqam almış
Zərdüşt torpağının mərd oğulları.
Dağların başından vüqarla baxan
Dəlik-deşik olmuş əski qayalar.
Dumanlı zirvəsi göylərə qalxan
Şair vüqarıtək enməz qayalar.
Bir Vətən eşqilə cahanda şaddır,
Mənim könlüm kimi qəmədən azaddır.

Al geymiş Bakı da – bizim paytaxt da
Hər ulduz parlayır bir çəmən kimi.
Mən bu səadətlə güldüyüm vaxtda
Şadsan, ey oxucum, sən də mən kimi!
Sənin də əynində bayram paltarı,
Vüqarla baxırsan yer ilə göyə...

Bu Vətən mülkünü – bu laləzarı
Bağrına basırsan öz anam deyə.
Ah, vətən torpağı, insan nəfəsi!
Ömründə bu qədər sevməmişəm mən,
Hələ dil açmamış bir çocuq səsi
Mənə xəbər verir qərinələrdən!..

1945

ZƏFƏR BAYRAMI

Qoy çalıb-oynasın Vətən torpağı,
Göylər səcdə qılsın bu ülviyyətə.
Ölümün, zülmətin qara bayrağı
Bu gün təslim oldu bizim qüdrətə!

Yazılsın tarixə bir qızıl xətlə
45-ci ilin doqquz may günü.
Başlansın şeirlə, sazla, söhbətlə
Bu ellər bayramı, ellər düyünü.

Mən də haqq eşqinə, insan eşqinə
Günəşi qaldırdım piyalə kimi.
Şəhidlər ömrünün saf türbəsinə
Şeirim ətir saçır bir lalə kimi...

Ey qoca kainat! Hər kamını al!
Al geyin, sevgilim! Fəsl-i-bahardır,
Gəlsin məclisimə bu gün istiqbal
Görsün ki, qəlbimdə nə büsat vardır!..

Ey ilham pərisi! Ey azad səhər!
Nə qədər bəxtiyar görürəm sizi!
Ey bu gün cahana gələn körpələr,
Günəş salamlayır taleyinizi!

Sən ey mərd oğula süd verən ana!
Qoy öpsün əlini illər həsrəti.
Xeyir-dua versin Azərbaycana
O ana qəlbinin saf məhəbbəti!

Gül, ey nazlı Vətən! – Odlar torpağı!
Düz-çörək hazırla qəhrəmanlara.
Böyük bir ordunun zəfər bayrağı
Günəştək yayılır asimanlara.

1945, 9 may

İSLAM

I

Oder çayı dolanmışdır gümüşü bir kəmər kimi
Vrotslavın gövdəsinə;
Şırlı-şırlı göy ləpələr axdıqca nəğmələr kimi,
Heyran olur öz səsinə.
Ağaclar da kölgə salır
Bu saf suyun aynasına.
Könlüm, gözüm heyran qalır
Su üstdəki ehtişamın –
Min ulduzlu bir axşamın
Ürək açan mənasına.

Çiçək sevən, şeir sevən bir millətin
Qəlbi kimi gülür bağlar...
Elə bil ki, insanlara töhfəsidir təbiətin
Göy təpələr, yaşıl dağlar.
Hələ bahar! Hələ bahar!
Polşanın yüz şəhərində,
Demə, gülsüz bir eyvan var,
Şairlərin rübabitək,
Qəlbi dinir titrəyərək
Axşamın da, səhərin də.

Vrotslavda ayna kimi parıldayır gen küçələr,
Göy üzündən nur tökülür.
Dörd yüz bahar, almanlara bir qul olmuş yazıq şəhər,
Bu gün baxıb üzə gülür.
Dilə gəlir hər mənzərə:
“Yer azaddır! Yer azaddır!”
Hər ürəkdə bir pəncərə
Açılmışdır Şərqə sarı...
Gülür insan arzuları.
Hamı şaddır! Hamı şaddır!

II

Fəqət məni düşündürən nə bu şadlıq, nə bahardır.
Unutmuşam hər varlığı,
Bu gün şair ürəyimdə dağ boyda bir kədər vardır.
Gəzirəm bir məzarlığı...
Başdaşları qatar-qatar
Gəlib keçir gözlərimdən;
Tanış adlar, familyalar
Nəqş olunmuş o daşlara...
Həlak olmuş yoldaşlara
Baş əyirəm hörmətlə mən.

Baş əyirəm yazısını oxuduğum qəbrin üstə,
Nə aydındır o yazılar!

Deyirəm ki, bu yazılar yazılıydı qəbrim üstə
Mən öləndə, əziz dostlar:
“O, el üçün keçdi candan,
O yaşadı insan kimi.
Demə öldü o qəhrəman,
O, müqəddəs diləklərdə,
Bir də təmiz ürəklərdə
Yaşayacaq dastan kimi”.

Dolaşdığım qəbristanın nə ucu var, nə bucağı,
Min-min durur qəbir daşı.
Göy çəməndə yataq salmış bu qəbristan bahar çağı
Çiçək açır günə qarşı.
Günəş göydən nur ələyir
Dilsiz duran bu varlığa.
Qızlar da su səpələyir
Bu müqəddəs məzarlığa.

III

Bir məzar daşına baş əyirəm mən,
Görürəm üstünə yazılmış “İslam”.
Qəmlər bulud-bulud keçir qəlbimdən,
Od tutub alışır sinəmdə ilham.

Deyirəm: bəlkə də, özüdür ki var...
O, qırxıncı ildə, rahat bir vaxtda
Qəlbində sönməyən böyük arzular,
Raykom katibiydi bizim Qazaxda.

O mənə ilk dəfə əl verən zaman,
Duydu bir-birini dost əllərimiz...
Oxudum o gəncin baxışlarından
Ki, birdir eşqimiz, əməllərimiz.

Qaməti sərv kimi, köksü irəli,
Qapqara saçları, qaşları vardı;
Bir cüt ulduz kimi gülər gözləri
Səhəri çox zaman çöldə açardı...

Yaşıl tarlalarda günəşdən qabaq
Əlini sıxardı qəhrəmanların.
Əvvəl qocalarla salamlaşaraq,
Halını sorardı dostum onların.

Tarlalar eşitcək onun səsini,
Onu yerləşindən bilirdi hamı.
Duyardı hər kəsin öz nəfəsini,
Kənd yeri sevərdi yoldaş İslamı.

Tez-tez görünərdi xeyirdə-şərdə,
Nə qədər mehriban bir qəlbi vardı!
Döşünə döyməzdi o məclislərdə,
Hər yerdə bir işdən söhbət açardı.

Hər təzə imarət, hər bağça, hər bağ,
Tikilən hər məktəb, hər kitabxana,
Təzə paltar geymiş hər yetim uşaq,
Oğlunun toyunu görən hər ana,
Bu kənddən o kəndə çəkilən daş yol,
Hər yeni qələmə, hər yeni şitil,
Hər təzə pioner, təzə komsomol,
Bir bahar müjdəsi gətirən hər il,
Yer əkən, ot biçən hər qabarlı əl,
Hər gənc bəstəkarın ürək nəğməsi,
Hər insan qəlbində yanan bir məşəl,
Hər zəfər şeirinin səadət səsi
Onun ürəyində yuva salardı;
O bizim dünyadan ilham alardı.

IV

Qırx birinci ilin bir yaz səhəri
İslam da geyindi əsgər paltarı.
Son dəfə seyr edib göy zəmiləri,
Öpdü dönə-dönə, öpdü baharı.

Kürün sahilindən Oderə qədər
O neçə ölkənin suyundan içdi.
Daima dost oldu ona zəfərlər,
Alovlar içindən şir kimi keçdi.

Qanlar içində də onun ürəyi
Bir an soyumadı əməllərindən.
Hər kiçik arzusu, böyük diləyi
Sən oldun, oxucum, bu dünyada, sən!

O sənin uğrunda od-alov uddu,
Bahara yol açdı şaxtalı qışdan.
Neçə məktub yazıb hal-əhval tutdu
Hər vətən oğlundan, dostdan, tanışdan.

Ağzından od çıxan ağır topları
Oder sahilində qurdu yan-yana.
Mərmilər uçduqca Berlinə sarı,
Min salam göndərdi Azərbaycana.

V

Əridi dağlarda axırını qış.
Qırx beşinci ilin səkkiz may günü –
Zəfər bayramına bircə gün qalmış
Bizə qurban verdi İslam ömrünü.

Cəbhə paltarını o çıxarmadı,
Bir də qılıncını görmədi qında;
Kürün yaz fəslini seyrə varmadı,
Süfrə də açmadı bulaq başında.

Yox, yox, ayrılmadı o bizdən, dostlar!
Yaşadı ən şirin xatirələrdə,
Hər il al geyinib gəldikcə bahar
Biz onu görürük min bir səhərdə...

İliç lampaları yanıb yan-yana,
Çıraqban olduqca kəndin axşamı,
Hər ağsaqqal ata, ağbirçək ana
Hörmətlə yad edir yoldaş İslamı.

Ellər çay üstdəki dəmir körpüdən
Keçdikcə piyada, ya da ki atla,
Ən əziz, ən şirin bir xatiratla
İslamı yad edir tanışlar hərdən.

Hər kim öz əlilə bircə şitil də
Basırsa anamız qara torpağa,
O şitil bir ağac olur bir ildə,
İnsana hörmətlə qalxır ayağa...

VI

Polşa göylərinin dan ulduzları
Mavi üfüqlərdə söndükcə bir-bir,
Eşqi azad olmuş polyak qızları
İslamın qəbrini salama gəlir.

Kimisi su səpir o qəbrə, dostlar!
Kimisi gül əkir öz əllərilə.
Elə bil qəbrin də üstündə bahar
Dil açıb danışır əməllərilə!..

Hələ bahar dostu ağ kəpənəklər
Dolaşır o qəbri pərvanələrtək.
Ətrini yaydıqca güllər, çiçəklər,
Yerin yanğısını sərnidir külək...

Öpür bir-birini aylar, fəsillər,
İnsanlıq qovuşur arzularına.
İslama hörmətlə azad nəsil
Baş əyir dünyanın xilaskarına!..

1948, avqust

EŞQ OLSUN SƏNƏTKARA!

Bir qocaman qartalın qanadları dayandı;
O bir daha qıy vurub, dağlardan keçməyəcək.
Dünya öz yerindədir, yenə səhər oyandı,
O, Vətən dağlarının suyundan içməyəcək.

Ah, o bir də göz açıb görməyəcək aləmi,
Dostlar ilə bir daha gəlməyəcək üz-üzə.
Susdu onun rübabı, sındı qurşun qələmi,
Yeni-yeni nəğmələr qoşmayacaq o bizə.

Ölüm sevinməsin qoy!.. Ömrünü vermir bada
El qədrini canından daha əziz bilənlər.
Şirin bir xatirətək qalacaqdır dünyada
Sevərək yaşayanlar, sevilərək ölənlər...

Budur, baxır üzümə, baxır sənətkar gözü,
Yenə gülür, danışır, nəfəs alır Üzeyir;
Süzülür qəlb evimə onun hər odlu sözü,
Rübabının səşində qanad açır min şeir.

Sənətkara eşq olsun! Eşq olsun qəhrəmana!
Açıq alınla gedir o yenə də cəbhəyə.
Xəyalı bir dəniztək yenə gəlir tüğyana,
Kommunizmin bayrağı günəşə qalxsın deyər!

O sabah da bizimlə addımlayır yanaşı,
“Koroğlu”dan oxuyur yenə zəfər ordumuz.
Ey Füzuli şeirinin bir bəstəkar qardaşı,
Şöhrət tapdı adınla bizim ana yurdumuz.

Ölüm sevinməsin qoy!.. Ömrünü vermir bada,
El qədrini canından daha əziz bilənlər.
Şirin bir xatirətək qalacaqdır dünyada
Sevərək yaşayanlar, sevilərək ölənlər...

Mən bu kiçik şeirimi yazıram göz yaşımlla,
Çünki vidalaşırım bir ürək sirdaşımla!

1948, 24 noyabr

KİÇİK ŞƏHƏR

Arazdan arx gəldi, su gəldi Milə,
Bir ilə salındı kiçik bir şəhər.
Yer qazdı, daş yondu insan əlilə
Dayandı üz-üzə aynabənd evlər.

Hər ev qabağında kiçik bir bağ da,
Yazın oğlan vaxtı gül açdı rəng-rəng.
Dünən qamış bitən qara torpaqda,
Bu gün şəfəq kimi sayrışdı çiçək.

Hopduqca səhranın gövdəsinə su,
Tərlədi qaxsımış bir bədən kimi.
Yerdə çiçək açdı yerin arzusu,
Sevindin, oxucum, sən də mən kimi.

Gürzələr, şahmarlar Araz boyunca
Paslı qılınc kimi çəkildi qına.
Yaşıl məxmər kimi döşəndi yonca
Vətən qızlarının ayaq altına.

Mildəki qarağan, yovşan yerinə
Çinarlar boy atdı cərgələnərək.
Ağaclar bənzədi biri-birinə
Bir ana südünün övladlarıtək.

Sünbüllər dirçəlib, qalxdı ayağa,
Yaşıl zəmilərə döndü yamaclar.
Ceyran sürüsünü çəkdi uzağa,
Uçuşub bağlara doldu turaclar.

Açıb yaxasını bir insan kimi,
Meşə kölgəsində sərnidi hava;
Radio dil açdı bir dastan kimi,
Gah Bakı danışdı, gah da Moskva.

Sovxoz direktoru oyandı səhər,
Başında fikirlər çıxdı eyvana.
Ayağı altında bir kiçik şəhər,
Baxdı səhra boyu, baxdı hər yana.

Düşündü, düşündü bizim qəhrəman,
Qurduğu şəhərə baxdı vüqarla;
Elə bil nur yağdı baxışlarından,
Sabahı düşündü o, iftixarla...

Sabahı seyr etdi öz nəzərilə,
Bir anda fikrindən yüz illər keçdi.
Bu kiçik şəhərin küçələrilə
Gözündən nə qədər nəsillər keçdi...

1950, 30 mart

SABİRİN ŞƏRƏFİNƏ

Xəyalım bu gecə varaq-varaqdır,
Dilsiz əsrləri o yaracaqdır.
Gözümə bir qara keçmiş görünür,
Bir qara keçmiş ki bizdən uzaqdır.

O keçmiş – gecədir, buludu lay-lay,
Yaslı gəlin kimi pərişandır ay;
Orda təbiət də qara geyinmiş,
Sonalar dərdlidir, yorğun axır çay.

Orda parçalanır, didilir vətən,
Tez düşür insanın saçlarına dən...
Orda haqq bağıran qəhrəmanların
Bir qılıncla gedir başı bədəndən.

Boy atır sünbülün, gülün möhnəti,
Sönür baxışların ilk məhəbbəti.
Hər kiçik laylada “dərdim var” deyir
Elin şirin dili, şirin söhbəti.

Solğun dodaqları ah, aman gəzir,
Ölümlər qapını çox yaman gəzir...
Böyük bir şairin dalgın xəyalı
Vətən çöllərini pərişan gəzir...

Sabir, o günləri gətirmə yada.
Dünya unutmamış səni dünyada...
Sinənə çarpdıqca kinli dalğalar
Bir qoca dağ kimi durdun dəryada.

Sən ey azadlığın səhər ruzgarı,
Sınmadı qəlbini tərlən vüqarı.
Əsrlər dolaşır gəlib keçsə də,
Tarix unutmayır mərd oğulları.

Uzalılı getdisə dünyadan əlin,
Artıq çiçəkləndi arzun, əməlin,
İnsanın haqqını özünə verdik,
Hər duyan ürəkdə qalxdı heykəlin.

Oyanmış bu günəş, bu yer, bu insan,
Artıq nə qamçı var, nə qara zindan,
Nə matəm hıçqırır bülbülün səsi,
O da ilham alır insan ağzından.

Azaddır ellərin çiçəkli yazı,
Bu yaz danışdırır Kürü, Arazı;
Bu böyük günlərə min dastan deyir
Şairin lirası, aşiqin sazı.

Bəzəkli yurdumuz çiçək-çiçəkdir,
Hər keçən ömrümüz bir gələcəkdir,
Sənin də varlığın bir günəş kimi
Əsrlər boyunca sönməyəcəkdir!

1936, 27 dekabr

QIZXANIMIN HÜNƏRİ

O, başındakı qara kəlağayının ucunu əli ilə qurdalaya-qurdalaya irəli gəldi. Məclisdəkilərin nəzəri ona çevrildi. O, kənd qızlarına məxsus bir utancaqlıqla “Mən də hökumətimizin tank dəstəsinə 2000 manat verirəm” – deyib, azca gülümsədi və uzun kirpikli qara gözlərini yerə zillədi. Mən üzümü məclisdəkilərə tutub bu qadının kim olduğunu soruşdum. “Bu, bizim Daşsalahlı, “Komintern” kolxozunun üzvü Qızxanımdır, yoldaşı da əsgər getmişdir” deyə mənə cavab verdilər.

O gəncdir. Həyat yoldaşı Vətən uğrunda müharibəyə gedəndən bəri Qızxanım ailə saxlayır. Lakin o yenə də hünərli və səxavətlidir. Mən Qızxanımdakı bu səxavəti kənd gənclərimizin çoxunda gördüm. Belə bir qənaətə gəldim ki, bizim yeni gənclik öz kökündən ayrılmamışdır. Gənclərimiz öz ata-babalarından qalan ən gözəl və xeyirxah adətləri öz qəlblərində yaşadırlar. Onlar bilirlər ki, hünər və səxavət Azərbaycan kəndlisinin ən nəcib xasiyyətlərindəndir. Öz nəcib ruhunu, insanpərvər adətlərini öz gəncliyində miras kimi yaşadan bir xalq bəxtiyardır. Onun daha böyük gələcəyi var. Mən bu səhnəcikdən ilham alaraq: “Qızxanım bacı! Mən də sizin şərəfinizə bir şeir yazacağam” dedim. O, yenə də utancaq bir tövr ilə: “Yazsanız da sağ olun, yazmasanız da” dedi.

O axşamdan bir neçə gün keçmişdir. Yəqin ki, o, mə-

nim şeirimi qəzetlərdə axtarır; indi oxusun, bir surətini də öz qəhrəman həyat yoldaşına göndərsin:

Qələm qaşlı, xumar gözlü bu dilbər
Dinməsə də ürəyində sözü var.
Bir quş kimi tez oyanır hər səhər,
Səs salmayın! Yol üstündə gözü var...

Onun qəlbi saf yaranmış əzəldən,
Ağ alnına yazılmışdır etibar.
Hər diləyi, hər müşkülü düzəldən
Mələk ruhlu bir müqəddəs eşqi var.

Gül üzünün çiçək açmış gülləri
İlk baharın müjdəsidir aləmə;
Öz qoynunda yuva salmaz bu pəri
Nə hicrana, nə qüssəyə, nə qəmə...

Qoy solmasın onun günəş camalı,
Ömrü-günü sular kimi çağlasın.
Yazılmamış bir kitabdır kamalı,
Şair könlüm ona dastan bağlasın.

Səhər-səhər o çıxdıqca tarlaya
Əllərini öpür dağlar küləyi.
Hər zəmidə qurulduqca yüz taya,
Dağa dönür Qızxanımın ürəyi...

Bağban olub o girdikcə hər bağa
Nar çatlayır, şaftalılar saralır.
Bel götürüb su verdikcə torpağa
Hər ağacdən nemət alır, bar alır.

O güldükcə ipək telli çöllərə
“Gəl, gəl!” – deyir təbiətin qucağı.
Öz əliylə məşəl tutur ellərə,
Gecə-gündüz yanır Vətən ocağı.

O, hər axşam oturduqca süfrəyə,
Sevgilisi gəlib düşür yadına.
“Cəbhələrdə bir aslanım var” deyə
Qönçə tutub pay göndərir adına.

Bir səs gəlir ürəyimdən hər zaman:
Al geyəcək 43-cü yaz çağı.
Kəsiləcək aslanların yurdundan
Toyuq tutan çaqqalların ayağı.

Tez gələcək günəş donlu bu bahar,
Qızxanımın Aslanı da gələcək.
Qalmayacaq könüllərdə intizar,
Vətən mülkü bir ağızdan güləcək.

Mündəricat

“Hey uçsam da yuvam sənsən!” 5

VƏTƏN VƏ XALQ SEVGİSİ

Azərbaycan	11
Leyla	17
Anam gəlini.....	21
Aşıq qardaşıma.....	23
Azərbaycan	25
Şadlıq	30
Bizim gəncliyə	32
Samur çayı	36
Uşaq bağçası	40
Həyat eşqi.....	42
Azərbaycan balası	44
Dağlar.....	48
Mənə belə söyləyirlər.....	49
Adsız qəhrəman	54
İlk bahar və mən.....	58
Mənim rübabım.....	63
Neftin qüdrəti	65
Yada sal məni.....	72

LİRİKA

Ana.....	73
Andım	75
Xavər üçün	76
Şairin sevgilisinə!.....	77
Sabahın türküsü.....	79
Füzulinin dərdi	80

Sənət eşqi	83
Yadıma düşdü	84
Bülbül.....	86
Bənövşə.....	88
Danışaq	89
Ömrümün gündəliyindən	90
Xəyal	91
Qızıcığaz	93
Ləzgi qızı	94
Fitnə	96
Bir səs.....	99
Ala gözlər.....	100
Məhəbbət.....	102
Gülə-gülə.....	104
Qəzəl	105
Gəlməsəniz də.....	106
Şair, nə tez qocaldın sən?!	107
Mənim arzum	110
Məhəbbət ilhama çağırır məni!	113
Deyin, gülün, övladlarım!	116
Dinlə, Xavər!.....	120
Ana və körpə	121
Xavərə	122
Şair, nə tez qocaldın sən?!	123
Bahar düşüncələri.....	125
Lalə	128
Mən tələsmirəm... ..	129
Gödəkcə	132
Qəzəl	134
Qəzəl	135
Qəzəl	136

Əgər səndən dönər isəm, Nəsibim ahu-zar olsun!	137
Ceyran	138

SÖZÜN HİKMƏTİ

Ürəyi xain adam	140
Sən utan!	141
Sənəm qarının pıçıltıları	142
Həyat fəlsəfəsi	145
Qoca qartal	149
Salam, dostum!	151
İlham pərisi	155
Ürək	157
Dörd söz	168
Sözün şöhrəti	172
Ah, paxıllar!	175
Unudulmuş tək məzar	176
Düşüncələr	181
Belələri də var	186
Qürbət eldə	188
Kamala yetək	189

TARİX VƏ SƏNƏT YADİGARLARI

Şairin səsi	193
Tikanlı sözlər	195
Böyük ədib	199
Şairin ölümü	200
Söz bukəti	206
Səmimiyyət yolçusu	209
Böyük şairin şərəfinə	212
Böhtan	215

Nizami.....	216
Ananın öyüdü.....	217
Şəfqət bacısı.....	219
Qoca qəhrəmanın çıxışı.....	222
Qəhrəmanın hünəri.....	224
İgid şahin.....	227
Sovqat.....	231
Partizan babaş.....	232
Gözaydınlığı.....	234
Gələcəyin toy-bayramı.....	235
Bayraqdar.....	241
Təzə il sovqatı.....	249
Qəhrəmanın ölümü.....	251
İyirmi beş bahar.....	253
Zəfər bayramı.....	256
İslam.....	258
Eşq olsun sənətkara!.....	266
Kiçik şəhər.....	268
Sabirin şərəfinə.....	270
Qızxanımın hünəri.....	273

SƏMƏD VURĞUN

“Hey uçsam da yuvam sənsən!”

Mətbəənin direktoru: *Elman Qasimov*

Dizayner: *Mətanət Əliqızı*

Çapa imzalanmışdır: 10.09.2019. Formatı 60x84 1/16.

Həcmi 17,5 ç.v. Sifariş № 47. Tiraj 500

“Zərdabi Nəşr” MMC Nəşriyyat Poliqrafiya müəssisəsi

Tel.: (012) 514 73 73, (050; 055; 070) 344 76 01

e-mail: zerdabi_em@mail.ru